Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Else Mogensen

Askov

En by i Minnesota

NNF

Askov

En by i Minnesota

Else Mogensen

Askov

En by i Minnesota

Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck

Kjøbenhavn 1984

Askov – En by i Minnesota
© Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck A/S 1984
Omslag: Claus Rostrup
Grafisk tilrettelæggelse: Erik Nørskov
Sat med Linotype Times
og trykt hos Poul Kristensen, Herning
Printed in Denmark 1984
ISBN 87-17-05212-2

Mangfoldiggørelse af indholdet af denne bog eller dele deraf er i henhold til gældende dansk lov om ophavsret ikke tilladt uden forudgående aftale med forlaget. Dette forbud gælder såvel tekst som illustrationer og omfatter enhver form for mangfoldiggørelse, det være sig ved trykning, duplikering, fotokopiering, båndindspilning mm.

Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck
Købmagergade 49
1150 København K

Indhold

Forord 7
1. Ønsker om en dansk by 9
2. Før danskerne 15
3. Virkeliggørelsen 25
4. De danske pionerer kommer 42
5. Nybygdens økonomiske grundlag 61
6. Skole og kirke 77
7. Pionerliv 95
8. De gode gamle dage 116
Kort 121
Noter 122
Litteraturliste 123
Register 125

Vestsiden af Købmagergade

Forord

Askov i det østlige Minnesota er en af de utallige amerikanske byer, der er grundlagt af pionerer, som søgte nye horisonter og havde tillid til, at de kunne bygge et bedre samfund helt fra grunden. Askov blev grundlagt af danskere, der erkendte deres arv fra dansk kultur og samfundsliv, en arv de bevidst anvendte i udviklingen af pionersamfundet. Den danske landbrugskoloni blev kendt ud over landet, fordi det aldrig før var sket, at en nybygd i skovlandet var blomstret op på så kort tid. Folk, der havde med kolonisering at gøre, kom til byen for at finde hemmeligheden bag denne succes, men alt hvad de kunne finde var, at hver især havde lagt ryg til og gjort sin del. Opskriften på udviklingen af Askovs landbrug var i sin korteste form den, som nybyggerne fik indprentet ved landbrugsmøderne på rådhuset: Først skover man, så fjerner man krattet, så rydder man stubbene, så pløjer man, og så tilsår man jorden.

Da danskerne kom til egnen, var der nogle få huse og en jernbanestation, som havde navnet Partridge; de ændrede byens navn til Askov. Meningen var dog ikke at grundlægge et lille Danmark midt inde i Amerika, og Askov er da også en helt amerikansk by idag; den er typisk i den forstand, at den er bygget op af en gruppe immigranter, som har bragt deres viden og kultur med fra den Gamle til den Nye Verden. Når man besøger Askov i dag, hører man stadig dansk talt, og man ser danske gadenavne overalt. Main Street [Hovedgaden] hedder også Købmagergade, og gadeskiltene viser Dannebrogsgade, Jernbanegade, Skovvej osv. Hvert år afholdes en byfest, *Rutabaga* [Kålrabi] *Festival, Danish Days and Fair,* hvor man mindes sine danske rødder; der stilles æbleskiveboder op og danses danske folkedanse. Man forsøger at bevare mindet om danskheden i dagligdagen; den gamle købmandsbutik fra pionertiden er restaureret og blevet bog- og gavehandel og jernbanestationen er nu amtets historiske museum, *Pioneer Pine County Historical Museum.*

Kilderne til denne bog stammer hovedsageligt fra lokale udgivelser fra Askov, som frit er stillet til min rådighed, avisen *Askov American,* personlige breve og materiale samlet af Phyllis Morgensen og Hertha Hansen. Billedmaterialet tilhører familier i Askov. Bogen kunne naturligvis kun blive til

i nært samarbejde med Askovbeboerne, som har været umådeligt hjælpsomme og gæstfri over for mig.

De fleste af de citerede tekster har jeg oversat fra engelsk, men en lille del af dem er oprindeligt skrevet på dansk, og i de tilfælde har jeg beholdt den originale stavemåde, da det næppe skulle give problemer med forståelsen. Jeg har beholdt de i teksterne forekomne måleenheder som *acre, mile* og *fod.* En omregning til metersystemet findes i noterne side 122.

Jeg takker Udvandrerarkivet i Ålborg og Central Minnesota Historical Society i St. Cloud, Minnesota, for hjælp i min søgen efter oplysninger. Og jeg takker min søn René for fotoarbejde, han har udført i forbindelse med bogen, samt min mand Lars Aagaard-Mogensen for uophørlig støtte. Mest af alle takker jeg Phyllis Morgensen og Hertha Hansen fra Askov, fordi de straks, da de hørte om mine planer, var villige til at overlade mig alt, hvad de havde samlet om Askovs pionerer, som var deres forældre, slægtninge og venner, og for at læse hele manuskriptet igennem for mulige misforståelser. Jeg er naturligvis alene ansvarlig for eventuelle fejl.

Rochester, New York
Februar, 1984 *Else Mogensen*

1. Ønsker om en dansk by

> Når man har set de afdrevne og udbrændte jorder i det nordlige Minnesota, kan man næppe forestille sig noget mere trøstesløst. Hvilken håbløs opgave at opdyrke sådanne ødemarker. Det så ud til, at selve grobunden skulle skabes, for jorden var fuld af sten og fyrretræsstubbe, der ikke ville rådne i et århundrede.[1]

Sådan karakteriserer Thomas P. Christensen egnen, hvor danskere, der var udvandret til Amerika, og folk af dansk afstamning byggede den by, der skulle blive Askov i den Nye Verden.

Langt de fleste danskere, der rejste til Amerika under den store immigrationsbølge i sidste halvdel af det 19. årh. og begyndelsen af det 20., tog til den Nye Verden med vikingeånden i sig for at prøve at leve under nye og videre horisonter; det var ofte eventyrlyst blandet med håbet om bedre materielle kår, der drev dem. Dette kan måske være en af grundene til, at dansk-amerikanere har fået ord for at mangle enighed og sammenhold. De har spredt sig, og kun få steder kan man tale om danske samfund i USA i lighed med de øvrige europæiske landes nationale kolonier.

Der blev gjort forsøg på at fremme sammenholdet og bevare forbindelsen med det Gamle Land, da Dansk Folkesamfund i Amerika blev stiftet i foråret 1887. Hovedmanden bag Samfundet var F. L. Grundtvig, som var talsmand for og leder af grundtvigianerne i Amerika. F. L. Grundtvig var yngste søn af N. F. S. Grundtvig og var kommet til USA i 1881, hvor han fik præsteembede i Clinton i staten Iowa, der således blev hovedkvarter for Dansk Folkesamfund. Der blev oprettet en afdeling af Samfundet i Danmark under ledelse af Forstander L. S. Schrøder fra Askov Højskole. Og i 1889 begyndte man at udgive et blad i Danmark, *Kors og Stjærne,* der skulle tjene som bindeled og formidle kontakten mellem de to lande. I USA blev den privatejede danske avis *Dannevirke* knyttet til Dansk Folkesamfund; bladet havde som sit formål at virke for bevarelsen af danskheden i det fremmede.

I Dansk Folkesamfunds programerklæring, der blev sendt ud som indbydelse til medlemsskab, forklares meningen og målet med dette initiativ:

Vildmarken

... vi mener at have erfaret, at der er Trang til en Forening, som kunde samle alle dem, der er enige om her i Amerika at ville bevare det danske, og gøre eller støtte et alvorligt Arbejde for at øge Fædrenes aandelige Arv og gøre den frugtbringende, ikke blot til Gavn for os selv og vort gamle Fædreland, men for det Land, hvortil vi nu er knyttede med saa stærke Baand.

Naar vi her i Amerika vedbliver at være Danske, er det ganske vist, fordi vi ikke kan eller vil gøre Vold paa vore Hjærter; men det er tillige vor Overbevisning, at vi ikke på nogen bedre Maade kan gavne det Land, vi nu tilhører. Naar det nemlig er en verdenshistorisk Begivenhed af første Rang, at Folk fra alle Lande samles her på Amerikas Grund, og mødes i det engelske Sprog, saa er det ikke mindst, fordi der derved er givet den bedste Lejlighed for Folkene til at meddele sig til

> hverandre, og nyde godt af hverandres Arbejde. Men Betingelsen for, at dette kan ske, er, at de forskellige Folk bevarer deres Modersmaal. Kun saaledes kan de vedblive at drage Næring af den Stamme, hvorpaa de er voksede, kun saaledes kan de bevare deres Stilling som Tolke for, hvad der lever og rører sig i de Folk, de tilhører.

Samfundet skulle tage sig af danske interesser i Amerika med undtagelse af kirkelige anliggender. De vigtigste af dets opgaver var:

> Samling af Danske paa enkelte Steder, som Betingelse for, at et stærkt dansk Aandsliv skal kunne trives, Oprettelse og Understøttelse af danske Skoler, ogsaa en udvidet Højskole med Betingelse for en alsidig Uddannelse, Afholdelse af folkelige Møder, Oprettelse af danske Bogsamlinger, Udgivelse af danske Bøger, Indretning af Hjem for de Unge i Byerne, Dannelse af gensidige Hjælpeforeninger uden Biformaal, og Samarbejde med nordiske Frænder, naar dette kan ske uden Opgivelse af vort eget.

Programerklæringen var underskrevet af 38 præster og lægmænd, blandt andre F. L. Grundtvig og Pastor H. C. Strandskov, som senere fik embede i Askov.

Betingelse for medlemsskab var, at man var af dansk afstamning. Der blev ikke krævet nogen trosbekendelse af medlemmerne, men de måtte ikke være modstandere af den danske lutherske kirke. I begyndelsen var der medlemmer fra begge retninger i den Danske Kirke i Amerika, grundtvigianere og indremissionsfolk, men det kom snart til en konflikt om Samfundets ideer og deres gennemførelse. Samfundet opfordrede bl.a. til bevarelse af dansk som familiens sprog i hjemmet og til at lære engelsk til brug uden for hjemmet, mens man i indre mission var imod en fastholdelse af det danske sprog som modersmål for børn født af danske forældre i USA. Disse og andre forskelligartede synspunkter resulterede i, at Dansk Folkesamfund blev en grundtvigiansk forening og derved begrænsede sig selv.

Da »Samling af Danske paa enkelte Steder« var en af Dansk Folkesamfunds hovedopgaver, nedsatte man i 1888 et landudvalg med det formål at finde passende steder til kolonier. L. Henningsen, en af medstifterne af og i en periode formand for Dansk Folkesamfund, skrev i 1904 om denne opgave:

> Dette Arbejde er nødvendigt, hvis vi skal vokse os stærke, som dansk Folk. Først, naar vi er samlet i Kolonier, kan vore Sæder og Skikke,

vort selvstændige Hverdagsliv i dets enkelte Former bevares. Her maa særlig nævnes det danske Tillids- og Fortrolighedsforhold, som er saa iøjnefaldende hjemme, hvor hurtigt finder vi det ikke tabt hos de spredte Danske herovre, man kommer endog til at se ned paa sit eget og sig selv, som er det dybeste et Menneske kan synke i menneskelig Retning.[2]

I 1894 oprettedes kolonien Danevang i Texas, og Dansk Folkesamfunds næste forehavende af den art blev Askov i Minnesota. Den 9. oktober, 1905, samledes landudvalget i St. Paul for at drøfte grundlæggelsen af en dansk nybygd i den nordlige del af Minnesota. Kort tid efter købte Samfundet stationsbyen Partridge og sluttede kontrakt med to landkompagnier, Farmers Land and Cattle Co. og Theo. F. Kock Land Co., om jord i Pine County. Landudvalget overtog salget af jorden, og kommissionen tilfaldt Dansk Folkesamfund. Den 24. oktober blev følgende skrivelse sendt rundt:

> Landudvalget har nu fundet en saadan Plads i Pine Co [*county* = amt], Minn. Der er 20-25000 Acres, næsten helt samlet inden for 7 Miles Afstand fra en Station mellem St. Poul og Duloth, omtrent 40 Mil fra Vest Denmark. Stationsbyen er sikret med et Udlæg af 40 Acres, denne vil senere blive stillet til Samfundets Raadighed. Priserne paa Landet er fra 7-13 Doll. Udbetalingen 2 Doll. pr. Acre straks, derefter 6 pCt. Rente med 1/6 eller mindre Udbetaling hvert Aar. Landet stiger efter første Aar med 50 pCt. og atter næst med 50. D.F. overtager ene Landsalget i 3 Aar saaledes, at det kun kan sælges til Danske, og D.F. faar tilstrækkelig Kommission til at møde alle Udgifter.[3]

Dansk Folkesamfund reklamerede for deres by ved at gøre opmærksom på, at det ville være en god investering at købe jord der:

> ... de, som kommer først, har bedst Lejlighed til at få Land nær ved By og Bane og kan også få det bedste Land ... For hvert År, som går, bliver Landet dyrere, både i denne Coloni og alle andre Steder. Benyt Tiden! 80 Acres Land her vil ikke koste så meget som et nogenlunde godt Hus i Byerne. Om 10 År vil det være Tusinder af Dollars værd, når Husene i Byerne kun er Hundreder værd.[4]

I juninummeret af *Kors og Stjærne* i 1907 giver A. Bobjerg, som havde bosat sig i den nye danske by, en række begrundelser for koloniens gunstige

beliggenhed; han gør dog også opmærksom på nogle af de problemer, man kunne blive stillet overfor, besluttede man sig til at forsøge pionerlivet der:

1) Jærnbanen går lige igjennem den Strækning, hvor Danskerne nu kjøber Jord og bosætter sig ...

2) Afstanden fra Nordvestens store Markeds-Pladser – Duluth, Minneapolis og St. Paul – er kort (12 til 16 danske Mil), så her bliver let og hurtig Afsætning for alle Slags Landbrugs-Produkter.

3) Jordbunden og de klimatiske Forhold giver Sikkerhed for god Avling af de fleste almindelige Afgrøder; men særlig trives Kløver og Græs, samt Rodfrugter, ypperligt, så Kvæghold og Mejeridrift bliver Hovedsagen.

4) Jordens Pris er rimelig, langtfra høj, vel heller ikke overmåde billig, men således, at den – alle Forhold medregnede – er værd at kjøbe. Den veksler fra omtr. 45 til 60 Kroner pr. Tønde Land (dansk). Og på 30 Tdr. Land kan en Familje klare sig godt; 60 er så meget, som nogen kan gjøre Brug af.

5) Folk med få Midler kan begynde her, da de nødvendige Bygninger ikke er dyre at opføre, og når man så kjøber nogle Køer, kan der tages fat og straks fåes Indtægter. Desuden er her meget og godt betalt Arbejde både Sommer og Vinter: ved Savmøllen, i Skoven, på Vejene og ved at rydde for andre. For Tiden er Daglønnen tæt op til 7 Kr. på egen Kost.

6) Her er forholdsvis kort Vej til andre, ældre danske Colonier, f.Ex. West Denmark, Wisc., og Tyler, Minn., så Samkvæm med Menighederne dér og med Danebod Højskole [i Tyler] er ikke vanskeligt.

Over alle disse Fordéle må det dog ikke glemmes, at uden Penge vil det blive hårdt for en Familie at få fat. En Sjættedél til en Fjærdedél af Kjøbesummen skal udbetales, Hus og Stald skal bygges. Køer kjøbes og andet.

Dernæst vil det tage både Tid og meget Arbejde at rydde Jorden og omdanne den til Eng og Agermark. Vil man lade Arbejdet udføre af andre, vil dette koste fra 50 til 150 Kr. pr. Td. Land, – på Steder mulig mere. Men kan en Familie selv udføre det lidt efter lidt, samtidig med at den lever af Kreaturhold og den første Dyrkning, samt muligt Arbejde ude, da er de Udgifter jo sparet.

Mange Steder er her ikke få Sten, men ikke alle, og den bedste Jord er gjærne vel besat med Stubbe fra Fyrreskovenes Dage, og mange af dem er store. Løvskovens stubbe er ikke nær så slemme, men Jorden er lettere. Det meste af Jorden er sandblandet Lér eller lérblandet Sand,

bølgeformet og med en Mængde små runde »Skovmoser«. Ind imellem er der større og mindre Pletter af flad Eng, Marsk og Mose, som let omdannes til god Eng og efterhånden kan blive udmærket Agerland.

Adskillige Steder er der megen Skov, mest Løvtræer, Eg, Ahorn, Birk og Lind, men også Sumpe med Lærketræer. Næsten alle Steder ligger der en Mængde Stammer i Skovbunden, afsavede, som de store Tømmer-Compagnier har ladet ligge, og væltede af Blæsten. Bægge Slags er Ilden gået over og har skånet. Efter den høje Pris på Træ er der gode Værdier gjemt i alt dette.

Det synes mig, at Folk i Danmark, som vil udvandre, kunde gjøre vel i at komme her og sé alting efter, før de bestemmer, hvor de vil slå sig ned. Jeg tvivler ikke om, at mange vil vælge andre Steder, – det var da heller ikke godt andet, – men heller ikke om, at mange andre vil finde, at her er et Sted, hvor de kan begynde, og hvor de kan opbygge et Hjem.

2. Før danskerne

Indianerne var de første, dernæst brød pelsjægere, skovhuggere og jernbanearbejdere stilheden i det store skovland, før nybyggerne hørte vindens susen i de høje træer, fuglenes kvidren, så den blå himmel, de klare søer og floder, det hvide snedække og dyrene i skoven, som er karakteristiske for Minnesotas natur.

I 1850 blev området officielt kortlagt og inddelt i kommuner. Dette skete for at lette salget af jorden og matrikuleringen hos de offentlige myndigheder i St. Paul. Der var kun adgang til denne nordøstlige del af Minnesota ad floder og skovstier; men i 1850erne blev en postrute pr. diligence oprettet mellem St. Paul og Superiorsøen, og stationerne, hvor hestene blev skiftet ud, blev i Changwatana tre miles øst for Hinckley, i Deer Creek ved Kettlefloden vest for Askov og i Willow River.

Allerede i 1888 blev de første jernbanespor lagt ned fra St. Paul til Superiorsøens vestlige bred gennem Hinckley, Sandstone, Bruno, Kerrick og Duquette. Banen blev bygget af flere forskellige selskaber, som med tiden sluttede sig sammen til Great Northern Jernbanen. Northern Pacific Jernbanen kom igennem området omtrent samtidig, hvilket hjalp til at åbne landet fra Hinckley mod nord gennem Finlayson, Sturgeon Lake og Willow River til Moose Lake og videre til Superiorsøens nordlige ende.

En omfattende skovbrand, kendt som Hinckley branden, i 1894 blev et vendepunkt i områdets historie. Branden blev direkte årsag til, at skovlandet blev til landbrugsland. Efter branden gik tømmerselskaberne igang med at redde det, der kunne reddes. Og da de havde fået deres udbytte, kom pionererne for at bygge deres hjem på den billige jord, der blev udbudt til salg af regeringen. Nybyggere af mange nationaliteter kom til Pine County; de startede landbrug og forretninger, opfostrede børn, byggede kirker og skoler i mange små landsbyer rundt omkring i området. H. R. Buck, som blev medindehaver af planteskolen i Askov og var fredsdommer i en årrække, fortæller om baggrunden for den økonomiske omvæltning, som katastrofen i 1894 resulterede i:

Pine County, hvor Askov-kolonien ligger, var oprindeligt dækket af en

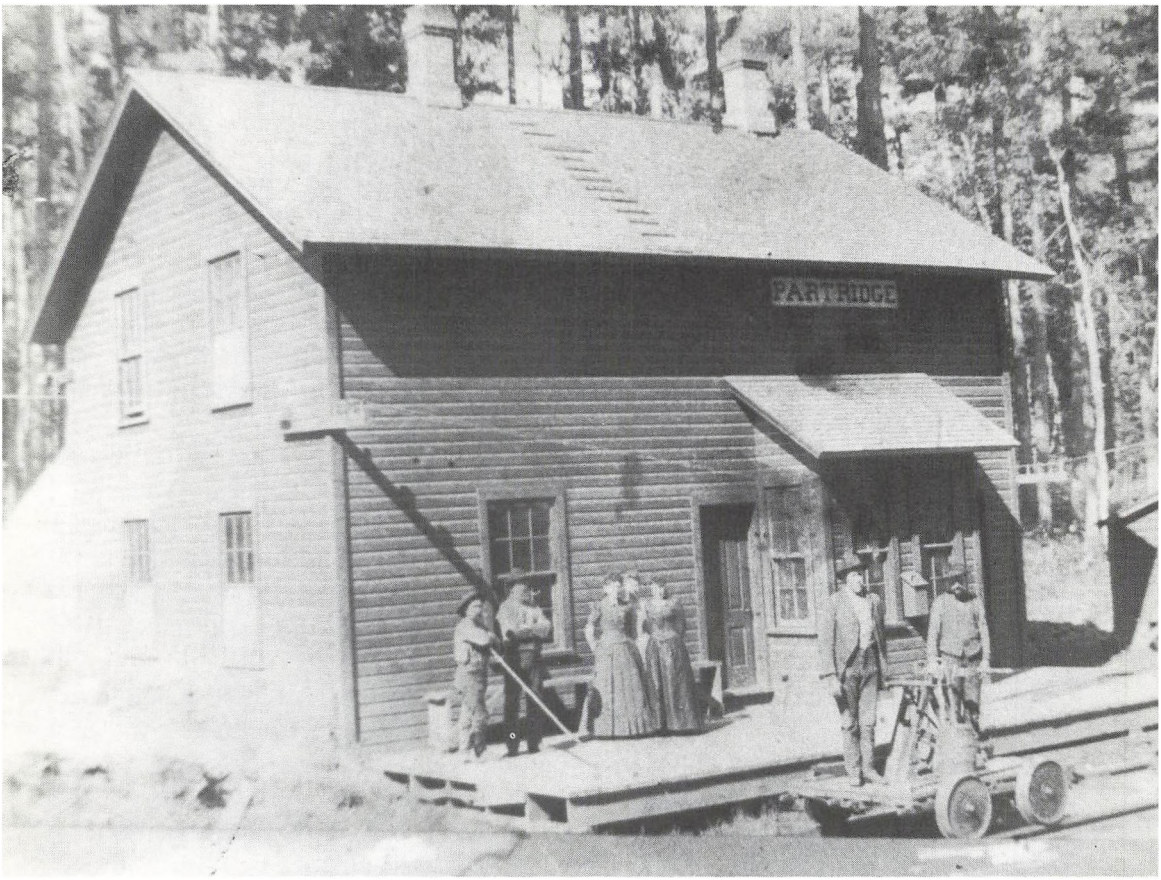

Partridge jernbanestation

tæt trævækst, hovedsageligt Weymouthsfyr og rødfyr; der var dog store arealer med løvtræer og også store områder med en blandet vækst af løvtræer og nåletræer. Landskabet er i nogen grad brudt af små bakker og oversået med sumpe. Jorden består af stenet, glacial lermuld. Kettlefloden, Bear Creek [Creek = å], Little og Big Sand Creek dræner territoriet.

Før jernbanen kom i 1888, var den østlige del af Pine County ret isoleret fra de mere udviklede områder mod vest og syd. Nogen skovhugst fandt uden tvivl sted langs de større vandløb, hvor tømmeret kunne transporteres til savværkerne, men det var først senere, at den

store mængde tømmer blev fjernet fra det område, der nu er kendt som Askov. Den første dag i september, 1894, kom en meget voldsom skovbrand strygende ind fra sydvest og bragte død og ødelæggelse i sit kølvand. Hundredvis af mennesker brændte ihjel, flere byer blev lagt i aske, og mange millioner fod tømmer blev ødelagt. Hinckley og Sandstone, der dengang var blomstrende pionerbyer, blev jævnet med jorden af branden, og mange mistede livet. Det lidt der var af Askov – som dengang hed Partridge – gik op i røg; men så vidt vides, mistede ingen livet her omkring.

Om vinteren efter branden flyttede flere store skovhuggergrupper ind i det brandhærgede område for at redde så meget af det afbrændte tømmer som muligt, og kolossale mængde af drivtømmer blev sendt ned ad Kettlefloden til savmøllerne i Stillwater, Winona, LaCrosse, Clinton og så langt ned ad Missippifloden som St. Louis. Store mængde blev transporteret til Big Sand Creek for at blive sendt ned ad den, så snart foråret bragte vandstanden op. Der kom imidlertid ikke megen sne den vinter, og om sommeren var der ikke vand nok i åen til at få tømmeret til at flyde, så det blev liggende til næste sommer. I vinteren 1895-96 blev man færdig med det hårde arbejde i Sand Creek området, og tømmeret fra den vinter blev også sendt af sted på Big Sand Creek. En pålidelig kilde fortæller, at en person, der gik langs Sand Creek fra Bruno til St. Croix ville finde en tyk mur af tømmer på hver bred. Så fulgte der en årstid med megen regn, og åen havde vand nok til at få tømmeret til at flyde, og den 4. juli begyndte det at bevæge sig og drive. Samme kilde hævder, at et spand heste kunne køre oven på tømmeret fra Bruno til St. Croixfloden.

Efter afslutningen af den store tømmervirksomhed, slog nogle få nybyggere sig ned i det udbrændte og afhuggede land. Nogle af dem vendte deres opmærksomhed mod landbrug og opdagede, at jorden kunne producere udmærkede afgrøder som kløver og kartofler, og så begyndte en primitiv form for landbrug. Jorden var vanskelig at rydde. Dynamit til at sprænge stubbe væk med var ikke almindeligt, så stubbene måtte tages op med skovl og økse. Efter at de var blevet fjernet, var der stadig stenene at slæbe væk. Det gik langsomt fremad, og kun små marker blev ryddet. Men det store udbytte i form af hø og kartofler, som disse små stykker jord producerede, opmuntrede nybyggerne til at opdyrke mere jord.

Mens disse små stykker blev ryddet, blev det meste af området ved med at være vildmark, og en tæt vækst af poppel, birk, pil, hassel og el voksede hurtigt op som afløsere for de større træer, der var blevet

Kettlefloden i pionerdagene

dræbt af ilden. Ti år efter branden var landet dækket af en tæt bevoksning, som nåede en højde af otte til tolv fod. Hundredvis af døde træer, der strakte deres bare lemmer spøgelsesagtigt op mod himmelen, ragede op over denne bevoksning.

I Askovs nærmeste nabolag slog et betragteligt antal tyske kolonister sig ned; og længere mod nord og nordøst var en svensk koloni blevet grundlagt før Hinckley branden. Disse beskedne og flittige nybyggere gjorde fremskridt til trods for de store vanskeligheder, de stod overfor. De svenske kolonister havde bygget en lille kirke [Vilstad Lutherske Kirke], og en skole var også blevet bygget på et centralt sted. Tæmningen af vildmarken var begyndt.

En svensk immigrant, Gudmund Emanuel Akermark, skrev i 1894 en bog om Hinckley branden baseret på øjenvidne beskrivelser:

Partridge ligger ca. seks miles nord for Sandstone. Der var næppe mere end 50 indbyggere, og kun en af dem blev offer for ilden. Hans navn var Robert Burns. Fem familier udgjorde indbyggerantallet i Partridge. Hele den lille by blev til aske rub og stub, og ikke så meget som en træsplint undgik ødelæggelse. En Partridge borger har givet os følgende beretning om ulykkesdagen:

Allerede lidt over middag var vi klar over, at der var noget galt i skovområdet mod syd, men vi var alle mere eller mindre fortrolige med skovbrande og mente, at vi var i sikkerhed for denne. At dømme efter alle de vante tegn var den stadig mange miles væk om formiddagen den 1. september. Vi tog imidlertid fejl denne gang; om eftermiddagen blev røgen tykkere mod syd og omkring klokken fire drev den ind i vor lille by i kraftige, tykke, sodede bølger. På det tidspunkt kunne vi endog lugte tjære fra den brændende skov. Omkring den tid kom Øst-Minnesota-toget med flygtninge fra Hinckley og Sandstone. Det holdt et øjeblik, og vi blev bedt om at tage med, men mærkeligt nok nægtede vi alle som en af grunde, som jeg stadig er uforstående overfor, og toget kørte. Der var næppe gået tyve minutter efter togets afgang, før vi bittert fortrød, at vi ikke var taget med, for nu syntes døden lige pludselig at stå i sin værste form lige foran os. Den kraftige røgmur fra syd var med et kommet meget tæt på og drev fremad i en tæt masse så sort som natten. Den kom så pludselig, at vi som troede, at ilden var mindst femten miles væk, blev overrasket over at se trætoppe i en afstand af ca. to miles stå i flammer bag ved røgmuren, der nu med mellemrum sank eller spredtes. Nu måtte vi flygte, for det blev straks klart for os alle, at om nogle få minutter ville ilden være over os i al sin frygtelige styrke. Vi havde ingen vandforsyningssted eller større rydninger, hvor vi kunne skynde os hen, men heldigvis mistede vi ikke vor åndsnærværelse. I en forfærdelig fart fik vi alle kvinder og børn på nogle troljer, og dermed fik vi os transporteret tre miles hen til en tømmerlejr, hvor vi vidste, der var ca. hundrede acres udbrændt jord, som kunne tjene som tilflugtssted for os ...

Til vor ubeskrivelige glæde så vi, at vi var i sikkerhed i vort tilflugtssted, da ilden bølgede på begge sider af os, men var ude af stand til at nå os eller gøre os noget, og i kanten af rydningen mod syd blev flammerne magtesløse. Vi blev alle på det sted, indtil vi blev bragt til ekstratoget, der senere kørte os til West Superior.[5]

I *Kors og Stjærne* (Nr. 4, 1916) erindrer Anton Gravesen den omfattende brand:

Jeg mindes den frygtelige Skovbrand, som i Begyndelsen af 90erne, da jeg boede i Minn., hjemsøgte denne Egn. Endskønt der i Luftlinie vel var over halvandet hundrede Mile mellem Danebod og den Egn, hvor Skovbranden rasede, saa kunde vi dog tydelig baade se og mærke Røgen fra det store Kæmpebaal.

Naar saadan en Skovbrand i tildels ubeboede Egne bryder løs, da er den frygtelig i sin ubegrænsede Vælde. I Dage og Uger undertiden farer Løbeilden afsted, fremad og til Siderne. Da er det Lidelsestid for alle levende Skabninger. Derom kan der fortælles mange Historier. En af dem skal jeg meddele her, saaledes som jeg hørte den i Forfjor.

Tæt ved Askov by er et større Sumphul. Heri søgte nogle Mennesker at bjerge sig for den fremfarende Ild og Varme i Skovbrandens Dage.

Da Ilden og Varmen kom, løb de ud i Sumpen og dækkede sig i Vandet, indtil Ilden var forbi. Da man saa skulde til at bjerge sig paa det tørre igen, saa de nede i den anden Ende af Sumpen, at der ogsaa var noget levende, der søgte i Land. De troede først, at det var Mennesker, men opdagede snart, at det var nogle store Skovbjørne, som havde prøvet at bjerge Livet paa samme Vis som Menneskene.

I den samme Egn som Askov ligger en By, som hedder Hincley. Den blev i Skovbrandens Tid ofte nævnt sammen med county'et hvori den laa, Pine. Disse to Navne groede den Gang med det forfærdelige sammen i min Bevidsthed som Navne paa den Egn, hvor der var en Pinefuld Ynklig-hed, idet Hincley forvandledes i min Tanke til Ynklig.

I 1914 blev denne Forestilling udslettet, og Navnet Askov hjalp med dertil.

Adolph S. Larson, en af Askovs svenske naboer, erindrer tiden før branden og danskerkolonien:

Den uberørte skov stod i al sin urglans. Store Weymouthsfyr og rødfyr ragede op i himmelen. For indianerne var det er vildtparadis, og wigwams kunne ses langs med stierne. Det var et barskt sted for nybyggere som Gilberts, Israelsons, Jacksons, Lindströms, Nelsons, Larsons, Håkansons, Degerströms og andre.

De tidligere nybyggere holdt religiøse møder, og Vilstad Lutherske Kirke blev bygget på en grund givet af Nels Lindström. Nybyggerne havde mod og tro og hjalp hinanden gennem panikken i 1894 og den vanskelige tid, der fulgte. Arbejdet med at skabe et nyt hjemland i en ny verden næsten med de bare hænder krævede mod. Transport foregik for det meste til fods, fordi vejene var ufremkommelige det meste af tiden.

Udsigt fra jenbanestationen over Hovedgaden i Partridge.
Grævling i forgrunden

> Jeg var den ældste af fem børn, der kom med mor til dette land. Vi kom til Partridge den 12. oktober, 1893. Far var kommet til landet året før og hentede os på stationen. Vi gik tre miles nordpå langs med jernbaneskinnerne til skovhuggerlejren ved Slotts hjørne, som det nu hedder, og derfra til Nels Lindströms hytte, hvor vi sov den første nat. Mor sagde tit: »Er dette det herlige og vidunderlige Amerika, som vi har hørt og læst om?« Far arbejdede i en skovhuggerlejr for 12 dollars om måneden for at forsørge sin familie på seks.

Oscar W. Anderson kom som fire-årig med sin familie med toget fra Minneapolis til Sturgeon Lake for at bosætte sig i Pine County i foråret, 1904:

> Da toget kørte igennem Hinckley området, kunne man tydeligt se de sorte stubbe fra Hinckley branden i 1894, og det er et indtryk, jeg altid vil huske.

Første skolebygning i Patridge. Bygningen blev senere Askov forsamlingshus

Vor rejse fra Sturgeon Lake til Birch Creek foregik i en velkonstrueret vogn med et godt spand. Jeg husker, at da vi skulle over en å, var kusken bekymret for, at vandet skulle komme ind i vognen og ødelægge vore ting; det gjorde det dog ikke. En økse var standardudstyr dengang i tilfælde af, at en aksel gik på en stub i vejen. Det blev betragtet som noget dagligdags, og det var man ikke så bange for.

Vor første bolig var en velkonstrueret bjælkehytte i amtets nordøstlige del. Der var udstedt et skøde på jorden fra De Forenede Staters Landkontor til en Oliver Nelson i 1894, og hytten havde uden tvivl været beboet nogle år tilbage. Den var en havn for nybyggere, der manglede tag over hovedet. Senere flyttede vi ind i et træhus på vor egen jord mindre end en mile derfra.

Hr. og Fru Clement Sebald flyttede fra Sleepy Eye i Minnesota til Pine County med en okse i 1901 og blev en af de familier, der gjorde sig stærkt gældende i Partridge/Askov, selv efter at den var blevet en dansk koloni. Deres søn Anton besad mange tillidshverv i byen i årenes løb, og familien var kendt for at tage sig af nyankomne. Når ejendomsmæglerne skulle sælge

jord, tog de deres klienter med ud til Sebalds for at vise dem, hvordan en pionerfamilie klarede sig i vildmarken. Fru Arnold Sørensen fortæller:

> Sebalds nærmeste naboer var Muehlbauer og hans søn John. Muehlbauer havde noget kvæg, som børnene vogtede langs med vejen, der gik nordpå en halv mile vest for deres gård. Sebalds børn plejede at være sammen med dem. De husker alle, hvor flink Fred Degerströms mor var. Hun kørte forbi disse børn på vej til byen med en brun hest, og de vidste helt bestemt, at på vejen hjem havde hun en pose slik til dem. Hun vidste, hvor meget et stykke slik kunne betyde for et barn på den tid.
>
> Om efteråret og vinteren kom der jægere fra St. Paul op til Sebalds. De selv og alt det udstyr, de skulle have med til en uges ophold i skoven, blev altid transporteret derud af Hr. Sebald, og når de var klar til at vende hjem, kørte han dem også tilbage til byen.
>
> Hr. Sebald arbejdede for jernbanen og var også vejformand. Så det tør siges, at han åbnede dette land på en meget håndgribelig måde, for uden veje ville der aldrig være blevet noget samfund. Han hjalp med at åbne og bygge vejen øst for Sebalds og den vej, der går direkte øst for Askov. Efter ti år havde han endelig ryddet jord nok til, at ham kunne begynde at dyrke den.
>
> Familien McKenzie boede i den gamle Simondsgaard-ejendom, og en skole med et klasseværelse, der blev kaldt McKenzie skolen, lå på den lille trekant, som jernbanen skærer af fra det, der senere blev Ingemansens gård. Sebalds børn skulle køres eller gå til den skole – en meget lang vej om vinteren, når det somme tider var bidende koldt. Om vinteren kom de sjældent. Det meste af tiden måtte de blive hjemme med forkølelse. Tænk på de børn, der skulle gå alle de miles – Mary Sebald var kun seks år gammel.
>
> McKenzie ville have en skole bygget en mile nord for byen, hvor der havde ligget en skovhuggerlejr. Han ville også have Sebalds til at give skolelæreren kost og logi. Sebalds havde ikke plads til læreren. Derfor ændrede nogle af folkene mening og stemte for at placere skolen i Banning i stedet for. Så forbigik man helt Sebalds og andre. Heldigvis blev skoledistriktet snart tvunget til at bygge en skole i Partridge; det blev en bygning med to klasseværelser, der kostede 1200 dollars, og som senere blev vort forsamlingshus.

Hotellet i Partridge, der var blevet bygget af tømmerselskaberne som logi for skovarbejderne i 90erne, var byens samlingspunkt allerede før Askov-

Partridge med hotellet i baggrunden

tiden. Anna Larson fik som 11-årig arbejde på hotellet som opvasker i 1897. Der var mange tallerkener, og hun var ikke ret stor, så hotelværten lavede en lille kasse, hun kunne stå på for at nå opvaskebaljen. Hun hentede vand ved pumpen henne ved jernbaneskinnerne, som så skulle varmes på komfuret, hvor man fyrede med træ, før hun kunne begynde at vaske op.

Cora Peterson var 14 år, da hun kom til Partidge i 1904 for at arbejde for sin onkel på hotellet. Også hun måtte hente vand ved byens fælles brønd. Hun husker, at unge fra Sandstone kom med otte-toget om aftenen for at være med til ballerne på hotellet. Når de havde danset nogle timer, blev der serveret forfriskninger, og så tog de toget tilbage til Sandstone.

F. O. Albergs forældre, Hr. og Fru Olaf Alberg, ejede hotellet i 1904, da det var en kombination af hotel og butik:

> Min far holdt altid sjov med, at de aldrig tjente penge på at sælge slik til børn på den tid, fordi min mor, som var meget rar, altid gav dem dobbelt så meget, som de betalte for med deres pennier – og hvis de ingen pennier havde, gav hun dem alligevel slik.

3. Virkeliggørelsen

I 1906 begyndte den danske koloni at blive til virkelighed. L. C. Pedersen og K. H. Duus, der var medlemmer af Dansk Folkesamfunds landudvalg, tog sig af salget af jorden. De tog mulige købere med på ture i omegnen for at vise dem landet, der var til salg, og reklamerede for de store muligheder, der lå i den uopdyrkede jord. De to mænd var ivrige fortalere for Dansk Folkesamfunds målsætning, at opbygge det bedst mulige samfundsliv helt fra grunden for dansk-amerikanere.

Jorden blev solgt forholdsvis billigt, men klausuler i købekontrakterne forpligtede køberen til at rydde et bestemt areal inden for en begrænset tid. Når jorden var blevet ryddet for træer, stubbe og sten, var den blevet dyr nok, og der krævedes meget og hårdt arbrjde, før den var klar til at blive pløjet. Den 22. september, 1906, købte Carl M. Madsen 80 acres jord 3½ miles øst for Askov for 9½ dollars pr. acre, som skulle betales i ti årlige afdrag. Og købet blev gjort med den betingelse, at Carl Madsen skulle rydde 5 acres med krat og så kløver i stykket i løbet af de første halvandet år. I 1911 købte Hr. og Fru Jørgen Paulsen ligeledes 80 acres, der lå en mile syd for byen. For den jord betalte de 17 dollars pr. acre for de forreste 40 acres og 14 dollars pr. acre for de resterende 40 acres, der lå i baglandet. De betalte for at komme til at slide, og Jørgen Paulsen mente, de burde have haft betaling for at tage jorden i stedet for at skulle betale for den. Men jorden gav et godt udbytte, når den først var blevet pløjet og gødet. Og i *De Forenede Staters danske Almanak, Haand- og Aarbog* kunne man i 1914 finde en annonce, der averterer efter nybyggere af dansk afstamning; nu koster den billigste jord 15 dollars pr. acre. Annoncen siger, at klimaet er ideelt, men nævner ikke den lange strenge vinter; den siger, jorden er frugtbar, men vover ikke at udbrede sig om det strenge arbejde med at få den klar til opdyrkning. Den siger også, at vandet er godt, og det kan der vist ikke være tvivl om i staten Minnesota, som er de titusinde søers land.

H. R. Buck ser tilbage på nybyggerfænomenet og årsagerne til dets popularitet blandt dansk-amerikanerne:

> Tiden var gunstig for grundlæggelsen af en ny koloni. Rundt i landet

"D. F. S." Koloni ved Askov, Minnesota

"D. F. S." Koloni ved Askov, Minn., indbyder herved Landsmænd fra alle Egne til at aflægge os et Besøg. Askov ligger omtrent halvvejs mellem Minneapolis og Duluth paa Great Northern Banen. Klimaet er ideelt, Jorden frugtbar, og Vandet godt.

Kolonisterne er næsten udelukkende Danske, og som saadan kan vi ordne alle vore offentlige og indbyrdes Forhold, som vi selv ønsker det. Alle vore "Raad" er sammensatte af Danske. Vi har en god "graded common school", hvor der undervises af fire dansk-amerikanske Lærere. Vi har ogsaa dansk Menighedsskole.

Befolkningen bestaar af dygtige, driftige Mennesker, som vil noget. Vi har tidt Besøg og Forespørgsler fra Statens Landbrugsskole og andre, som er interesserede i Udviklingen af Landbruget og Mejeridrift.

Udyrket Land kan købes fra $15.00 pr. Acre opad.

Nærmere Oplysninger faas ved Henvendelse til

First State Bank of Askov

eller

PEDERSEN & GRAVESEN, ASKOV, MINN.

Annonce i De Forenede Staters danske Almanak, Haand- og Aarbog, *1914*

var der bogstavelig talt hundredvis af familier, som længtes efter et sted at tage hen, hvor de kunne få deres eget hjem, og hvor de kunne tage del i et samfundsliv, der lignede det, de havde været vant til i deres fædreland eller i de ældre nybygder, hvor forholdsvis høje jordpriser næsten gjorde ejendomsretten til en drøm. I de større byer var der også mange familier, der havde ambitioner om at komme bort fra byens travlhed og jag eller bort fra det ensformige liv som fabriksarbejdere eller kontorister. Tanken om en koloni af landsmænd appellerede stærkt til folk som disse, og de kom i stort tal for at se på jorden og dens muligheder. De købte ikke alle jord, og mange af dem, der købte og senere flyttede til kolonien, blev der ikke. Det krævede et stærkt hjerte, en endnu stærkere ryg og en ubetinget tro på fremtiden at betvinge og tæmme dette vilde skovland.

L. C. Pedersen, den ene af Askovs grundlæggere, betragtede dette arbejde som sin vigtigste livsopgave. Hans livssyn, som blev grundlaget for den nye kolonis samfundsliv, kommer til udtryk i et citat fra hans egen hånd:

Tæmningen er begyndt

> Min Livsrod har jeg i Den Danske Kirke i Amerika blandt dem, der tror på en fortsat dansk Kirke og Højskolevirksomhed i Amerika. O, kunde vort kære Kirkesamfund dog lære at værne om dets opgaver og løse dem direkte indenfor Menigheds- og Samfundsarbejdet, som Frugten af det Guddomsord, der er Menigheden givet!

L. C. Pedersen blev Askovs første borgmester og blev i byen resten af sit liv. Han blev født i Danmark i 1862 og sejlede sammen med sine forældre til Amerika, da han var 17 år gammel. V. S. Petersen, som var hans ven og medarbejder gennem mange år, karakteriserer byens grundlægger i en lovprisning:

> Han markerer sig som en mand, der står ved og forsvarer det, han mener, er ret, de mennesker, han mener, er gode, og som dag efter dag stræber efter at råde bod på sin egen ufuldkommenhed og at opnå de gode og ædle karaktertræk, han ser i andre.

L. C. Pedersen

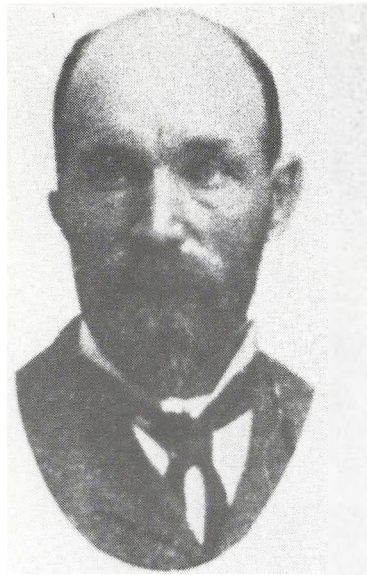

K. H. Duus

I sin ungdom gik L. C. Pedersen på Ashland Folkehøjskole i Grant i Michigan, på Danebod i Tyler i Minnesota og på Waterloo Handelshøjskole. Det var i de år, hans slægtskab med den kristne kirke (et slægtskab hans mor dog allerede havde prentet i hans sind) slog ham med sin fulde styrke. Han forstod hele sit liv, at det var vigtigt at leve og tænke ret. Det kan siges om L. C. Pedersen, at hans arbejde og det gode, han kunne gøre med det, var hans formål i livet, og han tvivlede aldrig på, at Gud havde givet ham, ligesom alle andre, en mission i livet, og at hans arbejde var hans mission, som han måtte udføre efter bedste evne både i fysisk og mental forstand.

Han havde et ideal i livet – et ideal der var afgørende for hans egen og andres lykke – »giv mere end du tager, og betragt det som et privilegium, at dine muligheder i livet bliver brugt godt, dine muligheder for at give dit lille, men vigtige bidrag til at fremme civilisationen«. Hans elskede sang, »Et Jævnt og Muntert Virksomt Liv på Jord«, kan stå som overskrift over hans filosofi.

Han var demokratisk. Han mente, at alle var lige, hvis hver især gjorde deres bedste. Alle skulle bidrage efter evne, hvad enten det drejede sig om penge eller arbejde.

> Han var udstyret med en sejhed, og han var kendt for sine evner til at nå sine mål. Han var sig ansvaret for ungdommen meget bevidst og den kendsgerning, at fremtiden ligger i dem og deres evner – og at igennem dem var han og hans generation direkte ansvarlige for fremtiden. Han var stolt af og klar over sit privilegium og sin pligt som dansker lige så vel som over at være amerikansk statsborger, som han blev ret hurtigt efter, at han kom til Amerika. Han var fordomsfri og respekterede de forskelle, han så i andre. Han var følsom over for det gode og det smukke, og han påskønnede naturen, som kun en mand, der virkeligt forstår livets under, kan det.

I en anekdote fortælles det om L. C. Pedersen, at han engang tog en køber ud for at se på jord et godt stykke nord for Askov. På alle de marker, han viste frem, bemærkede køberen masser af sten, og han sagde, at han ikke troede, han ville købe en gård her, for der var for mange sten. »Sten er godt«, sagde L. C. Pedersen, »de viser, at det er god jord. Det er godt for afgrøden«. På vejen tilbage til byen var det ved at blive mørkt, og da de kom forbi en gård, hvor landmanden var ved at samle sten op i en vogn, sagde køberen: »Hvis sten er så godt, hvorfor samler denne mand så sten op fra marken?« Hvortil L. C. Pedersen svarede: »Det er forfærdeligt, den mand der er ved at stjæle sin nabos sten«.

Askovs anden grundlægger, K. H. Duus, kom ligesom L C. Pedersen fra Tyler i Minnesota, og der vendte han tilbage til sammen med sin familie efter nogle få år i den nye koloni. K. H. Duus var også født i Danmark og kom til Amerika i 1880. Fru Duus, født Bagge, var kommet til verden i Green Bay i Wisconsin af danske forældre. De gik begge på Danebod Folkehøjskole i Tyler, og efter at være blevet gift ovre i Wisconsin besluttede de at bosætte sig i Tyler. De hørte således til de tidlige nybyggere i denne overvejende danske by. Men i 1906 tog de chancen igen sammen med de andre pionerer i Pine County. Deres søn Folke, der blev født den 9. august, 1906, var det første danske barn, der blev født i den nye koloni.

Thomas P. Christensen fortæller om K. H. Duus og hans tanker om et navn til den nye koloni:

> I skoleåret 1906-1907 underviste jeg på Danebod Folkehøjskole i Tyler. Den nye koloni blev ofte diskuteret på skolen, hvor Duus var en hyppig og velkommen gæst. Han var meget optaget af tanken om et passende navn til kolonien, for skønt posthuset og jernbanestationen havde det kønne navn Partridge [Agerhøne], var det en del af hele planen at ændre byens navn til et, der i højere grad angav de idealer, det nye

samfund skulle bygges op på, og som også skulle være nybyggernes idealer. Duus syntes, det ville være passende at kalde den »Grundtvig«. En tid var han ret begejstret for »Lejre«, navnet på Danmarks første hovedstad. Duus troede ikke, amerikanerne ville have besvær med at udtale det. Men det blev endeligt besluttet at opkalde byen efter en af de største folkehøjskoler i Danmark. Så idag finder vi et »Askov« i Pine County.

Helt bortset fra de ideologiske grunde til at ændre byens navn var der et rent praktisk problem, man derved overvandt. De nybyggere, der var vokset op med det danske sprog, havde besvær med at udtale »Partridge«; det kom til at lyde som »paradis« på dansk. Og »Paradis i Pine County« blev en stående spøg i byen. Den 6. oktober, 1908, afholdtes et møde i Landboforeningen med det formål at ændre byens navn. Man holdt afstemning, og »Askov« blev vedtaget. Der blev søgt og opnået tilladelse hos Great Northern Jernbanen og postvæsenet til at ændre navnet til Askov.

Wilhelm Holm blev købmand i Askov. Han arbejdede i en forretning, som L. C. Pedersen var medindehaver af i Tyler, og fulgte i begyndelsen af 1906 med L. C. Pedersen og K. H. Duus til Minneapolis:

Der mødte vi den første gruppe landsøgere, der var på vej til den nye »Dansk Folkesamfund« koloni i Pine County. Blandt dem var Ludvig Mosbæk fra Onarga i nærheden af Chicago; Jens og Jeppe Lund og Peter Petersen fra Looking Glass i Nebraska; og Peter Laursen og Hans Paulsen fra Luck i Wisconsin. Da vi kom til Partridge, så vi, at Theodor H. Thøgersen var kommet direkte fra Canada. Hans Nielsen med familie og familien Jens Krag var kommet fra Otter Tail County. Alle disse mennesker ventede på at købe jord, og alle købte. Ludvig Mosbæk forpagtede også hotellet. Theodor H. Thøgersen gjorde den første handel. Det var meget koldt, og der var megen sne på jorden, hvilket gjorde det vanskeligt at komme rundt. Der var også koldt på vore værelser på hotellet, der var en stor træbygning fra skovhuggertiden. I forhallen, hvor vi samledes rundt om en stor træ-brændeovn, var der helt lunt; og det var meget interessant at komme til at kende hinanden bedre og diskutere den nye kolonis fremtid.

Hvis jeg husker ret, bestyrede en Hr. og Fru Williams på det tidspunkt hotellet. Mit ærinde var ikke at købe jord, men at se på en lille butik, der var til salg. Jeg husker ikke nøjagtigt, hvor langt mit første besøg i Partridge var, men før jeg tog af sted igen, havde jeg købt butiksbygningen og skrevet under på en kontrakt om overtagelsen af et

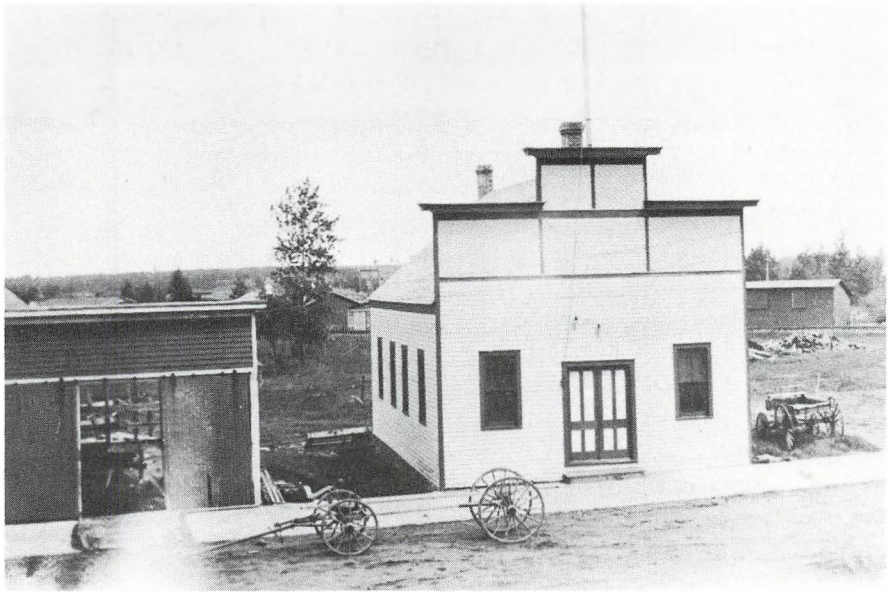

Købmandsbutikken

> lille varelager, der bestod af købmandsvarer, isenkram, patentmedicin, nogle overalls og nogle ruller bomuldstøj, og det skete omkring den 1. marts.

Ludvig Mosbæk blev en af andelsbevægelsens varmeste fortalere i Askov. Han blev optaget af andelsidéen i Danmark, da hans far importerede en sæk mel, som blev delt ud blandt naboerne til julebagning. Dette førte senere til oprettelsen af Støvring Brugsforening i Nordjylland. Mosbæk udvandrede til Amerika i 1891 efter at have korresponderet med lokalafdelinger af Dansk Folkesamfund rundt omkring i landet for at finde frem til det rigtige sted at slå sig ned, hvilket blev Chicago. Men i 1906 læste han om den nye koloni i *Dannevirke:*

> Dansk Folkesamfund inviterede danskere til at være med til at bygge denne koloni op og erklærede, at Samfundet skulle have $1.00 for hver acre, der blev solgt; af denne dollar skulle salgsagenterne have 50 cent, og 35 cent skulle lægges til side til kirke og skole. Der blev ikke sagt noget om de sidste 15 cent. Det blev endvidere nævnt, at der var en gammel hotelbygning, som de ville have en familie til at overtage som

Partridge i vinterdragt

logi for folk, der var interesserede i at købe jord, og til et måltid eller to, når der var behov for det.

Da vi havde læst det sagde Fru Mosbæk: »Jeg synes, det lyder godt. Hvis du synes det samme, skal vi så ikke kigge på det?« »Ja«, sagde jeg, »det er et andelsforetagende. Vort gode Samfund tager sig af det«. Så jeg skrev til agenterne, at hvis jeg kunne få et stykke jord i nærheden af jernbanestationen, ville jeg komme og se på det. Jeg fik straks det svar, at hvis jeg kom til Partridge den sjette februar, kunne jeg få første valg. Jeg kom den sjette, købte 240 acres, udbetalte $480 og lejede det gamle hotel til Fru Mosbæk; så havde jeg $520 tilbage af den formue, jeg havde samlet i mine 15 år i Amerika.

Vi (der var seks personer i selskabet) kom med aftentoget og gik direkte til hotellet. Der var 40 graders kulde, og vi kravlede i seng med vort tøj på og lagde vore overfrakker over tæpperne for at holde varmen. Det var ikke ligefrem et herligt syn, der hilste vore øjne, da vi vågnede næste morgen. Der var kun tolv år gamle popler og birketræer, tyk underskov, træstubbe, og sne der dækkede alt, og det var bidende koldt.

Jeg så ikke stubbe og sten. Der var ca. tre fod sne på jorden, men mit

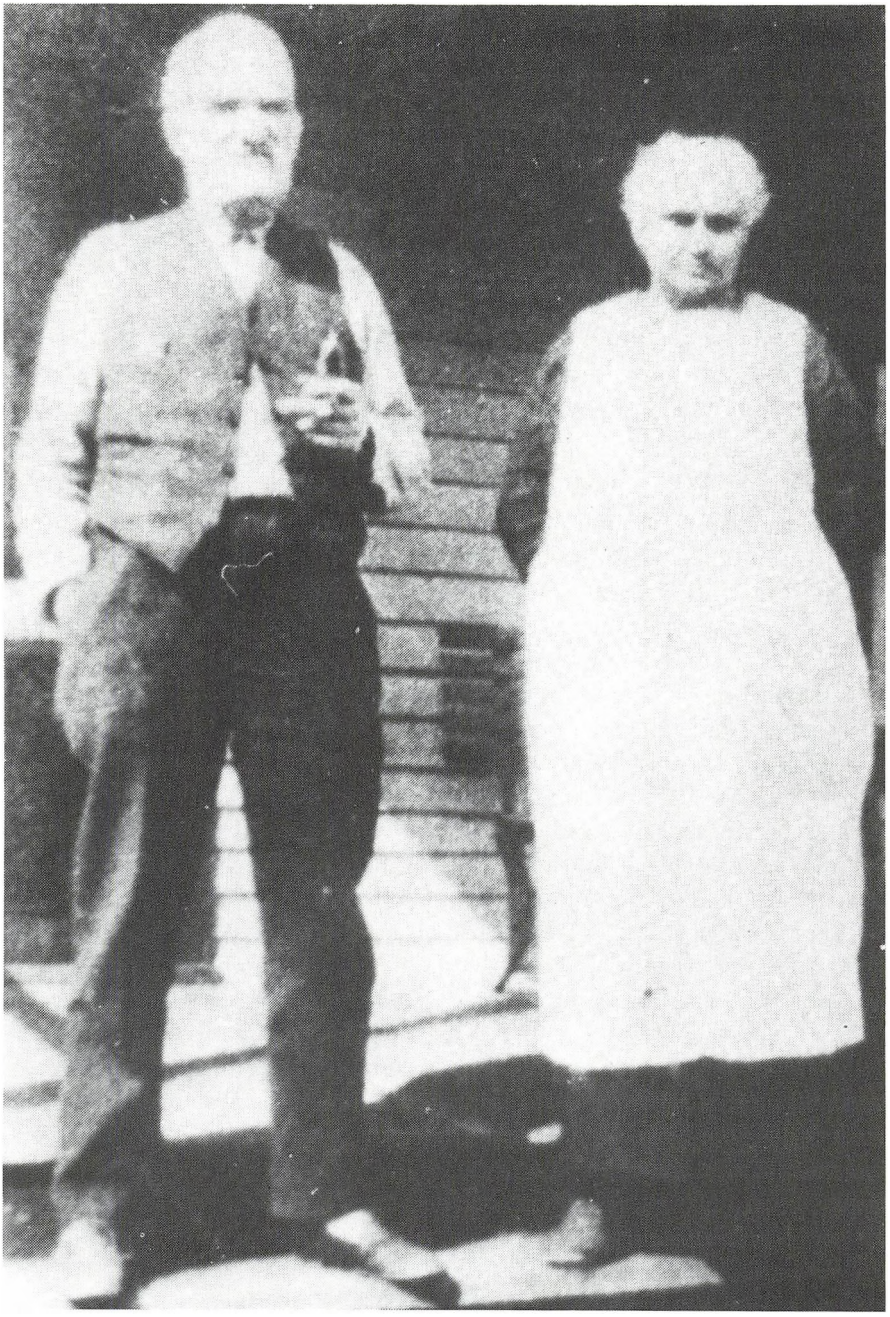

Hr. og Fru Ludvig Mosbæk

pålidelige Samfund havde undersøgt og anbefalet det, og jeg var sikker på, at det var et andelsforetagende – havde de ikke forklaret, hvordan udbyttet skulle fordeles? Den første marts kom min familie hertil og overtog det gamle hotel.

Dansk-amerikanere, som var interesserede i at købe jord, og som søgte efter et nyt hjem, var snart undervejs fra de forskellige egne i USAs midtvesten til Pine County i Minnesota. De fleste af dem, der kom, købte jord, og en del af dem forberedte sig på at flytte ud på deres nyerhvervede jord så hurtigt som muligt. Thomas P. Christensen var med i et selskab af interesserede købere fra Tyler på en salgstur ledet af L. C. Pedersen:

I Partridge blev vi modtaget på hotellet, for der var allerede et sådant etablissement. Det blev bestyret af det agtværdige par Hr. og Fru Ludvig Mosbæk, som sammen med deres børn har spillet en betydningsfuld rolle i dette pionersamfunds opbygning.

Landskabet omkring Partridge var klædt i sin tidligere sommergrønne dragt af bregner, blomster, buske og unge nåletræer og løvtræer. Men det var et udbrændt landskab med undtagelse af nogle få klynger store skovtræer, som ved et mirakel havde undgået flammerne, og mellem det friske og frodige grønne løv kunne man overalt se sorte stubbe og stammer, deprimerende påmindelser om den frygtelige Hinckley brand i 1894.

Vi kørte flere miles nord for stationen, drejede mod vest og fortsatte, indtil vi nåede Kettlefloden. Det var en rigtig opdagelsesrejse. Vejen var kun et par hjulspor. Der var masser af sten, store og små. Der var stubbe og flere stubbe. At rydde jorden ville blive hårdt og dyrt. Men over for disse ulemper stod en mængde fordele. Jord, som havde frembragt gigantiske skovtræer, måtte kunne frembringe andre afgrøder. Vi lagde mærke til, at hvor som helst der var en lysning i buskadset, voksede kløveren tæt. Pedersen undlod aldrig at gøre opmærksom på dettę. Der så ud til at være et sikkert grundlag for koloniens succes, ligesom der havde været det i West Denmark og Withee i Wisconsin, der ikke lå så langt borte. Kartofler og andre grønsager kunne dyrkes, og ethvert overskud ville finde gode markeder i Duluth og tvillingbyerne [St. Paul og Minneapolis]. Talrige vilde kirsebærtræer og bærbuske gav håb til husmødre og gartnere. Der blev sagt, at om efteråret var hele landskabet somme tider rødt af bær.

Der var udmærket vand i en rimelig dybde. Ingen ville behøve at fryse af mangel på brænde i kolonien. Det var der i overflod af. Store

Hvedehøst, 1906

grønne træer og mangen en stamme, der var lettere skadet af skovbranden eller overset af skovarbejderne, kunne blive til brugbart tømmer. Der var allerede en savmølle, der snurrede i Partridge, som var blevet sat i gang af danskere fra West Denmark.

Jeg tror, at alle, der var med i vor gruppe, købte jord, mig selv iberegnet, som ikke kunne modstå fristelsen til at blive ejer af et lillebitte stykke af Guds grønne jord. Det var kun 40 acres, og jeg opdyrkede det ikke i det par år, jeg ejede det. Så var jeg glad for at sælge det til Duus og Pedersen. Til sidst blev det del af Jørgen Paulsens landbrug.

Ikke blot pionererne kunne være stædige og udholdende. Dyrene havde somme tider de samme karaktertræk, og Wilhelm Holm erindrer en episode fra en salgstur med folk interesserede i købe jord:

Min hest Johnnie, som jeg havde bragt med mig fra Tyler, hvor han havde tjent mig trofast på landpostruten, blev velkendt blandt de tidlige nybyggere, for hver gang der kom for mange købere på en gang til at blive kørt ud med et spand heste, lånte Duus og Pedersen Johnnie og mit enspænderkøretøj eller min kane alt efter årstiden. Vejene var meget smalle dengang, faktisk så smalle at man næsten kun kunne

vende, når der var en korsvej. Johnnie var stejl og stædig. Så en dag da han var ude med en vognfuld mulige købere og kom til en korsvej, der gik til byen, tog han bidslet mellem tænderne og til trods for al kuskens trækken i tømmerne, drejede han sin egen vej i stedet for den vej, køberne ville have ham til at gå. Da de ikke kunne vende, vandt Johnnie.

Der skulle både mod og eventyrlyst til foruden håbet om et bedre liv, før man bestemte sig for pionerlivet i det vilde skovland. Carl Miller, som blev mejeribestyrer i Askov, beskriver den forventning, han og andre nybyggere havde til deres fremtidige tilværelse, som skulle bygges op fra grunden i det ukendte land:

Når jeg skal give et indtryk af vore oplevelser i Askov i dens allerførste tid, kan jeg bedst gøre det ved at fortælle om en oplevelse, vi havde for nogle år siden.

Det var tidligt på foråret, og vi var på vej for at besøge vor datter og hendes familie, som dengang boede i North Dakota. Vi startede tidligt om morgenen, og da vi kom til det sted, hvor vejen krydser landevej 210 på en høj bakke, blev vi helt målløse. Vi fik en vidunderlig fornemmelse. Den store røde sol kiggede frem af horisonten i sydøst. I nordøst kunne vi se disen over Duluth og Superiorsøen. Hist og her snoede røg sig op fra huse i dalen. Alt forekom så stille og fredfyldt og alligevel så fuldt af liv og forventning. Knopperne på træer og buske var netop ved at briste og springe ud. Mod vest kunne vi se et kort stykke frem af den vej, der skulle føre os de 400 miles til vort mål. Hvad ville vi se og opleve på vor tur? Det vidste vi ikke, men vi vidste, at vi var blevet besat af en glad forventning om, hvad der kunne ses fra næste bakketop.

Det var en lignende oplevelse, vi havde første gang, vi besøgte Askov, der fik os til at slå os ned der. Og jeg tror, det samme var tilfældet med mange andre.

De første år i Askov var for de fleste af os fulde af hårdt arbejde og omskiftelser; men ligesom det var på vor tur, var det også i vort nye hjem, og vi blev ikke trætte og modløse. Når vi var nede, var vi altid ivrige efter at se, hvordan udsigten ville være fra den næste bakketop. I alle samfund er der folk med forskellige egenskaber. Nogle er langsomme og forsigtige, andre er hurtige og fulde af mod. Askov var så heldig at have nogle mænd med drivkraft i sig. For dem var der kun en vej, og den gik fremad.

Nogle få nybyggere flyttede til Askov allerede i 1906 og mange flere i 1907. De følgende år strømmede de til, og i 1912 havde kommunen mere end et hundrede bosiddende familier. De første nybyggere havde det privilegium, at de kunne bytte det stykke jord, de havde købt, med et andet, hvis de ikke var tilfredse med det næste forår.

Skovlandet var ufremkommeligt. H. R. Buck beretter, hvordan man søgte at løse vejproblemerne i den nye koloni:

> Den store tilstrømning af nybyggere til en vildmark skabte nogle problemer, der var vanskelige at løse. Manglen på veje var måske årsag til de største besværligheder for de nyankomne. Der var en vej fra Sandstone gennem Askov til Bruno og videre. En anden vej gik to miles øst for Askov, en farbar sti gik til den gamle Rock Dæmning ved Kettlefloden, og fra et sted en mile nord for Askov var der en vej, der gik tre miles mod øst og så en halv mile nordpå. Disse veje var etablerede kommuneveje, som fulgte kommunegrænserne nøje, skønt de hist og her var bygget rundt om sumpe og småsøer. Foruden disse kommuneveje var der nogle gamle stier eller transportveje, som de blev kaldt, og nogle skovveje. Transportvejene fulgte højlandet og var farbare om sommeren, mens skovvejene snoede sig gennem sumpene og var kun farbare om vinteren. Der var ingen statsveje eller amtsveje, som vi har dem idag. Veje blev bygget og vedligeholdt af kommunerne, og midler til finansiering blev udskrevet som ejendomsskat inden for kommunen. Amtet udskrev en vejskat, hvoraf midler blev bevilget til projekter, der var for store til at blive finansieret af kommunen alene.
>
> Partridge var en stor kommune, og skønt næsten al dens jord lå hen i vildtvoksende tilstand, var der nogle vejstrækninger hist og her, der skulle holdes i orden, og nogle af nybyggerne flyttede ud langt fra de etablerede veje; til disse nybyggere skulle der bygges farbare veje.
>
> Minnesota havde endnu ikke afskaffet kopskatten,[7] og denne skat blev almindeligvis betalt med vejarbejde. Også en lokal vejskat blev pålagt kommunen, og også denne skat blev i stor udstrækning betalt med arbejde. Ud over disse skatter var der den almindelige skat til veje og broer, som blev opkrævet af amtet og senere overført til kommunekassereren. Loven bemyndigede imidlertid kommunalbestyrelsen til at pålægge en yderligere skat i tilfælde af en nødsituation. Partridge kommunalbestyrelse opkrævede alle disse skatter i mange år, men det samlede beløb, der kom ind, var aldrig stort nok til at finansiere vejbygningsprogrammet, og det blev nødvendigt at udstede obligationer for at imødekomme det presserende behov for flere og bedre veje.

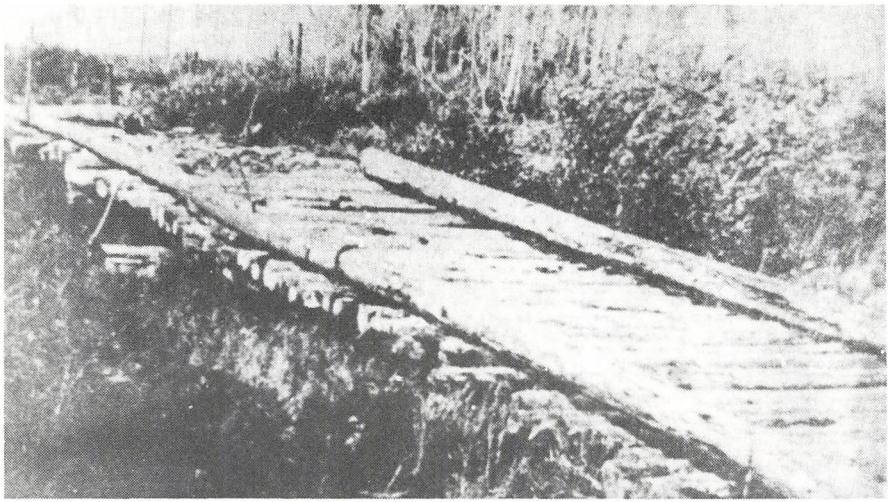

Korduroy vej

Vejbygning var en langsommelig proces. Det meste af arbejdet blev gjort med hakke og skovl. Man kunne ikke gøre ret meget ud af vejgrøfter og kloakering. Sædvanligvis blev krattet fjernet i et bredt bælte, og stubbe og sten blev taget væk fra en smal strimmel; denne strimmel blev så jævnet ud ved, at man skrabte ujævnhederne væk og fyldte stubhullerne op. I mange af sumpene lavede man korduroy veje; en korduroy vej blev til på den måde, at man lagde pæle ved siden af hinanden tværs over vejen. Efter at pælene var blevet lagt ned, blev et tyndt lag jord skovlet oven på pælene, og så var vejen færdig. Der hvor sumpen var for blød til at bære korduroy vejen, blev der lavet et spor rundt om den. Man behøver ikke tilføje, at disse stier ikke holdt til selv let trafik om foråret, og som regel var de ikke andet end striber af mudder og dynd. Men mange af de tidlige nybyggere bragte deres tømmer og deres ejendele ad sådanne veje for at nå til det sted, hvor deres fremtidige hjem skulle ligge.

Det var ikke blot det kontante problem med de utilstrækkelige midler, der var til rådighed til vejkonstruktioner, kommunalbestyrelsen stod overfor, men at få mænd til at udføre arbejdet var ofte et endnu større problem. Alle havde for travlt med at blive etableret til at have tid til at arbejde på vejene uden hensyn til, hvor stort et behov der var for veje. For at klare den situation lærte kommunalbestyrelsen at anvende en bestemt fremgangsmåde, som ofte var effektiv. Nu da det er

Korduroy vej øst for Askov

så mange år siden, at denne praksis var i brug, går det nok an at gøre offentligheden bekendt med den. Ved hvert møde kommunalbestyrelsen holdt, var der en eller flere delegationer til stede for at klage over den dårlige stand, vejene var i, der førte til deres hus. Disse klager var uvægerligt velfunderede, og ingen vidste det bedre end vejinspektørerne. Når man kunne få mænd nok til at foretage de nødvendige reparationer, blev vejformanden instrueret om at tage sig af sagen med det samme, og almindeligvis blev sådanne reparationer foretaget uden ret stor forsinkelse. Men ofte kunne man ikke få mænd, og så diskuterede kommunalbestyrelsen sagen med klageren og tilbød at betale ham en sum penge, man kunne blive enige om, til at dække udgifterne til det arbejde, der var nødvendigt for at tilfredsstille alle parter. Som regel blev sådanne tilbud akcepteret, og sagen blev somme tider glemt i månedsvis. Men med tiden ville vejen blive repareret.

Omkring 1916 blev vejen, der går fra Sandstone gennem Askov, Bruno, Duquette og Nickerson, udpeget til at blive statsvej under El-

Ude for at finde land i 1908. Ludvig Mosbæk er kusk i første vogn

well loven.[8] Skønt denne lov senere blev erklæret for grundlovsstridig, blev vejen ved med at være statsvej; den blev lagt om og derefter vedligeholdt af staten. Dette fritog byen for udgifter til vedligeholdelse af en syv-otte miles, og følgeligt blev der flere penge til rådighed til at forbedre de mange smalle veje i andre dele af kommunen. Det var omkring den tid, de første biler kom til egnen, og med bilerne fulgte et krav om bedre veje. Ingen var dengang så tåbelige at tro, at det var muligt at have farbare veje hele året rundt, men de burde være farbare fra den 1. juni, og indtil de blev blokeret af sne om efteråret. Og der var ikke mange veje i kommunen, der kunne bestå den prøve.

Da man begyndte at blive klar over, at benzin-drevne køretøjer var her for at blive, vedtog Minnesotas lovgivende forsamling den 2. november, 1920, Grundlovsændringen XVI, der affødte Minnesotas Vejdirektorat. Grundlovsændringen indeholdt bl.a. det krav, at alle de byer, der lå langs med de 70 ruter, som i denne forbindelse blev udnævnt til hovedlandeveje, og som blev kaldt grundlovsruter, skulle have veje, der forbandt en by med andre byer. Loven sagde også, at hovedvejen skulle følge byernes hovedgade. Minnesota blev en af de ledende stater i terrængående landevejsplanlægning og i at anvende reglen om den korteste afstand mellem to punkter til gavn for alle de småbyer som Askov, der skød op i det vanskeligt fremkommelige terræn.

4. De danske pionerer kommer

Dansk-amerikanere begyndte at strømme til Partridge i 1906 for at oparbejde et landbrug i omegnen eller bygge sig et hjem i landsbyen og for at blive medlemmer af et samfund, der bestod af landsmænd – et samfund de selv skulle opbygge og udvikle. De fleste flyttede dertil fra de omgivende stater Illinois, Nebraska, Iowa, North og South Dakota og fra det vestlige Minnesota. Mange var immigranter, som allerede havde været pionerer andre steder og driftige landmænd der. Nu var de villige til at begynde forfra sammen med åndsbeslægtede danskere. De drømte om at skabe et samfund som det, de huskede i deres længsel efter barndomslandet Danmark; de ønskede at holde de traditioner og den kultur i hævd, de så i et skønt lys på den lange afstand eller efter mange års fravær.

Partridge bestod dengang af en jernbanestation, et hotel, en blandet landhandel med posthus, en lille skole, et rådhus og enkelte spredte boliger. Da A. M. Simonsen så byen for første gang i 1907, forekom den ham næsten at være en ø:

> Nord for byen var der en tamarack sump og en sø, der løb i nordøstlig retning langs med Great Northern Jernbanen en halv mile. Vest og sydvest for byen var der en anden sø, og sydøst for byen endnu en lille sø, som dog tørrede ud senere hen på sommeren, fordi der var et jordfaldshul. Det meste af hvad der nu er Askov by var dækket af krat, stubbe og sten.

Blandt de allerførste danske pionerer var Fru Krantz, Hr. og Fru Mosbæks datter, som dengang var en lille pige. Da hun ankom sammen med sin familie den 1. marts, 1906, lignede Partridge et ingenmands-land:

> Kun døde skeletter af fortidsskoven lå spredt ud over det snedækkede landskab. Den eneste vej var Elwell vejen mellem Bruno og Sandstone. Der var dog et edderkoppespind af stier over hele området, og vi morede os med at traske mile efter mile på disse bjælkeveje og udforske landskabet.

Udsigt over Askov fra nord

Nielsens var den første danske tilflytterfamilie. Men da de kun blev her et års tid, og vi var de næste, kan vi gøre fordring på at være de første danske nybyggere i Askov. Der boede cirka et dusin mennesker i byen, da vi kom. Familien Moon havde et lille barn, som døde kort tid efter, vi var kommer. Maren Krag og jeg sad med kisten på skødet på bagsædet af K. H. Duuses enspænderkøretøj på vejen til Vilstad kirkegård. Hr. Paul var stationsforstander; han havde kone og to børn. Hr. og Fru Jones og to døtre boede i liniehuset. På den anden side af vejen boede Fru Pitcher; hun var postmester, indtil Wilhelm Holm overtog posthuset, da han blev købmand. Så var der hotellet, skovhuggernes logi, som »Dansk Folkesamfund« ejede. Min mor, Fru Mosbæk, overtog ledelsen af hotellet dagen efter, vi kom. Det var en stor kasse, som ikke var særligt solidt bygget. Det må have været et bitterligt koldt sted at sove om vinteren.

Det blev hjemsted for dem, der søgte efter jord og nyankomne kolo-

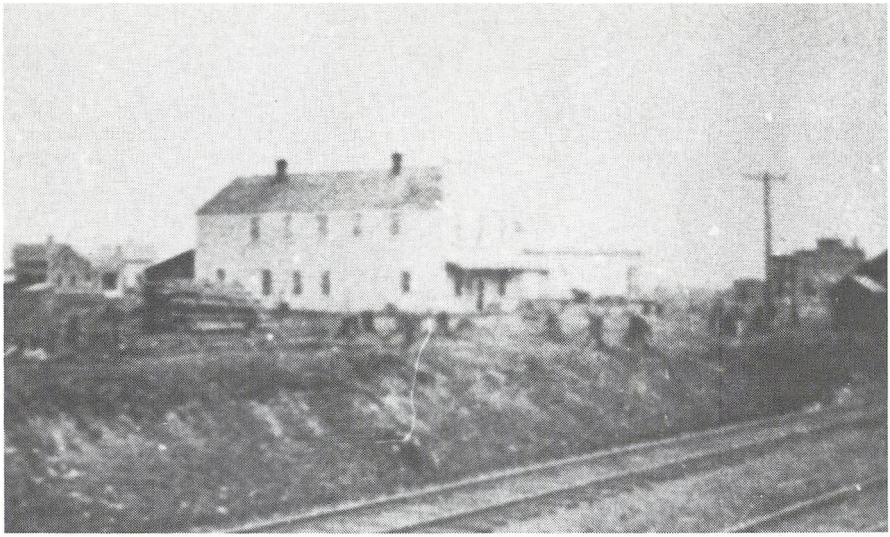

Hotellet

nister. Mange familier boede på hotellet, indtil deres flyttegods kom, og de havde fået bygget sig en hytte på deres jord. Somme tider boede der præster fra vort kirkesamfund, som skiftedes til at holde gudstjeneste for os.

Wilhelm (Bill) Holm var stadig ungkarl, men forlovet, da han kom til Partridge for at overtage købmandsbutikken i 1906. Han bragte både hest og hestevogn med sig foruden en ko, som var en før-bryllupsgave fra hans svigerforældre. Han fik sin bror Thorvald til at rejse med sig for at hjælpe til med at tælle lageret op, bygge lidt om i butikken og i det hele taget med at komme igang i de første par måneder. Thorvald fandt så arbejde inden for sit eget fag ved telefonselskabet i Sandstone. Wilhelm og Thorvald boede som de fleste andre nybyggere på hotellet i den første tid:

Vi tilbragte nogle hyggelige aftner i hotellets dagligstue, hvor vi sang, diskuterede og hyggede os sammen. Kort efter at jeg havde overtaget butikken, blev jeg udnævnt til postmester; og så snart det kunne arrangeres, fik jeg hvervet som notarius publicus, da der ikke var nogen i nærheden, og der var mange juridiske papirer, kontrakter, dokumen-

ter osv., der skulle udfærdiges. Da der ikke var nogen bank tættere på end i Sandstone, begyndte nybyggerne, som alle kom med nogle kontanter, at efterlade deres overskydende penge hos mig. Jeg gav dem naturligvis kvitteringer og førte regnskab over penge, der blev sat ind og hævet, ligesom en bank ville gøre det. Alting gik godt indtil efteråret 1907, da en lettere panik opstod, der fik bankerne til at nægte at udbetale kontanter i nogle dage. Jeg tilbragte et par søvnløse nætter med at spekulere på, hvad der ville ske; men ved altid at tage den chance at have en del rede penge og ved en særlig venlighed fra banken i Sandstone, hvor nogle af pengene var sat ind, klarede jeg at betale alle, der bad om deres penge. Heldigvis var panikken af kort varighed, og jeg følte mig meget bedre tilpas, da den var ovre.

Kort efter vor ankomst fik min ko en kalv, og selv om jeg gav en masse mælk væk, havde jeg alligevel mere end nok til mit kæledyr, som kalven voksede op til at blive. Da det blev sommer, lukkede jeg dem ud i en indhegning bag ved butikken. Jeg kaldte den Peter, og den blev snart kendt som Peter Holm.

Min tilkomne ventede mig i Tyler til vort bryllup i juni, så jeg havde travlt med at få lejligheden over butikken i orden. Tiden gik hurtigt, og den 17. juni, vor bryllupsdag, nærmede sig. Nogle dage før fik jeg en til at hjælpe min ekspedient Einar Mosbæk med at passe butikken og posthuset i mit fravær. Og jeg vende tilbage med min brud om aftenen den 19. juni.

Fru Holm fortæller om sin ankomst til nybyggersamfundet som ung brud den 19. juni, 1906. Hun så byen og dens omegn fra vinduet af et Great Northern passagertog for første gang efter at have været gift i to dage. Hr. og Fru Holm boede i værelserne over butikken et års tid og byggede så et hus på den anden side af gaden næste efterår. Den følgende vinter solgte de dog deres andel i forretningen til Jens P. Miller og forlod byen i februar, 1908, efter en kort, men lykkelig tid i Askov:

Det var almindeligt dengang, at et rimeligt udvalg af den lille bys befolkning samledes på stationen for at få et glimt af de nyankomne og i dette tilfælde et nygift par. Jeg havde på fornemmelsen, at de gerne ville danne sig et første indtryk af den tilføjelse til befolkningen – og måske bedømme Bills smag med hensyn til livsledsagerske. Jeg spekulerede på, hvor på skalaen jeg blev anbragt. Jeg er sikker på, at de straks var overbevist om, at jeg ikke var af den slags, der trækker stubbe op, da jeg bestemt var lige op og ned og ikke havde meget på

sidebenene. Men vi fik nu en meget venlig modtagelse, og jeg så nogle få kendte ansigter, L. C. Pedersen, K. H. Duus og andre.

Som lille var jeg kommet til Tyler i Minnesota med mine forældre, der var blandt de første, der bosatte sig i den danske koloni der. Så pionerlivet var ikke ligefrem nyt for mig, men det var en stor omvæltning at komme fra den vindblæste prærie i det sydlige Minnesota til den stille og indelukkede atmosfære i skovlandet.

Nu mange år senere husker jeg stadig klart og levende, hvordan visse ting gjorde indtryk på mig. For eksempel den melodiske klingen, der vækkede mig midt om natten, som viste sig at komme fra kobjælder og ikke fra en flittig grovsmeds ambolt; at den 10×12 fods kælder under butikken var fuld af kasser med dynamit; og at de knitrende eksplosioner, der i begyndelsen gjorde mig nervøs, ikke var tordenvejr, der nærmede sig, men pionererne der sprængte stubbe i luften.

Værelserne over butikken skulle være vort første hjem – og hvor havde vi det festligt med at få dem iorden! Fem tomme rum – ingen skabe, hverken til tøj eller gryder! Væggene og lofterne stod alle i råt træ, der undtagen i et værelse aldrig havde set maling eller lak. Det var i sandhed et sted, hvor nogen med opfindsomhed – men små midler – havde frie muligheder for at prøve at skabe noget, der lignede et hjem. Vi flyttede ind fulde af forhåbninger, med en sang på læben og vajende faner, som man siger. Desværre havde andre beboere taget stedet i besiddelse, før vi kom. De var af den luskede slags, der gemmer sig om dagen og kommer talstærkt frem om natten og torturerer en. Jeg fik fortalt – med hviskende stemme – at disse uønskede lejere var meget almindelige i skovlandet, og at det ikke blev betragtet som forfærdeligt nedværdigende at give dem kost og logi. Men de var vore værste fjender lige fra starten, og vi bekrigede dem med alle tænkelige midler – tørre, flydende, luftformige, røg osv. DDT ville vel nok have været velkomment.

Men vi var unge og tog tingene med godt mod. Moderne bekvemmeligheder som lys, rindende vand og strøm kendte man naturligvis ikke noget til. Vandet skulle hentes ved byens fælles brønd nede ved jernbanen, hvilket var temmelig langt fra butikken. En tohjulet vogn med en plade, hvorpå der stod en gammel, kasseret eddiketønde, var vort vandforsyningssystem – betjent ved håndkraft, nemlig Bills. Det krævede betragtelige evner at manøvrere den mellem stubbe og sten og at komme hjem med den uden at have mistet halvdelen af vandet på vejen. For mig var brændeovnen, hvor vi fyrede med træ, en rar oplevelse sammenlignet med majskolber og kul, som jeg havde været vant

Wilhelm Holm i købmandsbutikken, 1906-07

til. Det var så rent, og den skarpe lugt af trærøg gav en hyggestemning i stuen, som gjorde den hjemlig og rar.

Butikken blev snart samlingssted for mændene, når det blev fyraften efter en dags arbejde med skovhuggeri eller måske jagt. Tidens problemer blev diskuteret for og imod. Fra min lyttepost ovenover kunne jeg for det meste på tonelejernes højde bedømme, hvor meget pulsen på de forskellige parter steg, når et emne af særlig interesse blev debatteret. Det blev tit sent, før Bill kunne lukke. Da der havde været røverier i forretninger i nogle nabobyer, turde vi ikke efterlade pengene i pengeskabet, og da der ikke var nogen bank tættere på end i Sandstone, plejede vi at putte dem i en skotøjsæske og tage den med op ovenpå. Vi opbevarede den i soveværelset og håbede, at der ikke blev brand eller skete andre ulykker; det gjorde der heldigvis aldrig.

Skønheden i dette friske, grønne kratland blev skæmmet af bare afsvedne træstammer fra den tidligere så majestætiske skov, der nåede mange fod over al bevoksning – som spøgelsesagtige skildvagter, der stod vagt over deres døde fortid. Men hvor vi nød skoven, især efter regnen når de nyvaskede træer og planter fyldte luften med en blandet

duft af så mange ting i vækst. Vi udforskede ivrige og forventningsfulde de gamle korduroy veje, der førte os ud i mystiske grønne dybder, og pludselig befandt vi os ved High Landing eller ved Kettlefloden eller – med et overrasket råb – opdagede vi, at vi var havnet i et blåbærstykke.

Den første sommer bragte mange nye mennesker til kolonien. Mange gamle venner og bekendte dukkede op, og vi mødte konstant nye ansigter og fik nye venner. Om søndagen mødtes vi i skolen til andagt; en af os læste en prædiken, og vi sang vore salmer, som de fleste af os havde været vant til i de forskellige samfund, vi tidligere havde levet i. Somme tider holdt en gæstepræst fra kirkesamfundet gudstjeneste.

Allerede i september, 1906, kunne *Kors og Stjærne* meddele sine læsere, at ikke mindre end 65 landsmænd havde købt jord i den nye koloni. Og noget af det første, nybyggerne gik igang med, var at bygge en savmølle for at kunne udnytte den megen tømmer, der var i området, til at bygge boliger af. Niels Miller kom fra West Denmark i Wisconsin til Askov den 19. oktober, 1906, ikke for at købe, men for at arbejde i Dane Lumber Company, tømmerselskabet, der blev dannet af tre mænd, som alle kom fra West Denmark, Martin Sørensen, Peter Laursen og Hans Poulsen. De købte det nødvendige maskineri og flyttede det til Askov i november, 1906, og samme vinter blev savmøllen bygget:

Den første aften skulle Pastor H. C. Strandskov holde foredrag i skolen. Man vidste, at vi kom fem mand fra West Denmark, og da der kun var få folk her dengang, var fem mere en ret stor tilføjelse til tilhørerskaren. Derfor blev mødet udsat, til efter at toget, som vi var med, var kommet.

Jeg var oppe tidligt næste morgen for at se den store skov, jeg skulle arbejde i. Sikken skuffelse, da jeg kun kunne se højt krat og sorte stubbe. Man kunne se nogle træer på bakken øst for byen, men selv disse træer så for mig ud til at passe bedre til hegnspæle end til tømmer. Men da vi kom længere ud, fandt vi større træer og flere af dem. Omkring den 13. november havde vi savet 2500 bjælker. Der var da faldet mere end en fod sne, hvilket gjorde det vanskeligt at finde flere stammer. Vi arbejdede i skovene indtil slutningen af februar, da der var tre fod sne på jorden. Det blev mit job at hjælpe med at bygge savmøllen, og så vidt jeg husker, gik maskineriet igang omkring den 1. marts.

Her var meget anderledes, end jeg var vant til, da den store skov var fældet længe før, danskerne kom. Det var et paradis for jægere, for her

var masser af vildt: bjørne, ulve, ræve, rødlosser, losser, rådyr, elsdyr, harer, vaskebjørne, hulepindsvin, grævlinge, egern, jordegern, bisamrotter, bævere, mink, væsler og det fredelige stinkdyr. Her var også en del fugle, bl.a. krager, ørne, ugler, spætter, vildænder og agerhøns. I begyndelsen var der ikke så mange små sangfugle, men de flyttede ind sammen med menneskene. Der var utallige blomster. Liljer dækkede store områder, og den vilde iris voksede overalt. Der var tusindfryd, violer, kodrivere, tigerliljer, gyldenris og mokkasinblomsten, som også kaldes fruesko og er Minnesotas nationalblomst; denne blomst er ret sjælden nu, men vi så mange af dem tidligere, og også forskellige andre blomster. Bregner var her også i mange sorter, statelige, prægtige og smukke. Vi havde i overflod af vilde bær – blåbær, brombær, hindbær, bærmispel eller druepærer, korsbær, jordbær, stikkelsbær, forskellige slags kirsebær, tranebær, pigæbler eller tjørnebær og blommer.

Jeg var ikke interesseret i at købe jord her, fordi jeg lagde mærke til, at hver gang øksen rørte jorden, ramte den en sten. Jeg husker, da Niels Henriksen fra South Dakota kom for at se på den jord, vi arbejdede på. Jeg syntes han så mere på trætoppene end på jorden, og jeg havde lyst til at foreslå ham at undersøge, hvad der var i jorden, men lod være med det. Han købte jorden og tog hjem og fortalte, at de var ved at fjerne træerne, så den ville næsten være klar til at pløje om foråret. Da han kom sammen med sin familie næste forår, fandt de ud af, at der skulle lægges meget hårdt arbejde i, før de kunne pløje.

En aften prøvede Peter Laursen at overtale mig til at købe et stykke jord, som kunne fås billigt; men det kunne han ikke. Der begik jeg en fejl, for nogle år senere købte jeg halvdelen af den samme jord og betalte mere for den, end jeg kunne have købt hele stykket for tidligere. Da jeg besluttede mig til at bosætte mig i Askov, var der flere grunde til det; en af dem var, at vi var to om det. Min kones far og søskende boede her. Så hun foretrak naturligvis dette sted. Men den vigtigste grund til at jeg slog mig ned her, var det gode fællesskab blandt folk, og den ånd og vilje her var til at gøre kolonien og samfundet til en succes. Når jeg ser tilbage, tror jeg, at vi nok kunne have klaret os et andet sted med lidt mindre hårdt arbejde. Men ville vi bytte dette sted for et andet? Det tror jeg ikke.

Kors og Stjærne meddelte i februarnummeret i 1907, at nu var der henved 90 danskere, der havde købt jord i Pine County. Carl M. Madsen, som i september, 1906, havde købt 80 acres øst for Askov, kom sammen med en ven, Olof Keller, til kolonien den 1. april 1907. Da de ankom, var jorden stadig

frossen, men der var dog kun lidt sne. Som de fleste andre ungkarle indlogerede de sig på hotellet hos Fru Mosbæk:

> De første par dage gik med at blive kendt med folk, og vi var ovre ved savmøllen for at se den og se dem save tømmer til fremtidige huse og hytter. Vi gik også op til butikken for at stifte bekendtskab med købmanden, Hr. (Billy) Holm. Han solgte madvarer, det nødvendige isenkram, overalls, handsker, osv. Han havde også en »fattigkasse« med røgtobak, hvor man kunne stoppe sin pibe, når man ville. Jeg hørte senere, at han havde en snor hængende ned fra loftet med skråtobak, så man kunne tage sig en skrå, når man havde lyst. Jeg ved ikke om det er sandt. Han var også postmester.
>
> Et par dage efter fik vi arbejde med at hugge buske om og splitte hegnspæle for Harold Jensen, som havde kontrakt på at rydde et stykke jord for Lars Sørensen en halv mile vest for Askov. Jeg arbejde sammen med Christian Jørgensen, der var kommet fra Hutchinson i Minnesota. Han var en mand af få ord, han spildte ikke tiden med snak, men nynnede de gamle danske sange dagen lang. Han var så fin en mand, som man kan tænke tig. Han håndterede splitteøksen og jeg svang mukkerten hele dagen. Da det blev fyraften (ti timer), følte jeg, at jeg ærlig havde fortjent mine en dollar og fem og halvfjerds.
>
> Vi havde ikke været der længe, før et gymnastikhold blev dannet, og vi mødtes på skolen en aften om ugen for at gøre vore stive lemmer smidige. Gunnar Mosbæk og Harold Jensen var ledere. Hver aften samledes vi rundt om klaveret på hotellet med Signe Mosbæk som pianist og sang alle de gamle danske sange; vor yndlingssang var »Jeg er en simpel bondemand«, som vi sang med fynd og klem.

Jens P. Miller tog afgangseksamen fra Iowa Statsseminarium i sommeren 1907. Han så sig om efter en lærerstilling i Iowa og fik efter nogen tids søgen tilbudt en stilling i Packwood. Men før han kunne nå at tage imod tilbuddet, fik han brev fra K. H. Duus, som spurgte, om han kunne tænke sig at dele skæbne med pionererne i den nye danske koloni i Partridge i Minnesota:

> Den danske kirke, den danske skole og danske traditioner havde hele mit liv stået mit hjerte nær. Så der var en stærk trang i mig til at tage imod dette kald, hvor det netop ville være en del af programmet at fremme alt dette.
>
> Den 1. september, 1907, ankom jeg til den lille, gamle station, der hed Partridge, hvor jeg blev modtaget af K. H. Duus; han tog mig hen

Landsbysmedien og hjørnebutikken

på hotellet, hvor jeg skulle bo. Fru Mosbæk, den venlige og moderlige sjæl hun var, spurgte mig om jeg ville have noget aftensmad. Jeg svarede: »Nej tak, De skal ikke have ulejlighed; jeg går ud og får en bid mad på en restauration«. Smilende oplyste hun mig om, at der ikke var andre spisesteder i byen end hendes, så jeg tog med glæde imod hendes tilbud om mit første måltid i Partridge.

Byen så anderledes ud i 1907 end idag. Hovedgaden var en række kratere, hvor der havde stået store stubbe; en kampestensbygning var under konstruktion; det skulle være landsbysmedien. Og hjørnebutikken var ved at blive bygget. Rådhuset lå ca. 100 fod nordvest for jernbaneoverskæringen. Landsbybrønden var lige så vigtig for byen som den brønd, hvor Rebekka vandede Isaks kameler. Der var nogle få beboere hist og her, og mit domæne – en skole med to klasseværelser – var næsten færdig til lærere og elever.

Mens jeg ventede på, at skolen skulle få sin sidste afpudsning, tog jeg på mange ture med Hr. Duus for at se landskabet. Hvilket syn for en som var vant til Iowas prærieland! Overalt stod høje, forkullede stam-

Askov jernbanestation

mer; alle vegne kunne man se sten og stubbe og ind imellem rød jord! Jeg spekulerede på, om noget kunne gro her. Men da jeg så Sebalds og Muehlbauers kartoffel- og kålmarker og deres kornstakke, følte jeg, at der også var håb for resten, når jorden var blevet ryddet og kommet under opdyrkning.

Men hvor var de børn, jeg skulle undervise? Da skolen åbnede, kom de fra alle sider til fods eller med hestevogn – Bensons, Krantzes, Muehlbauers, Sebalds, Frahses, Lunds, Van Bargens, Monsons, Henriksens, Mosbæks, Duuses, Pedersens, Bruses, Ravnholdts, Krags og andre – halvtreds ialt!

I 1914 kom en anden dansk lærer til byen, der nu havde fået navneforandring til Askov. F. Clarey Nielsen, som blev skoleleder i Askov fra 1914 til 1919 og igen fra 1921 til 1927, kom med et mindre optimistisk syn på den danske koloni:

Hvis Askov havde været endestationen på Great Northern Jernbanen, ville i det mindste en af de tre passagerer have haft mest lyst til at

returnere med Great Northern samme dag. Så gunstigt var indtrykket af samfundet fra togvinduet og stationen for undertegnede. Det var koldt for årstiden (juni måned), og hvad værre var, sådan blev det ved med at være hele sommeren. Da sommerskolen var ovre, gik majsen knap nok til knæene, og kornet havde det ikke meget bedre. Det var ikke alt. Man havde ingen præst, og man indbød mange, men tilsyneladende kom det samme svar – »nej« – fra dem alle. Arbejdet i kolonien, religøst og åndeligt talt – så lovende begyndt – syntes næsten at være dømt til at slå fejl. Skulle årene med opofrende arbejde og inderlige bønner være forgæves?

Fru Emilie Pedersen Lerager flyttede til Askov med mand og børn i 1915. Hr. P. H. Pedersen var præst, men det var ikke præsteboligen, de flyttede ind i. På grund af sygdom måtte han opgive sit præstekald i en periode, og familien besluttede at tage til den danske koloni for at åbne en forretning:

Der var ingen velkomstkomité eller orkester ude den dag tidligt i juni, da P. H. Pedersen, Alma, Harald og jeg trådte ud af toget i Askov i Minnesota. Men venlige hænder trykkede vore, og vi blev budt velkommen; vi blev indkvarteret og bespist hos Clarey Nielsens og Holden Hansens. Alma og jeg boede i Julianes gæsteværelse og Harald og min mand i Marens, indtil vognen med vort flyttelæs ankom.

Pastor Pedersen havde fået ordre af sin læge til »ikke at åbne en bog, endsige læse i en i mindst et år«, så han havde set sig om efter noget andet at tage sig til i stedet for at prædike og havde besluttet sig til at tage til Askov og prøve lykken – med at åbne en drugstore. En tom bygning, der passede til formålet, blev fundet, og vi tilbragte de første to uger med at tapetsere og gøre rent og sætte hylder og andet tilbehør op og med at arrangere vort lille lager. Første ordre var »kontant«. Derfor bestilte vi kun partier på et halvt dusin og satte alle seks flasker eller pakker i en række på kanten af hylden og ignorerede den tomme plads bagved. Vi holdt masken så at sige. Midt i juni holdt vi »åbningsaften«; i løbet af aftenen kom de fleste af byens forretningsfolk ind og ønskede os held og lykke. Vi var begyndt på, hvad der skulle blive en meget fornøjelig oplevelse.

Pionerernes første boliger var for det meste små og simple, og de drømte alle om at bygge sig et større og mere komfortabelt hus på deres opdyrkede jord. Fru Jørgen Paulsen kom til Askov i marts, 1911, fra Grayling i Michigan sammen med sin mand og deres fem små børn. To ældre børn blev i

Bjælkehytte i Askov

Grayling hos præsten for at gå til konfirmationsforberedelse og blive konfirmeret. Familien boede midlertidigt hos andre, indtil de fik bygget en hytte på deres egen jord. De boede i den lille hytte i seks år, førend de kunne flytte ind i et nyt træhus, der var så stort, at de havde plads til gæster. Fru Paulsen fortæller om sin bjælkehytte:

> Næste vinter kom min mands bror fra Michigan for at hjælpe til med at bygge en bjælkehytte på vor egen jord. Huset blev 16×24 fod, og de byggede også en lille stald af bjælker. Der var ikke megen plads til 7-8 personer. I hvert af de tre hjørner stod en seng; og på væggen ved hver seng hang det tøj, der tilhørte dem, der sov i sengen. I det fjerde hjørne var »spisekammeret« – en stor pakkasse. Midt på gulvet stod komfuret og spisebordet. Nogen tid efter fik vi Fred Jørgensen til at bygge en tilbygning til den bageste side af bjælkehytten. Den blev til to værelser. Så havde vi så meget mere plads i den store stue.
>
> Vi flyttede ind i huset i foråret 1912. På det tidspunkt havde vi en hel del kvæg og to søer. Alle dyrene – køer, okser, svin og høns – kom ind i

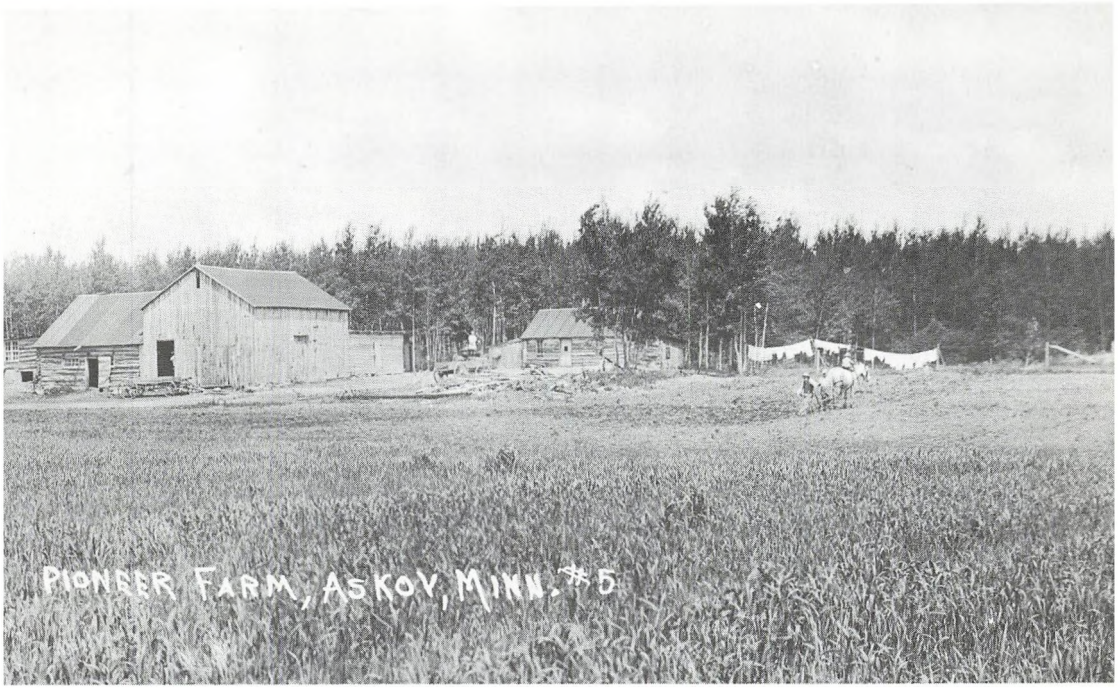

Pionergård i Askov

den lille stald uden skillevægge. Vi stillede store forventninger til de to søers kuld grise og håbede, at de ville give et godt udbytte. Men da de små grise kom, døde de alle, lige meget hvad vi gjorde. Det var så bidende koldt, og der var intet halm til strøelse; selv om vi lagde de små grise i vaskebaljen og bar dem ind i huset flere gange om dagen for at varme dem, mistede vi dem alle.

Carl M. Madsen fortæller, at hans ven Keller fik til opgave at bygge et hus for en Hr. Hedegaard, som kom til Askov fra Kimbalton i Iowa. Huset skulle være ca. 12×18 fod:

Det skulle ikke være et færdigt hus, kun rå gulve, tag og fire vægge, vinduer og en dør. Keller skulle have $105 for arbejdet. Da vi var færdige, mente Hedegaard, at Keller forlangte fem dollars for meget for det, men Keller holdt på, at han havde regnet det meget omhyggeligt ud. De indgik til sidst et kompromis, da Hedegaard tilbød at betale $100 og en kasse cigarer.

Carl Madsen skulle også selv have sin egen hytte:

> Da det var ved at være på tide, at jeg fik bygget tjærepap-hytten på min jord, fik vi [Keller og Madsen] fat i Duus og Pedersens hestekøretøj og kørte materialet ud til den. Vejen gik ikke længere end til Little Sand Creek, så det var besværligt at komme den sidste halve mile, der var dækket af tømmer og krat. Det tog ikke lang tid at sætte hytten op. *Alle* møblerne var hjemmelavede. De bestod af et bord med en bænk på hver side og en seng. Jeg kan ikke huske, hvad jeg brugte til madras, men det var ingen springmadras. Vi gav den dog lidt stil ved at sætte en sengehimmel op over den og dække den med et myggenet, der gik ned til gulvet på alle sider, for at hindre myggene i at forstyrre mine lyksalige drømme. Vort store problem var en brønd. Vi kendte ikke noget til grundvandstanden, men vi vidste, at der var nogle brønde i nærheden i Illinois, som ikke gik så dybt, og vi begyndte at grave. Da vi var kommet otte fod ned, kunne vi ikke se nogen fremtid i det, så vi besluttede at fortsætte med at drikke og koge vand fra Little Sand Creek en halv mile væk, der udsprang en kvart miles vej nord for vejen. Der var en sump i nærheden, hvor der var rindende vand, som vi brugte til andre formål. En dag tog vi ud for at hugge buske om og havde en kande vand med os. Keller skrabede noget græs væk på nordsiden af en fin stub for at have et sted at sætte kanden, da han sagde: »Jeg forstår ikke, hvad du tænkte på, da du købte jord heroppe. Man kan ikke dyrke noget her, hvor det er vinter hele året rundt. Se, her er massiv is den 27. maj.«

Fru V. S. Petersen, datter af Pastor H. C. Strandskov, Askovs første bosiddende præst, havde store forventninger til præsteboligen, som hun skulle bo i, da hun flyttede til Askov sammen med sin familie:

> Det var i august, 1908, jeg først så Askov. Min familie tilbragte den første nat hos Ravnholdts. Om morgenen da vi gik hen for at se den nye præstebolig, tror jeg, jeg var den mest skuffede pige i verden. På tegningen af vort nye hjem, som vi havde studeret grundigt i ugevis før vor ankomst, var der helt klart tegnet et badeværelse. Tanken om at komme i et badekar og lukke op for vandhanen fascinerede mig ud over alle grænser, så jeg aldrig helt kom mig af skuffelsen over, at det lange smalle rum ved siden af køkkenet hverken havde vand eller kar. Præsteboligen havde faktisk overhovedet ingen moderne bekvemmeligheder. Om vinteren blev den opvarmet af en stor tykmavet kul-

Et rigtigt træhus

kakkelovn, som med undtagelse af komfuret i køkkenet og en lille varmeovn i fars studereværelse, var den eneste varmekilde i vort otteværelsers hus. Men det var et langt bedre hus end dem, mange af pionererne boede i, og vi tilbragte nogle lykkelige år i det.

Charlie (Karl) Laursen kom til Amerika i 1886 og til Askov i 1906. Før Askov havde han prøvet pionerlivet i Tyler, hvor han arbejdede som karl på en gård og kørte en dampmaskine i tærsketiden. Han blev snart Askovs altmuligmand, og Fru Frede Støttrup fortæller, hvordan de gjorde brug af hans evner som tækkemand, som var en del af den kunnen, han havde bragt med sig fra Danmark:

Charlie var interesseret i alle de ting, der angik mennesker og deres aktiviteter, hvad enten det var andelsbevægelse, landbrug eller boliger.

Nogle af de dagligdags ting, han havde lært som barn, genopfriskede han og brugte dem til at hjælpe sine venner med. Et efterår hjalp han mig med at tække et lille hønsehus med rughalm. Pengene var som sædvanligt små, og tækkespåner var ikke billige. Charlie lavede tækkenåle. Rugen blev tærsket med hånden i en kassevogn. Så så vi med vore egne øjne, hvordan stuehusene og staldene blev tækket med strå i Danmark, og vi lærte navnene på tagets dele, materialerne der blev brugt, bindegarnet der blev lavet i hånden, og så hvordan det blev gjort. De var to mænd til arbejdet; den ene stod under taget og rakte nålen op til »Tækkemanden«, som greb fat i nålen ovenfra. Stråbundterne blev ordnet og holdt på plads af bindegarnet, når nålen gik ned igen. En bevægelse oppefra svarede til en nedefra. Da arbejdet var færdigt, havde vi et tjenligt tag og en tækkemodel, der var nyttig at kende; det var historieundervisning.

Rydning af jorden viste sig at være meget vanskeligere, end pionererne først havde forudset. Man havde ment, at der ville være sten nok på hver enkelt mands jord til gårdens fundament; men man opdagede snart, at der var i hundredvis af læs, når krattet var blevet hugget om og fjernet. Stenene lå side om side, og de måtte flyttes, før pløjningen kunne påbegyndes. A. M. Simonsen beskriver nogle af de problemer, skovlandet gav de danske nybyggere:

Hinckley branden i halvfemserne havde brændt meget af muldjorden ud i en dybde af en fod eller mere, hvilket blottede stenene og dræbte de fleste af træerne i fyrretræssumpene. Landet havde været dækket af rødfyr og Weymouthsfyr; stubbene, der var fra to til fire fod tykke og fra tre til fem fod høje, stod her stadig og kunne blive til solidt tømmer. Hvis disse stubbe var blevet hugget om ved jorden, kunne millioner fod tømmer være blevet reddet, men det tænkte man ikke på dengang. Meningen var at oprette et landbrugssamfund, og jo hurtigere man blev af med stubbene jo bedre. Det var et herkulesarbejde, da de stadig havde femten-tyve fod lange rødder, og enden af disse rødder var som piskesnærter. Selv når man splittede stubbene op i fire eller fem dele med dynamit, skulle der et stærkt spand heste til at trække dem op, fordi rødderne stadig sad fast i jorden.

Et problem var de sten, der var kommet frem ved branden. De største af dem måtte fjernes, før det var muligt at bryde jorden med ploven. Al pløjning foregik med hest eller okse. Nogle brugte åg på deres okser, men det almindeligste var at bruge omvendt hesteseletøj.

Stubbe fjernes med dynamit

Trækket var tømmerkæder, der blev fæstnet med stærke hager til stavtræ af stål, som så blev sat fast i seletøjet. Hvis jorden var tør, så okserne kunne stå fast, havde de mere styrke til at trække stubbe op, end man kunne få ud af selv det bedste spand heste. Der var ingen maskiner til at bryde land med før langt op i tyverne. Mange af de acres, der bliver dyrket her idag, blev ryddet for helt op til hundrede og halvtreds tons sten, før man forsøgte at pløje dem. Meget af den jord blev taget under plov, førend den blev tilsået med kløver, der fik kratrødderne til at rådne. Landmændene måtte simpelthen have pløjejord til korn og salgsafgrøder for at kunne eksistere.

Et andet problem var krattet, som var vokset op i en højde af fem-

ten-tyve fod siden Hinckley branden. Det skulle skæres ned med kratsegl og kratleer og samles sammen og brændes. En stor mængde stormfældede, usunde stammer og trætoppe, som var knækker af, dækkede også jorden. Alt dette måtte fjernes og brændes. Afbrændingen var i sig selv et problem, da det meste af materialet var halvråddent og gennemblødt og også tungt at stable op. At gå igang med et sådant arbejde krævede mod, viljestyrke og beslutsomhed især for dem, som var vant til prærielandbrug. Men med deres koners og børns hjælp blev et stort antal acres snart ryddet for krat.

Sammen med en beslutsomhed om at det skulle lykkes, var et bemærkelsesværdigt træk ved pionererne i disse tidlige år deres absolutte ærlighed. Man kunne efterlade værktøj hvor som helst, det blev brugt, i fuld tillid til at det ville være der den næste morgen. Hotellet var en slags ungkarle havn, og det var almindeligt, at de mænd, der boede der, lod store summer penge ligge frit fremme på deres natborde eller kommoder uden at låse døren, når de tog af sted på arbejde. Pengene var der altid, når de kom tilbage. Så selv om de fleste af de gamle pionerer var snu nok i en hestehandel eller i handel med jord, hørte man aldrig om tyveri.

Så sent som i 1920 søgte man efter nybyggere i Askov med denne annonce i *Dannevirke* den 21. januar:

Dansk Folkesamfunds Koloni, Askov.

Krigen er nu forbi. Enhver tænker paa Fremtiden, særlig paa, hvor én skal bo og bygge sit Hus og Hjem. Vi her i Askov indbyder ung og gammel til at komme til Askov for at bo iblandt os. Vi har til Salg udmærket uopdyrket Jord, samt en Del opdyrkede Farme. De ældre iblandt Eder kan købe et lille Stykke Jord tæt ved Byen, eller en Lod i Byen, alt til rimelige Priser. Kom blot og bosæt Eder iblandt os; vi kender af Erfaring, at baade yngre og ældre føler sig hjemme i Askov.

For nærmere Oplysninger skriv til:

PEDERSEN & GRAVESEN

Care of First State Bank of Askov. **Askov, Minnesota.**

5. Nybygdens økonomiske grundlag

Savmøllen, der blev bygget i 1906, og Dane Lumber Company var en vigtig økonomisk instans for nybyggerne, dels fordi det gav arbejde til nogle af dem, mens de fik etableret deres landbrug, dels fordi savmøllen leverede materialer til deres boliger og stalde. For eksempel blev tre store hjem i Askov bygget for 240 dollars i tømmer. Ejerne delte udgifterne, så husene kom til at koste 80 dollars stykket.

Martin Sørensen, en af savmøllens bygherrer, og hans kone boede på savmøllen nogle måneder den første sommer, mens deres hus blev bygget. Der var ikke plads til komfuret, så Fru Sørensen måtte lave al maden udendørs, og hun måtte ofte holde en paraply i den ene hånd for at holde regnen væk og røre i sovsen eller vende pandekager med den anden. I slutningen af hver tømmersæson serverede Fru Sørensen og Fru Mosbæk kaffe og æbleskiver for arbejdsholdet for veludført arbejde:

> Det første år blev der savet fire hundrede tusinde fod tømmer, og kvantiteten øgedes hvert år, indtil et maksimum på 700.000 fod blev nået; fra da af gik det nedad igen. Tømmeret var hovedsageligt rød-eg, men der var også lind, birk, ahorn, elm, gran, balsam, tamarack, ask, fyr og nogle få ceder stammer. De første brædder, der blev savet, blev solgt til Simon Smidt til hans hus. Noget rød-eg blev solgt og sendt til Superior til brotømmer. To vognlæs tamarack blev sendt til Sandstone kreosotfabrik og brugt til vejblokke. Det meste af tømmeret blev dog brugt lokalt. Der er tømmer herfra i næsten alle de ældre bygninger i Askov.
>
> I de første år forsøgte man at redde tømmer, der var beskadiget i Hinckley branden. Træ, der skulle have produceret 125.000 fod tømmer blev bragt til savmøllen, men der blev kun 38.000 fod ud af det; resten gik i brændestakken.
>
> I ni år opererede savmøllen som småindustri ved at save tømmer og sælge bygningsmaterialer. Om vinteren var 16 mand ansat til at følge træer, og om foråret og i begyndelsen af sommeren var 14 mand ansat i savmøllen.

Savmøllen

Klokken tre om morgenen Thanksgiving Dag[9] i 1916 opdagede Ellen Sørensen et lys, som hun var klar over ikke kom fra et tog, men fra en brand. Savmøllen brændte. Alarmen gik hurtigt fra hus til hus, selv om der ingen telefoner var. Nogen ringede så voldsomt med kirkeklokken, at den drejede rundt. Savmøllen blev fuldstændigt ødelagt. På grund af oliemætningen var heden så intens, at en pumpe ved siden af kedlen smeltede til en fast klump. Tre tusinde fod tømmer brændte, resten blev reddet. Pastor Andersens kone serverede frokost for brandmændene, da arbejdet var ovre. Hele hendes Thanksgiving gås blev til pålæg.

Savmøllen blev ikke bygget op igen, men det blev dog ikke enden på Dane Lumber Company. Selskabet blev købt af en tømmerhandler fra Wisconsin i 1918, som byggede en hal til opbevaring af tømmer på stedet.

Langt de fleste danskere kom til Askov som landmænd for at få deres egen jord og kvæghold. Den 24. december, 1907, oprettedes »Landboforeningen« med Ludvig Mosbæk som formand, L. C. Pedersen som sekretær og Niels Henriksen som kasserer. Man var indstillet på, at den danske koloni skulle drives efter andelsbevægelsens principper, idet man var klar over, at kun ved at samarbejde kunne man producere kvalitetsvarer og derved skabe et godt marked for produkterne. Der blev nedsat et udvalg, som skulle rådføre sig med Minnesotas landbrugsforsøgsstation om, hvilke kvæg- og svineracer og hvilke kartoffelarter der var tilrådelige i det område. Formanden beretter om ambitioner og resultater af pionerernes kooperative planer:

> Man holdt afstemning og blev enige om at importere Guernsey kvæg, Yorkshire bacongrise og Green Mountain kartofler. Med hensyn til bacongrise vidste vi, at dansk bacon var i høj kurs på det engelske marked, og vi mente, at vi måske kunne lære landmændene i Minnesota noget, hvis vi holdt sammen om dette foretagende. Vi oprettede en kvægavlerforening, købte tre racerene tyre, som blev stationeret forskellige steder i sognet. Vi importerede avlssvin til samme formål og vi købte udsøgt sæd til Green Mountain kartofler. I Askovs tidlige tider kunne vi rydde og opdyrke en acre og betale for det med den første kartoffelafgrøde, selv om det kostede omkring $100 at gøre en acre klar. To-tre hundrede buschels[10] pr. acre var ikke usædvanligt, og jeg husker, at min søn Holger et år deltog i en kartoffeldyrkningskonkurrence for skolebørn i Sandstone-Askov området. Jeg gjorde et stykke jord klar til ham med særlig omhu. Han vandt førstepræmie, et guldur, for godt 600 bushels pr. acre.[11]

Planerne med en ensartet svine- og kvægavl gik ikke helt som forventet. Der kom snart nybyggere fra Iowas prærieland og andre stater, hvor andre racer end Guernsey kvæg og bacongrise blev foretrukket, og de bragte fedesvin og køer med sig. Nogle kom med bæltet kvæg og svin, andre med holstenere, hvilket resulterede i et uensartet marked og følgeligt priser ikke helt, som man havde regnet med.

Ved et møde i Landboforeningen den 28. marts, 1908, besluttede man at danne et gensidigt forsikringsselskab for Pine County. Loven krævede, at et selskab skulle have solgt forsikringer for mindst $50.000, før det juridisk set kunne blive etableret som forretning. K. H. Duus blev formand og Ludvig Mosbæk sekretær, og han fik endvidere overdraget det hverv at tage ud og sælge forsikringer, så de kunne opfylde lovens bestemmelser:

> Jeg havde nogle interessante oplevelser på disse ture. Et par gange fik jeg at vide, at jeg var en svindler, fordi en ligesom jeg havde været der før og fået folk til at skrive under på en brandforsikring – troede de – men i virkeligheden havde de skrevet under på en regning, som de var tvunget til at betale, og de havde ingen forsikring. De bad mig skruppe af, ellers ville de smide mid ud.[12]

Der var hård konkurrence og kritik fra de gamle forsikringsselskaber i begyndelsen, men Mutual Insurance Company, som det kom til at hedde, havde støt fremgang. Fra en begyndelse i 1908 med forsikringer til $50.000 havde de i 1915 solgt forsikringer til $959.154 og i 1935 til $3.304.585.

I april 1909 oprettede Landboforeningen en æggesalgsforening. De fik kontrakt med grosserer i Duluth, der ville betale fem cent pr. dusin ud over de almindelige markedspriser, hvis de kunne garantere helt friske æg. Det sørgede man for på den måde, at æggene blev stemplet med et særligt nummer for hvert medlem, og der var en bøde på 50 cent for hvert dårligt æg.

Ved et møde i foreningen den 2. december samme år blev det vedtaget at starte et andelsmejeri, hvis man havde køer nok, da malkekoen helt klart var koloniens rygrad, som pionererne selv udtrykte det. Køerne blev talt, og der viste sig at være næsten 200, så man henvendte sig til Landbrugsforsøgsstationen for at rådføre sig med dem om mejeriet. Svaret blev, at hvis de havde 800 køer, skulle de ikke tøve med at bygge et andelsmejeri. Askovlandmændene diskuterede sagen frem og tilbage, og det blev hævdet, at det ville tage al fløden fra 200 køer at betale en mejerist og de løbende udgifter. Ludvig Mosbæk beretter om resultatet af diskussionen:

> Til sidst [den 16. marts, 1910] inviterede vi en dansk mejerist, Carl Miller, fra Nelson i Minnesota til at besøge Askov og rådgive os. Han kom og diskuterede sagen på et ekstraordinært møde. Efter nogen diskussion spurgte jeg ham ligeud, om han ville komme til Askov og lave smør for os, og hvis han ville, hvad han ville forlange for det. Hr. Miller tænkte sig om i nogle få minutter og sagde: »Ja, jeg vil påtage mig at lave smør fra 200 eller flere køer, hvis I vil give mig en cent pr. pund plus en trediedel af, hvad smørret indbringer ud over New Yorks top notering«. Vi ansatte ham på stedet.[13]

Mejeriet blev bygget, og den 26. juni, 1911, gik det igang med maskiner, der var købt brugt til $300. Produktionen øgedes hurtigt og gav gode indtægter til byen under Carl Millers ledelse:

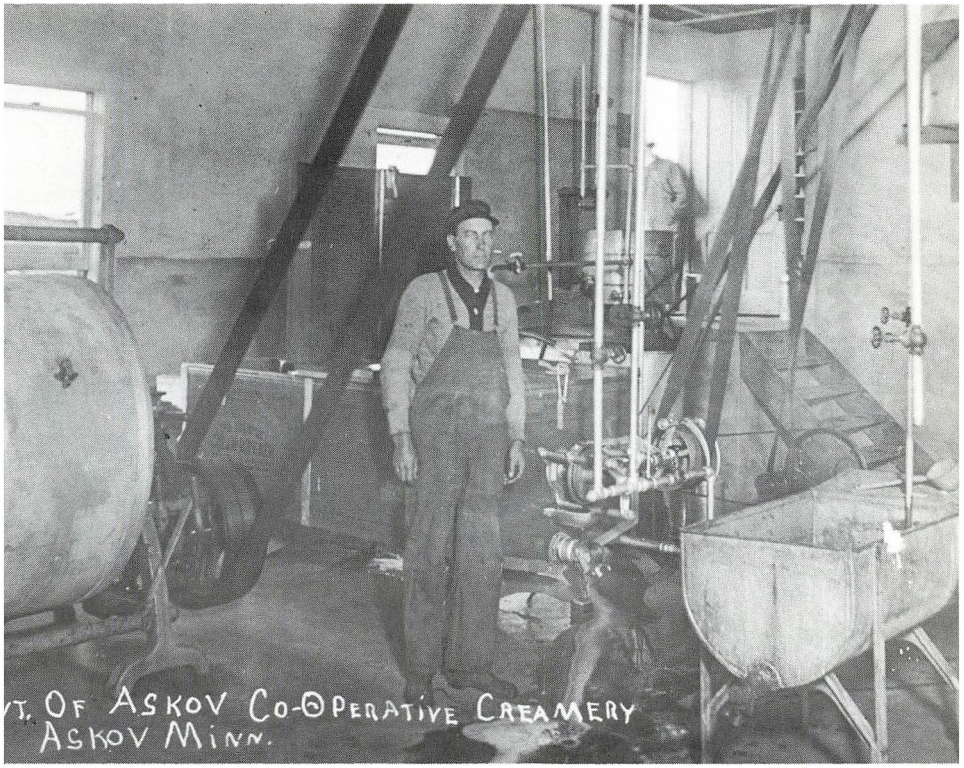

Carl Miller i mejeriet

Jeg begyndte i Askov som mejeribestyrer i 1911. Andelsmejeriet startede med et knald så at sige. Da maskineriet gik igang, sang folk, der blev serveret kaffe og brød, og alle var glade. Dette vidunderlige samarbejde gjorde meget til, at jeg kom over min skuffelse, da jeg kiggede i flødekarret og fandt meget lidt fløde, og det, der var der, lugtede ikke så godt, hvilket især skyldtes de vilde planter, køerne åd ude i skovene.

Det tog ikke lang tid at klare disse problemer. Mejeribestyrelsen og andre slog sig sammen og købte to vognlæs køer i Alden i Minnesota. De blev sendt hertil og solgt. Andre køer blev opkøbt ude omkring Askov. Kunderne var villige til at lytte til råd om, hvordan de skulle forbedre deres mælke- og flødekvalitet, og med tiden – dog ikke på grund af mig – blev det et fremragende mejeri.

De første år forsøgte vi mange ting, for eksempel at sælge frisk

Askov Andelsmejeri

kærnemælk til Duluth. Det gik ikke så godt, da meget af det blev solgt til værtshuse, og de glemte at betale for det. Det gik bedre med æggene i mejeriet. Producenterne bragte deres æg til mejeriet vasket og stemplet, så vi kunne spore et dårligt æg tilbage til afsenderen. Jeg husker tydeligt, da jeg blev kaldt til Duluth for at tage med en købmand ud til en vis dame for at gøre undskyldninger for et dårligt æg, hun havde fået, og forklare om vor organisation i et forsøg på at holde det gode marked, vi havde oparbejdet for vore æg i de bedre klasser.

Den 2. november, 1920, ødelagde en brand mejeriet. Vinteren var nær, og her manifesterede den kooperative ånd i samfundet sig, da næsten alle hjalp til med at rydde op og bygge et nyt mejeri. I mellemtiden blev mælken sendt til Duluth. I 1924 blev Askov mejeri sluttet sammen med de øvrige andelsmejerier i de nordvestlige stater med det formål at danne en central kooperativ salgsorganisation. Denne organisation er nu det velkendte Land O'Lake Creameries.

I en regelmæssig spalte i den lokale avis, *Askov American,* fik læserne bl.a. forklaret, hvad et andelsforetagende eller kooperation er af skribenten, der underskriver sig »Saxo«. Spalten er skrevet på engelsk i en form med tydelig dansk accent, som man måske kan kalde Askov-dialekten:

Det nye Andelsmejeri

SAXOGRAM NR. 2

... Ko-operæsjon is æ fejne invensjon. It operætes in mænni væes ænd thær ar different kjends. Askov, biing æ progressiv kommuniti, has kept abrest vid the tejms aalso, in the matter of Ko-operæsjon. In this artikkel Ej sjal konfejn mejself to Askov Krimeri Assosiæsjon. The vørkings of æ Krimeri on æ ko-operætiv bæsis is verri intrikæt bøt Ej sjal endevver to eksplan it in æ klier ænd konsjes manner.

To begin vid – Everi farmer has æ Ko. Som hæv several. The Ko has to bi milked. This is døn bej the farmer or his vejf or his bøj. This milking proses is the oridjinal Ko-operæsjon ænd lejk Tjariti, begins at hom. After hæving milked the Ko the farmer prosids to separæte the Kriem from the milk. This is døn bekaas the Krimeri, æs the næm implejs, handels onli Kriem.

In odder vørds – the farmer kieps the skimmilk ænd Hoiberg gets the Kriem. The farmer aalso gets æ slip of paper sjoing hov mænni pounds of kriem hi has delivered. Then the farmer drejvs hom æn puts the slip in his draaers, ænd Hoiberg starts the ko-operativ masjineri going to produs butter. Vons mor æ separæting proses, ænd vons mor the ko-operætiv prinsippel assørts itself in that the farmer gets the buttermilk, vejl Hoiberg gets the butterfat. Nov, du not think that Ko-operæsjon

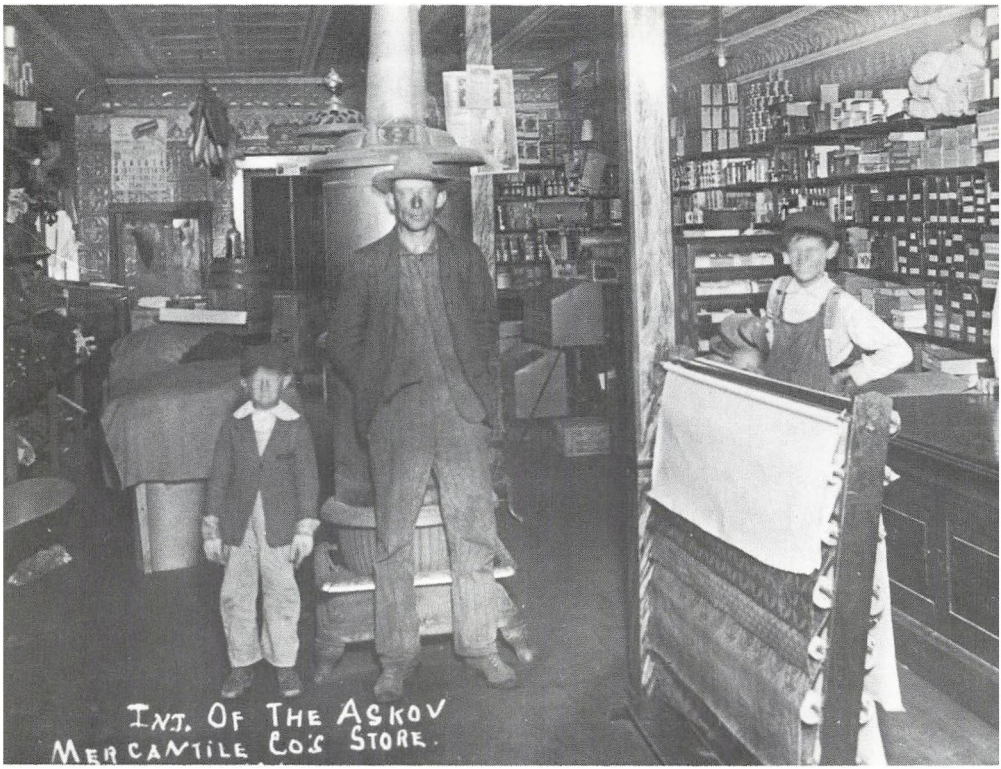

Brugsforeningen i Askov

ends hier. O, no, vi ar no thru yet. Nekst vik Ej sjal kontinju this verri interesting subjekt.

So long, »Saxo«.[14]

I tidens løb byggede man sig et pakhus ved jernbanen i fællesskab, og inden længe fik Askov også en brugsforening. I 1918 byggede man et stort kartoffelhus forsynet med moderne maskineri og elektrisk strøm. Kartoflerne blev læsset af gennem et hul i muren; derfra førtes de over i sorteringsmaskinen og videre til de forskellige beholdere eller direkte ud i en jernbanevogn.

I koloniens tidlige dage mente Great Northern Jernbanen, at Askov ikke var en vigtig nok stationsby til at have en stationsforstander, men på et

møde i Landboforeningen den 6. oktober, 1908, blev man enige om at sende en anmodning til Jernbanen om at genindsætte en sådan. Der kom en høring istand i Askov, hvor Great Northern var repræsenteret af vicedirektøren og to sagførere, som skulle imødegå askovitternes argumenter, som hævdede, at da de købte jord og bosatte sig i området, var der gode jernbaneforbindelser, og hvis de ikke fik tilstrækkelig betjening, ville alle deres anstrengelser for at udvikle samfundet, der allerede havde givet gode resultatet, være forgæves. De fik deres stationsforstander inden for 30 dage efter høringen og betragtede det som en stor sejr, at de, en gruppe bønder, kunne vinde over en vicedirektør og to sagførere.

I 1913 besluttede man, at Landboforeningen skulle sælge alle sine aktiver for $10 til Askov Andelsforening (Askov Cooperative Association), som blev oprettet ved den lejlighed, og det skete ved et fællesmøde i de to organisationer. Den nye forening var ikke meget forskellig fra den gamle, medlemstallet var omtrent det samme, og det var de samme mennesker. Vedtægterne for Askov Andelsforening omfattede følgende: Efter at alle udgifter er betalt, skal foreningens nettoindtægt fordeles således: 1. otte procent skal betales på alle udstedte aktier; 2. fem procent af nettoindtægterne skal sættes til side til eksperimenter og uddannelsesformål; 3. mindst 25 procent af nettoindtægterne skal sættes til side i en reservefond til brug for bestyrelsen i forretningsøjemed; 4. med nettoindtægternes balance skal der deklareres en dividende til andelshaverne i forhold til det, de har købt gennem foreningen i årets løb ... Foreningens formål er ikke profit, men at skaffe varer til samfundet og andelshaverne, af hvilke der er 125 landmænd.

Man havde forhåbninger om at gøre denne forening til et serviceorgan, der kunne løse alle samfundets problemer. Man diskuterede alt fra problemer med bindegarn og et samarbejde om dynamit til forslag om at dyrke ærter i stor målestok med henblik på at starte en dåsefabrik. Foreningens protokol er fyldt med beskrivelser af livlige sammenstød, hvilket understøtter det mundheld, som Ludvig Mosbæk gør opmærksom på, »at hvor som helst ti danskere mødes (og medlemsskabet i denne forening består af ca. 90 % danskere), er der altid et dusin meninger«. Praktisk talt alle de andelsforetagender, der nu findes i Askov blev ansporet og startet af denne forening.

Ludvig Mosbæk startede en planteskole i Askov. Hans begrundelse derfor var ganske enkelt: »Askov er et stykke bart land. Alle huse behøver læhegn ... Og fordi gartneri og planteskolearbejde er noget, jeg kender til, og er det jeg bedst kan lide, dyrker jeg læhegn, som mine naboer vil købe af mig«.[15]

En af de planter, der fik størst betydning i pionersamfundet, som Mosbæk

Udsigt mod sydøst fra Købmagergade. Ludvig Mosgårds hjem i det fjerne

introducerede til landmændene og var en varm fortaler for, var kålrabien. Han importerede kålrabisæd fra Danmark omkring 1910 og fik landmændene til at dyrke roen, rådgav dem og hjalp dem med at afsætte deres produkter. I tidens løb kunne Askov sende kålraber til store dele af USA og blev kendt som »Verdens kålrabihovedstad«. Folk lo ad Mosbæk, da han begyndte at dyrke kålrabier, og ingen ville købe dem, de ville have kanadiske. Men han eksperimenterede og kunne efterhånden konkurrere med de kanadiske landmænd i kvalitet. Og han forsøgte at fremme interessen for kålrabier af god kvalitet blandt landmændene i Askov med en artikel i *Askov American* den 12. oktober, 1916:

> ... idag er det op til os at udvikle fremtidens marked – eller ødelægge det.
>
> Hvis vi kun sælger kvalitetsvarer, står fremtidens marked åbent for os, og vi kan sælge alt det, vi kan dyrke, og få gode priser. Ved at gøre dette, udvikler vi markedet til gavn for os selv. Men hvis vi tager for

små roer med (der vejer mindre end et pund) eller for store (over 5 pund stykket) eller misdannede roer, ødelægger vi markedet for os selv ...

En førsteklasses kålrabi har en mellemstørrelse, dvs. mellem 1½ og 4 pund, er glat, rund, pænt skåret til og ikke for tæt, der må ikke skæres i roen, den skal være sund og ikke have for lang en hals, og kun én pælerod.

Kvaliteten ligger i stor udstrækning i sæden. Lige meget hvor godt man kultiverer jorden og passer den, hvis sæden er halvvejs eller 10 procent i slægt med raps, vil man få en grov, trævlet roe, der hverken er sød eller sprød. Sæddyrkerne i Danmark, hvor sæden kommer fra, som jeg har distribueret, har statsgaranti for, at både den violette og den grønne top producerer en rod, hvis den kultiveres godt, der indeholder bestemte procenter af det, der gør en kålrabi værdifuld i køkkenet og som kvægfoder ...

En kunde, som jeg havde solgt to læs til, skrev til mig, at han kunne købe kålrabi hos en anden for 2 dollars mindre pr. læs, og bad mig om at imødegå konkurrencen. Det nægtede jeg, og han telegraferede tilbage, »send mig et læs til som anført«. Han skrev til mig samme dag: »Jeg kender Deres kålrabiers kvalitet, og jeg er villig til at betale Deres pris. Jeg er bange for, at jeg ville fortryde det, hvis jeg tog imod det andet tilbud«. Hvis vi her i Askov kan bevare det ry og styrke det, ser jeg ingen vanskeligheder ved at komme af med et par hundrede vognlæs til næste år, selv om der skulle blive en større afgrøde.

... Det lyder måske som et eventyr, når jeg fortæller, at Chr. Morgensen i Askov har solgt kålrabier her i efteråret fra 1⅓ acres for mere end $300. Jeg udfordrer enhver rekommandør fra de rige præriestater til at vise en nettoindkomst fra et landbrug, der kan slå det. Og hvis én mand kan gøre det, kan vi alle, hvis vi forsøger energisk nok.

Jeg har nu solgt 30 vognlæs kålrabier, og de indbringer ca. $9000 til Askov.

Transporten af kålrabier foregik for det meste med Great Northern Jernbanen, og Mosbæk fik udvirket, at Jernbanen sendte et vist antal godsvogne til Askov med det formål at fylde dem med kålrabier og sende dem sydpå. I højsæsonen behøvede man 4-5 vogne om dagen for at få roerne af sted til deres bestemmelsessteder rundt omkring i landet.

Den 9. november, 1923, kunne man læse i *Askov American:*

Kålrabier er blevet vor største salgsafgrøde i år, og de har bragt mange

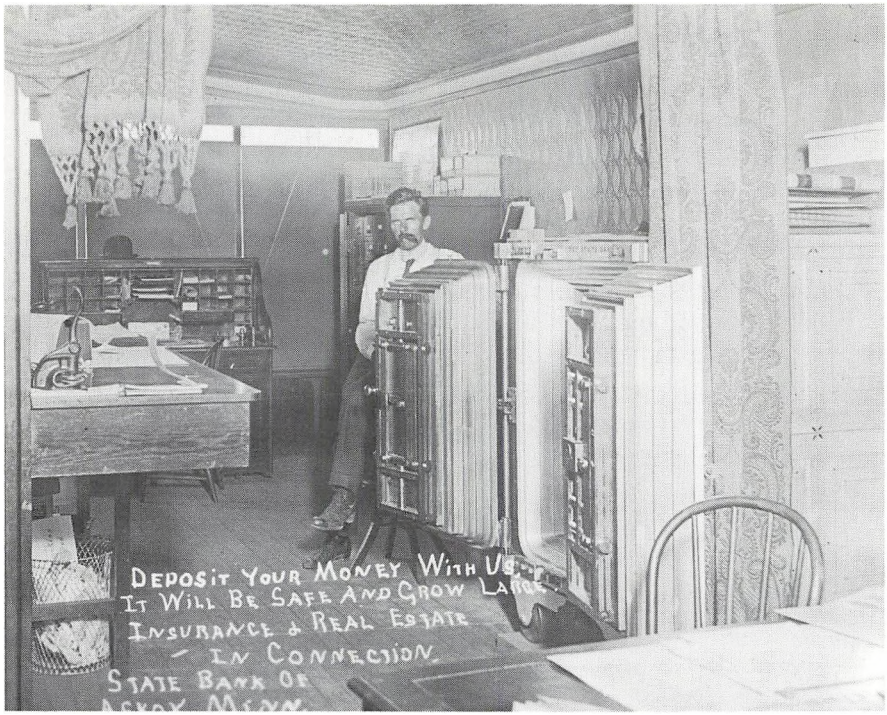

Anton Gravesen i State Bank of Askov

> landmænd på fode materielt set. Indtil nu har Carl H. Degn sat rekord i at sikre sig den største check for et læs kålrabi i Askov her i efteråret. I torsdags solgte han et læs, der vejede 6510 pund, til $48,82, da markedsprisen den dag var $15 pr. ton.

Kålrabien, der begyndte som en foderafgrøde, blev med Askovs hjælp til en grønsag i det amerikanske køkken, »Table Delight« (Bordets Fryd) blev varemærket for Askov produktet. Carl Madsen fortæller at:

> Engang kørte Bill (Faribault) kålrabier til byer længere sydpå og gik fra butik til butik for at sælge dem. Anna havde skrevet forskellige opskrifter med kalrabier ned, bl.a. kålrabipie, og havde fået dem trykt. Bill gav dem til sine kunder. Jeg synes, det var en god måde at reklamere for kålrabi på.

I Banken. A. Gravesen, kasserer. L. C. Pedersen, direktør

Da den nærmeste bank var 9 miles og et par timers kørsel med hestevogn væk for Askovbeboerne, udviklede L. C. Pedersen tanken om en bank i byen. Han sendte bud efter Anton Gravesen, som var hans kompagnon i købmandsbutikken i Tyler, og de solgte forretningen for at oprette en bank. Gravesen kom med sin familie i 1911 og blev den første kasserer i First State Bank of Askov med L. C. Pedersen som direktør. Anton Gravesen beretter i sin selvbiografi:

> Askov i Pine County var ikke noget særligt. Der var en blandet landhandel, en isenkramsforretning, en andelsfoderstofforening. Pedersen og jeg havde interesser i de tre. Der var omkring 75 nybyggere på det tidspunkt, og der kom flere hele tiden. Det meste af jorden omkring byen var solgt til prospektive nybyggere. Alle havde travlt med at rydde jord, sprænge stubbe med dynamit, samle sten og bygge på deres

jord. Det så temmeligt uindbydende ud, men de fleste så ikke besværlighederne, der lå foran dem. De havde fantasi og tro på fremtiden. De forestillede sig landskabet, som det ville se ud en dag i fremtiden. Det var ikke let for mig at se det på den måde. Men som tiden gik, og alle havde tillid til resultatet, blev jeg mere og mere overbevist om, at vi virkeligt kunne forvandle denne vildmark til et paradis. Og som tiden gik, blev det mere og mere klart, at folk havde ret.

Kolonien havde fremgang. Et mejeri blev bygget og begyndte at producere i slutningen af juni. Banken startede og begyndte sine forretninger i juli. Året før havde det været meget tørt. Der havde været brande i moserne, og da der næsten ingen sne kom, løb disse brande over et stort område. Omkring midten af marts begyndte forårsvejret. Folk ryddede så meget jord, de kunne, satte kartofler, såede kløver og havre i den ryddede jord og i den afbrændte jord. Det så ud til, at Vorherre lod det regne hveranden nat, og alt trivedes. Der blev sået fodermajs, som voksede op i ti fods højde. Jorden så ud til at kunne producere i overflod.

De fleste af nybyggerne bragte penge med sig, som de deponerede i banken. Nogle små lån blev givet, som alle blev betalt tilbage om efteråret med penge tjent på fløde og kartofler. Et par vognlæs køer ankom og blev solgt til nybyggerne. Vi klarede os alle godt, og vi indså, hvor meget bedre vi kunne have det, når al jorden blev ryddet og kom under plov. Det kunne stadig blive paradis.

Alt gik godt i årevis. Landet var i udvikling, banken voksede, og de fleste af landmændene havde fremgang. Under Første Verdenskrig solgte vi for mere end $60.000 statsobligationer. Krisen i 1920-21 skadede os ikke så meget, da prisen på mælkefedt holdt sig godt og foder var billigt. Vi havde det faktisk bedre end korn-, svine- og kvægproducenterne på de store prærier. Sådan fortsatte medgangen intil 1929.

Bankens udlånspolitik var stadig ret liberal ... samtidig faldt værdien af landbrugsjord, landbrugsaktier og materiel hurtigt. Mælkepriserne var for nedadgående, og vore sparere blev tvunget til at hæve deres opsparing ... lånepolitikken blev mere konservativ. Men med dalende priser på landbrugsprodukter og med talrige lukninger af banker overalt, og med den almindelige følelse af usikkerhed, der var fremherskende i hele landet, var bankens skæbne beseglet ... så at sige; vi holdt åben indtil den 4. januar, 1933, kun en måned før den officielle banklukkedag, der gav de banker, der havde overlevet, et åndehul, hvor de kunne tage sig af de finansielle vanskeligheder, der plagede dem alle.

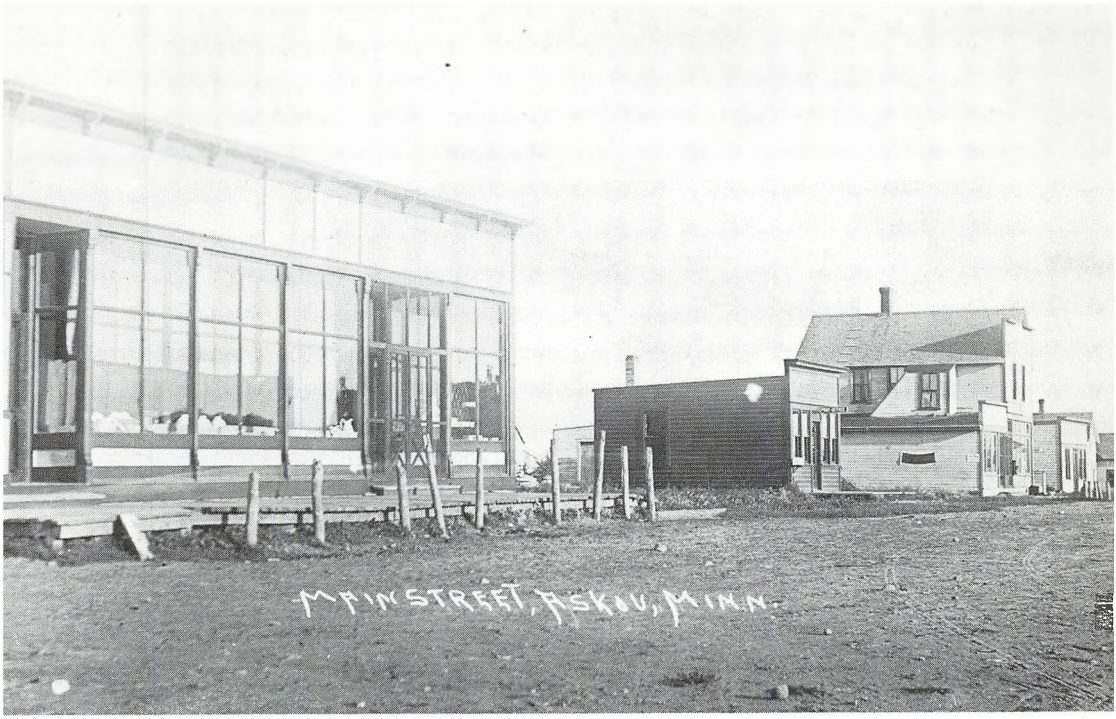

Købmagergade i Askov

Anton Gravesen rapporterede i 1913 til *Kors og Stjærne* (15. april) om fremskridtet i den danske koloni:

> Den 1. marts er det 7 år siden, Kolonien her blev begyndt saa at sige i Vildnisset. Alt Landet laa den Gang hen i Krat, som var vokset op, efter at Storskoven var hugget ned af Tømmerkompagnierne, eller Tømmertyvene, hvad man nu vil kalde dem. Det som disse ikke havde faaet med, gjorde den store Skovbrand i 1894 Ende paa. Næsten alt levende heroppe den Gang blev enten brændt eller drevet bort. Der blev tilbage enkelte smaa Stykker Løvskov; men i de forløbne 7 Aar er ogsaa den forsvundet.
>
> Ikke alle, der kom hertil i de første Aar, har danset paa Roser. Der har været meget at kæmpe for og imod, og der har vel ogsaa været lidt, maaske mere end de fleste af os aner; men de, der holdt ud gennem

Aarene, har sejret, og deri ligge maaske Verdens største Lykke – i at naa frem mod Idealet, som lyste for os, før vi kom, og som vi siden har arbejdet efter at naa –. Og naar man først er saa vidt, at man øjner Maalet og ser, at det kan naaes, hvem tænker vel saa paa, hvad man har lidt og stridt for at naa frem. Tiden lægger sin mildnende Haand derover, og det kommer til at ligge i Lysglans. Vi maa vel indrømme, at de sværeste Tider i vort Liv altid var de rigeste, – da vi udrettede mest.

Og Folk heroppe har vundet frem, maaske gennem Skuffelse og fejlslagne Forhaabninger, men dog frem. Krattet har veget Pladsen for frodige Kløvermarker og dyrkede Agre.

Rundt omkring, hvor Øjet vandrer, ser man nu hyggelige Hjem dukke frem, omgivet af Stalde og Lader og taarnlignende »Silos«. Om Sommeren ser man smaa Flokke Kreaturer græsse paa de grønne Marker, mens Mælkevognen ruller ad Byen til med den kostbare Fløde, der hver Maanedsdag bringer Farmeren en køn lille Indtægt.

Og hvad selve Byen angaar, saa er den ogsaa vokset fra ingenting til en stor Samling af velholdte, pæntmalede Huse. Der er Forretninger af de forskellige slags, Mejeri, Savmølle, Posthus, Hotel osv.

Det synes trods alt, at Gud har lagt sin Velsignelse i Arbejdet heroppe, og han har ladet ske det store Under: de to smaa Fisk har givet Føde nok til de mange Munde, og endda er der noget tilovers til en forvildet Broder.

6. Skole og kirke

Konrad Bercovici beretter i sin bog *On New Shores* om et besøg i Askov, hvor han bl.a. er på skolen for at træffe skolelederen:

> Jeg fandt skolelederen i overall ifærd med noget fysisk arbejde. »Regner De med at holde den yngre generation på gårdene?« spurgte jeg ham. Han spærrede øjnene op i undren over, at jeg kunne finde på at stille et sådant spørgsmål. »Hvor skulle de tage hen«, udbrød han. »Ja, I kan ikke forvente at beholde dem alle i Askov!« mente jeg. »Hvorfor ikke?« sagde han hurtigt. »Der er plads nok her. Skolen er en god skole. Jorden er god jord. De har deres forældre her. De har deres venner her. De har deres fornøjelser her!« »Men«, sagde jeg, »den yngre generation bliver ikke på gårdene«. »Ja, det laver vi om på«, svarede han roligt og førte mig ud i køkkenet. »Det sørger vore kvinder for«.[16]

Før danskerne kom, var uddannelsen af de få børn, som boede i Partridge kommune, i hænderne på Banning skoledistrikt, et større område, der gik fra Kettlefloden til St. Croix. I 1903 var antallet af elever i Partridge gået så meget op, at skoleadministrationen vedtog at udstyre rådhuset i Partridge til skoleformål, og man ansatte en lærer her for to år. I 1905 blev en skolebygning, der skulle rumme to klasseværelser, påbegyndt i byen. Denne skole blev senere Askov forsamlingshus.

I 1906, da nybyggerne begyndte at komme i stort tal, blev Partridge skilt ud fra Banning skoledistrikt som et selvstændigt distrikt. Skolekommissionen kom til at se sådan ud: K. H. Duus, formand; Wilhelm Holm, sekretær; C. Sebald, kasserer. Skolen, der blev påbegyndt i 1905, var ikke blevet færdig, og den første handling, den nye skolekommission foretog sig, var at rejse bygningen, lægge et nyt fundament under den, gøre den færdig indeni og bygge veranda og trapper udenfor. Ved det første møde stemte man for 8 måneders skolegang, og et budget blev vedtaget: lærerlønninger, $500; færdiggørelse af bygning, $225; brændsel, $75; møbler og udstyr, $105; biblioteksbøger, $20; skolebøger, $50; transport $100; et samlet beløb på $1075.

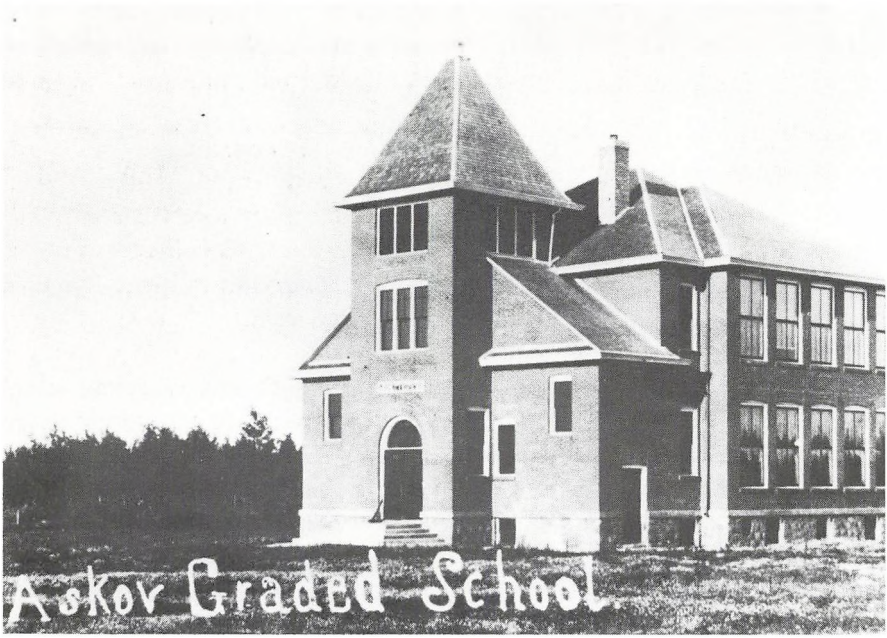

H. C. Andersen skolen

J. P. Miller fra Hampton i Iowa blev ansat som lærer og skoleleder. Hans løn var $65 om måneden i otte måneder. Senere på året blev en forskolelærer, Frk. Delia Mireault fra Sandstone, ansat til at undervise de mindre klasser for $40 pr. måned. De første læreres kontrakter indeholdt desuden en bestemmelse om, at de skulle udføre pedelarbejde. Som skolen voksede, ansattes en halvdags pedel.

Skolekommissionen havde på den tid kompetence over et stort område, hvilket gav mange problemer ud over den lokale skole. Der måtte sørges for skolegang i de fjerntliggende dele af distriktet, hvor nogle holdt skole i private hjem, andre i bjælkehytter, mens rigtige små skolebygninger blev bygget enkelte steder. Flere af disse skoler underviste kun to måneder om året; der var Martinskolen, Dilleyskolen, Panssyskolen, Theisenskolen og Kingsdaleskolen.

Det blev snart klart, at skolen i Askov, som byen nu hed, måtte udvides for at kunne rumme alle de nye elever. Ved et ekstraordinært møde den 11. januar, 1909, vedtog man at bygge en ny skole med fire klasseværelser.

Skatteindkomsten i distriktet var på den tid $253.347, og man afsatte $6000 til en træbygning, som dog senere fik et lag sten udenpå. Den nye skole blev indviet i januar, 1910 og blev kaldt Hans Christian Andersen Skolen til minde om eventyrdigteren.

I 1916 var der 84 drenge og 88 piger i skolen, og den måtte udvides i 1917 og igen i 1920. Forvandlingen fra en skole, der havde et rum i rådhuset til en førsteklasses skole med en fireårig high school[17] med elever, der var fuldt kvalificerede til at komme ind på landets universiteter og colleges, tog mindre end 30 år i Askov. Atletik havde svært ved at få fodfæste i skolen i begyndelsen. I 1927, da Askov High School blev inviteret til at slutte sig til en atletikforening, vedtog skolekommssionen denne resolution: »Vi går ikke ind for atletik på nuværende tidspunkt«. Man fik dog en gymnastiksal kort efter, og i 1930 blev der bygget en tennisbane; og sportsgrene som baseball, basketball og skøjteløb blev snart del af skolens program. I årenes løb kom det også til at omfatte husgerning, landbrugsundervisning samt musik og taleundervisning. Et skolenævn blev oprettet i 1919, som tog sig af problemer som helbredsundersøgelser, vaccinationer, varm skolefrokost, udsmykning af omgivelserne osv.

Børnene blev kørt i skole i hestevogn om sommeren og i kane om vinteren, hvis der var for langt at gå, indtil motoriserede skolebusser kom i anvendelse, efterhånden som vejforholdene blev bedre. I 1916 sendte skolekommissionen en ordre på fem skolevogne fuldt udstyret med varmeapparater til en pris af $218 til Marshalltown Buggy Company.

Inden for landets skolevæsen var det tilladt at give en times daglig undervisning i et andet sprog, når et flertal af forældrene ønskede det, og hvis man havde lærere, der kunne undervise i det. Fru Jens P. Miller taler om begrundelsen for danskundervisningen i Askovs skole:

> Fra den allerførste dag var det befolkningens ønske, at det danske sprog skulle være et fag i skolen for at fremme den kultur, som immigranter havde bragt med sig fra deres hjemland, Danmark. De ønskede aldrig at gøre dette samfund til et »Lille Danmark«, men snarere at indarbejde de bedste traditioner i et godt amerikansk liv. Folkeskoletanken, andelsbevægelsen og den store glæde ved sangen er blot nogle få af de grundlæggende værdier, de håbede at gøre varige i dette samfund, og de følte, at det kunne gøres bedre gennem skolen end på nogen anden måde.
>
> Så dansk har været en del af undervisningsplanen i alle disse år. Programmet har varieret fra tid til anden, men læsning, skrivning, sang og historie har altid været en del af undervisningen i underskolen; og

Sommerskolehold

nu har der i mange år været tilbudt et officielt godkendt to-års kursus i skandinavisk sprog og litteratur som valgfag i Askov High School.

Allerede i maj-juni, 1907, arrangerede man også dansk sommerskole for børnene i nybygden. Fru Chas. Krantz var blandt de første elever i både kommuneskolen og sommerskolen:

Vi børn i denne nybygd skulle naturligvis gå i skole. Skolen lå i landsbyens vestlige ende. Der var nye børn næsten hver dag det første forår. Vor første skoleudflugt gik til højen ved søen en mile nord for byen. Forfriskninger var småkager og limonade.

I skolegården

Engang efter skoletid glædede lærerinden Frk. Mireault sig over, hvad hun troede var en gryde med tranebærsyltetøj. Da min mor fortalte hende, at det var en blanding til blodpølse, besvimede hun.

Da skolen begyndte om efteråret, var der to lærere, Frk. Delia Mireault og Frk. Marie Nielsen, som var fra Minneapolis. Frk. Nielsen sagde op ved juletid, og Anders Bobjerg blev lærer i de ældste klasser resten af skoleåret.

I sommerferien skulle vi gå i dansk sommerskole i rådhuset i ti uger. Frk. Marie Hovgaard fra Tyler var vor lærer. Hun var vidunderlig. Jeg mindes ikke nogen børn, som ikke var lykkelige over at tilbringe næsten hele sommeren i danskskolen. Frk. Marie Hovgaard fortryllede os med historier fra Bibelen, Danmarkshistorie, dansk geografi, læsning,

skrivning og sang. Vi elskede det hele. En vidunderlig verden åbnede sig for os gennem Frk. Marie Hovgaard. Sangene, der blev sunget ved hotellets klaver, fik en helt ny betydning. Jeg var endog begejstret en aften, da jeg leverede mælk og en invitation til R. Nortvig. Han gav mig en seddel med tilbage til min far, og jeg helt selv kunne læse: »Beklager! Skal klippe Lokker!« Da jeg tilegnede mig et kendskab til dansk, opdagede jeg snart, at der var dansk og danske dialekter. Jeg var af »jydsk« afstamning. Det fandt jeg ud af, da Marie Hovgaard bad os om at skrive en sætning på dansk – en hvilken som helst sætning. Mit dansk var ikke engang elementært – det var lig nul. Jeg kunne ikke engang stave det første og simpleste ord »I« (jeg). Jeg rakte hånden op og spurgte lærerinden, hvordan man stavede til »A«, som svarer til det engelske »I«. Frk. Hovgaard smilede sandsynligvis indvendigt, men hun så alvorligt på mig og sagde: »Du må bruge 'A', når du taler, Anna, men du må aldrig skrive det!«« Det tog ikke os børn længe at luge den smukke »jydske« dialekt ud, men vore forældre beholdt den hele deres liv.

Rasmus Pedersens forretnings kælder blev gravet ud den første sommer, der var skole. En dag efter skoletid var den næsten helt fyldt med vand. Sikken svir! Der lå flade sten alle vegne under vore fødder, og hvor havde vi det sjovt med at slå smut med stenene hen over vandet, indtil vi blev opdaget. En dag i juni, 1906, efter middagspausen kom Duus-børnene tilbage til skolen med den vidunderlige nyhed, at storken var kommet med en ny lillebror til dem. Folke Duus var det første barn, der blev født her.

Da Thomas P. Christensen kom til Askov som skoleleder i 1910 efter Jens P. Miller, var skoleåret endnu på otte måneder, og der var kun otte-års skolegang. Der var ingen religionsundervisning i den almindelige kommuneskole, og Askovbeboerne havde arrangeret en menighedsskole til religionsundervisning på dansk inden for de tre første måneder af skoleundervisningens begyndelse. Et klasseværelse skulle sættes til side til det brug, og en lærer blev ansat af menigheden. I de første seks uger havde læreren de fire mindste klasser, og i de næste seks uger de fire ældste. Det tog en god bid ud af de 8 måneders undervisning, så det faktiske skoleår blev en del forkortet:

Da jeg blev skoleleder, var der et særegent skolesystem i brug i Askov. Det var en slags kombination af offentlig og menighedsskole, hvorved man kunne undgå behovet for søndagsskole og ferieskole. Det var

blevet indført, da Hr. Jens P. Miller, min ven og skolekammerat fra Des Moines og Cedar Falls, var skoleleder. Jeg tror dog, det var udtænkt af K. H. Duus. Menighedsskolen brugte en stue i kommuneskolen, men læreren blev lønnet af den lokale kirke. Menighedsskolen var igang i flere måneder af skoleåret. I den tid var der kun få elever i klasserne i den almindelige skole. Det gjorde systemet utilfredsstillende for kommuneskolen. Men det var ret tilfredsstillende for de fleste folk, for menighedsskolen lå deres hjerte nær, ikke mindst mens Frk. Sigrid Østergaard underviste i den.

Undervisningssproget i menighedsskolen var naturligvis dansk. Der blev dog også undervist i dansk i kommuneskolen en time om dagen. Alle børn af dansk herkomst deltog, og selv nogen hvis forældre ikke var danske. Så der var nogen berettigelse i at sige, at de alle talte dansk »oppe i Askov«.

Vi forsøgte med nogen succes at have timer i gymnastik. Der var kun lidt andet organiseret sport. Det skal ikke forstås sådan, at de almindelige spil fra den amerikanske skolegård ikke blev spillet. Det blev de, og det med liv og sjæl. Nogle spil var endda meget populære. Ekkoet af dem ringer stadig i mine øren.

Vi havde et ret stort bibliotek med både danske og engelske bøger. Det indeholdt mange flittigt brugte og slidte bind, for mange af børnene var læseheste. Heldigvis var skolekommissionen liberal i deres finansielle støtte til biblioteket, og også når det gjaldt erhvervelse af skolebøger og andet nødvendigt udstyr.

Frk. Sigrid Østergaard kom til Askov i 1912 for at undervise børnene i dansk, ansat af kirken. De fire yngste klasser i september og oktober og de fire ældste klasser i november og december. Evald Sørensen husker hendes værk som et umådeligt værdifuldt bidrag til samfundet:

Årene kan ikke udviske den levende erindring om hendes oplæsning af Andersens eventyr. Hvor virkelig hun kunne gøre dem. Og hvor mange ture foretog vi ikke sammen tilbage i historien – gennem runerne og »Kæmpehøje«, alfer og trolde, den rige danske saga; Tordenskjold, Harald Blåtand, Kong Gorm; og videre til det danske flags dalen ned fra himmelen. Vor danske sangarv måtte ikke blive glemt. Hun vidste, at et syngende folk er et stærkt folk. Vi lærte meget ved dramatiseringen af vore danske folkesange under hendes ledelse.

Religionen dannede basis for hendes undervisning. Her var Sigrid bedst. Her kunne det østergaardske tydeligt mærkes. Kr. Østergaard,

Skolebørn med lærer

Sigrids far, var en af pionerpræsterne i vor danske synode. Hans bidrag til vor synode og folkehøjskole var stort især i form af de mange sange, der kom fra hans pen.

I de år, hvor man stadig ryddede jord, syntes mange forældre, at de behøvede deres ældste børn til at hjælpe til med arbejdet på gården. Det blev derfor sådan, at børn kunne få fri fra skole to måneder om efteråret og to måneder om foråret. Senere fik hele skolen kartoffelferie for at give alle lejlighed til at hjælpe til med kartoffelhøsten. Da mange også havde menig-

hedsskole i tre uger, og skoleåret i forvejen var kort, gav det problemer, som F. Clarey Nielsen, der kom til Askov i 1914 og ledede skolen i en årrække i to omgange indtil 1927, forsøgte at løse:

> Skoleåret var på otte måneder, det mindste loven tillod. Jeg havde på fornemmelsen, at mange af de ledende i samfundet følte, at den offentlige skole var ugudelig og ond, og jo mindre man havde med den at gøre jo bedre. På den anden side var der mange, som ønskede det meste og bedste kommuneskolen kunne byde på.
>
> Da det første år var omme, nægtede jeg at skrive under på en anden otte-måneders kontrakt. Jeg kunne tage tilbage sydpå og få ni måneders arbejde. Så skoleåret blev gjort til ni måneder. Statens love tillod elever, der var blevet 14 år, at få fri fra skole indtil 1. oktober og så igen fra 1. april; således blev skoleåret kun kort for disse elever. Kun otte måneders skole og så seks uger fri til dansk skole. Ingen eller kun meget få kunne bestå den statskontrollerede prøve, som jeg var despotisk nok til at kræve af alle elever i ottende klasse. Det andet år fik vi de såkaldt ottendeklasses elever til at gå et år mere i ottende klasse, så bestod de uden besvær. Vi fik således lagt et fast grundlag for en eventuel fire-års high school.
>
> ... Fra 1914 til 1927, da jeg forlod Askov, ændrede skolen sig fra en løst organiseret helhed til at opfylde alle statens krav til skoler. Det såkaldte »Degerström distrikt var blevet inddraget. De fire lærere var blevet til tolv; elevantallet var steget fra lidt over hundrede til 350. Fem regelmæssige busser transporterede eleverne til og fra skole, og tre »prærieskonnerter« kom frem om vinteren, når der var sne. Dansk blev et regulært fag med egen lærer og klasseværelse, hvor man mødtes en time om dagen.

Højskoletanken førte til oprettelse af den såkaldte Fortsættelsesskole i Askov i vinterhalvåret, som blev startet af Pastor Kr. Andersen i 1916 med hjælp fra mange lokale lægfolk. Timerne gik fra midt på formiddagen til midt på eftermiddagen med en times middagspause. Det første år var der ca. 20 elever. Fru Emil Hansen var en af dem:

> Skønt det var en meget lidt iøjnefaldende institution [Fortsættelsesskolen], havde den stor betydning for et stort antal unge mennesker, som havde afsluttet underskolen og ikke havde adgang til at gå i high school, men krævede mere lærdom ...
>
> Målet med skolen var at hjælpe unge mennesker til en bedre forståel-

se af livet, og den blev ledet efter retningslinier fra folkehøjskolerne i Danmark.

Det første klasseværelse var den sydlige del af kirkens kælder, hvor der blev hængt et skillerum op af lærred, lagt trægulv og stillet lange borde og bænke op. Foruden kakkelovnen, katederet og nogle få hylder på bagvæggen, var det alt skolens udstyr. Men hvem tænkte på det, når bare disse unge menneskers krav blev tilfredsstillet.

Når Pastor Kr. Andersen ledede andagten og bibelhistorien, og især når han havde sin violin med og spillede, mens vi lærte at synge vort folks salmer og sange, hvem tænkte da på, at loftet var for lavt eller væggene for trange, når vore sjæle ikke kunne holdes tilbage blot af mure? Eller når Fru Andersen gjorde os bekendt med dette vort smukke land gennem amerikansk litteratur og indianske folkeminder og sange? Og når Fru P. H. Pedersen fortalte os om Danmark, vort fædreland, og dets store mænd, voksede vor verden større og stoltere, og den tilhørte os, hvis blot vi gik ud og besejrede den. Hvilke idealer og hvilke visioner vi fik stillet foran os!

Der blev også undervist i de mere praktiske fag, så som bogholderi af Hr. Anton Gravesen. Den regel han lærte os, om aldrig at gemme på en check, men hæve den med det samme, holder stadig. Som de landbounge, vi var, var Ludvig Mosbæks foredrag om landbrug altid interessante for os, når han forklarede kultivering på denne måde: »Hvis en husmoder klager over, at hendes blomster ikke gror rigtigt, alt imens hun presser jorden fast i potten rundt om dem med sin tommelfinger, giv hende det råd: »tag for det første en gaffel og rod op i jorden, ikke din tommelfinger til at presse den ned med!«« Det var en enkel forklaring, men et råd der aldrig blev glemt. Når så Mosbæk sluttede timen med at sige: »Lad os nu synge »Og Ræven lå under Birkerod««, forstod man, at glæden ved livet kan findes i naturen i den travle dag, hvis blot vi lytter til dens mange stemmer. Denne gråhårede patriark med tindrende øjne og hurtige, lette bevægelser ville aldrig blive gammel i ånden!

Ingen eksaminer, ingen afgangsbeviser blev givet i den skole, men jeg er sikker på, at ingen elev, der nogensinde har gået på »Fortsættelsesskolen« en vinter, ville bytte denne oplevelse med den samme tid tilbragt med at tilegne sig mere teknisk viden. Det var en skole, hvor man lærte at leve.

Kirkesamfundet i Askov, Bethlehem Lutheran Church, blev dannet den 6. december, 1906, ved et møde med ca. 20 deltagere. De valgte et menigheds-

råd på fem medlemmer: Martin Sørensen, formand; Charlie Laursen, sekretær; Jens Lund, kasserer; Jeppe Lund og Theodor Thøgersen. Menighedsrådet udfærdigede love og vedtægter, der blev vedtaget en måned senere, hvorefter man søgte om optagelse i den Danske Evangelisk-Lutherske Kirke i Amerika. I april 1907 blev optagelsen godkendt, og man havde et fuldt etableret kirkesamfund blandt nybyggerne. I den første tid havde man ingen residerende præst; embedet blev passet af Pastor J. Jørgensen fra West Denmark i Wisconsin, som holdt den første gudstjeneste i byen søndag den 3. januar, 1907, i rådhuset. Han kom med mellemrum derefter for at holde gudstjeneste, indtil Askov fik sin egen præst, Pastor H. C. Strandskov, i 1908. Menigheden ønskede regelmæssige gudstjenester, selv om man ingen præst havde, og man valgte derfor lægmænd til at skiftes til at tage sig af søndagsgudstjenesterne.

Fru V. S. Petersen var som barn med til gudstjeneste i rådhuset:

> Der blev først holdt kirke i rådhuset. Vi sad alle på den gamle slags klapstole. Hver søndag ventede jeg ivrigt på, at et lille barn skulle sidde så uroligt på kanten af en af disse stole, at stolen og barnet væltede med et brag – og jeg blev sjældent skuffet.

Sigurd Støvring erindrer et møde i menighedsrådet, der fik en meget dramatisk afslutning:

> Der blev indkaldt til møde i kirken den 10. oktober, 1908, for at man kunne diskutere statens korporationslove. Mødet blev hævet meget brat. En ophidset budbringer kom og tilkaldte alle medlemmer til straks at komme og bekæmpe en skovbrand! Høstakke og bygninger var i farezonen. Man bekæmpede branden med held og vendte tilbage om aftenen for at fortsætte diskussionen. Dette var en rigtig pioner oplevelse!

Sproget i kirken var fra begyndelsen dansk og forblev dansk til et godt stykke op i trediverne. Ønsker om engelske gudstjenester blev fremført i 1919, men først i 1930 fik man to engelske gudstjenester om måneden. I 1936-37 var engelsk det fremherskende sprog med en dansk gudstjeneste om måneden, og den sidste bryllupsceremoni på dansk var i 1942.

Hans Christoffer Strandskov, der blev Askovs første præst, var født i 1858 på Møn og kom til USA med sine forældre, da han var 13 år gammel. Familien bosatte sig i Freeborn County i Minnesota. H. C. Strandskov studerede teologi på Decorah College i Iowa og på Elkhorn Danske Folkehøj-

skole, og for at fuldende sine studier rejste han i 1880 til Danmark for at gå på Askov Højskole, hvor en af de lærere, der kom til at betyde meget for ham var Ludvig Schrøder. Pastor Strandskov kom med kone og børn som pioner til Askov i 1908, og det var naturligt, at han som præst blev midtpunkt i byens samfundsliv. Ifølge Dagmar Miller havde han fra sin ungdom koncentreret sig om Grundtvigs lære og levede som eksponent for grundtvigianismen:

> Pastor Strandskov havde en vision om Gud og menneskets forhold til dets Skaber. Han var også årvågen i sin formaning til sand patriotisme. Han lagde somme tider i sine prædikener og helt bestemt i sine foredrag om store mænd og kvinder og bevægelser vægt på, hvad vi skylder vort land. Han var overbevist om, at denne loyalitet kunne og skulle manifestere sig ved, at hver gruppe, danske og en hvilken som helst anden national gruppe, giver deres fulde troskab til deres fælles sag og land – USA. I hjemmet, kirken og skolen skulle hver enkelt gruppes forfædres åndelige og kulturelle værdier fostres, næres og tilegnes til yderste evne. Hver enkelt nationale gruppe skulle berige dette vort storslåede land og bringe velsignelse til alle dets folk. Når Pastor Strandskov talte om disse ting, oplevede man på en eller anden måde den hellige renhed i de simple hverdagspligter vel udført; og deri, hvilket er sand grundtvigianisme, mødes den højtuddannede og den uskolede i værdsættelse af hinanden. De har en fælles grund; begge har oprigtig lært at respektere Gud og Hans skabning ved at akceptere de evige værdier, som de begge erkender på lige fod.

Konfirmandklasserne mødte i præsteboligen. Sina Sørensen oplevede den første konfirmation i Askov:

> En konfirmandklasse mødtes med Pastor H. C. Strandskov fra den 4. november, 1908, til den 7. april, 1909, i den nordvestlige stue ovenpå i præsteboligen. Sidste gang før konfirmationen var vore forældre inviteret med til timen. Efter timen inviterede Fru Strandskov os alle ind på kaffe, og hun serverede »Kræmmerhuse med Flødeskum«. Jeg har aldrig smagt noget så lækkert. Hun gjorde det ikke blot det første år, men hvert år.
>
> Konfirmationen blev holdt påskedag, den 11. april, 1909, i rådhuset. Bygningen, der plejede at være så mørk, var smuk den formiddag. Et hvidt lagen var hængt op på facaden. På det var der et kors af grønne slyngplanter fra skoven; en »Æresport«, en bue af grønne slyngplanter,

var sat op over »Knæfaldet«, og noget af den grønne vin var blevet brugt til at udsmykke vore stole. Strandskovs orgel var sat derop, og Ragnhild spillede til gudstjenesten. Konfirmeret den dag blev Axel, Valdemar og Sigurd Brus, Chr. Henriksen, Holger Pedersen, Maren Krag, Anna Mosbæk, Karen Pedersen og Sina Sørensen.

Ved sin afsked fra Askov skrev Pastor Strandskov i kirkebogen:

> I de omtrent seks år jeg var i Askov, blev 98 børn døbt og 65 konfirmeret. Jeg havde kun få bryllupper og begravelser. Jeg har ingen grund til at klage over fremmødet i kirken. Ved Guds Bord var der også godt fremmøde. Jeg glemmer for eksempel ikke den palmesøndag i 1914, da tæt ved 100 gik til alters og igen skærtorsdag var der 50 samlet om nadveren. Jeg forlader Bethlehem kirken i Askov med de lyseste håb for dens fremtid som et forenet samfund.

Pastor Strandskov fik embede i Iowa og blev senere højskolelærer. Han blev gjort til Ridder af Dannebrog for sine fortjenester. I 1934 vendte han tilbage til Askov, hvor han tilbragte sine sidste år.

Mens Pastor Strandskov endnu var præst i Askov, begyndte man at planlægge at bygge en kirke, og i april 1912 blev der valgt en byggekomité. Når man lokalt havde samlet $3000 ind til kirken, ville Dansk Folkesamfund give yderligere $2000 til en kirke i gotisk stil. Udgravningerne blev påbegyndt samme efterår, og byggeriet startede i sommeren 1913. Arbejdet blev udført delvist af frivillige, delvist af professionelle håndværkere. Den 15. april, 1913, skrev Anton Gravesen i *Kors og Stjærne:*

> Til Sommeren begynder vi paa Forarbejdet til vor Kirkebygning. Det er blevet udsat Gang efter Gang, ikke saa meget fordi vi har været bange for at tage fat; men mere for at vi kunne faa Tid til rigtigt at faa hele Sagen gennemtænkt og få begyndt paa den rigtige Maade. Endnu er det ikke helt bestemt, hvordan Kirken skal være; men at den bliver tidssvarende, er der ingen Tvivl om. Vi har omkring ved 6000 Dollars tegnede og i Kontanter til at bygge for, og der er sikkert endnu flere, der vil være med, naar vi faar begyndt paa Arbejdet.

Den 2. august, 1914, fejrede Askovbeboerne nedlæggelsen af hjørnestenen til deres nye kirke. De faktiske udgifter til kirkebyggeriet blev noget højere end de budgetterede $5000. Listen over udgifter så sådan ud:

Mads Jørgensen for kælderudgravning, $40 og ekstra, $24 ...	$ 64,00
Hans Clausen og Marius Hansen for fundament, transport, $112, for trapper, osv.	$ 345,00
Emil Andersen, tømrerarbejde, $850 bud, ekstra $240	$1090,00
Kilstofte & Sejr Petersen, murerarbejde, inklusiv sten	$1200,00
Hans Clausen, pudsning, bud $145	$ 170,00
N. P. Jensen, malerarbejde, maling	$ 181,50
Jess Smidt, udskæring og maling af alter og prædikestol, $525 plus fragt	$ 541,95
Roger & Rugers, Duluth, tømmer, materiale (3 bud)	$2140,54
Dane Lumber Company, Askov	$ 439,12
Carl Miller, cement $252,60, fyr $329,00, stuk $66,00, jernvarer osv., beslag osv. $227,33	$ 874,93
Forskelligt	$ 203,76
Udgifter ialt	$7250,80

som menighedsrådet ifølge kirkebogen *modstræbende* accepterede.

Kvinderne i Askov broderede alterdug og sørgede for tæpper og kirkesølvet. Ungdomsforeningen »Skovrosen« påtog sig at skaffe penge til en kirkeklokke. De fik en, der vejde 1300 pund, og indskriften på klokken omfatter navnet på foreningen, årstal og følgende danske vers:

Jeg ringer ud det Naadens Bud
Om Frelse og om Fred med Gud
Jeg kalder til den bedste Havn
Til Hvilen i Gud Faders Favn.

Og i 1919 gav Hr. og Fru V. Højbjerg et orgel til kirken.

Altertavlen i Askov kirke, der blev malet af Jess Smidt, er en kopi af Skovgaards maleri i Viborg Domkirke. Sigurd Støvring beskriver kirkens indre:

> Indeni er Askov kirke smuk med en ophøjet værdighed. K. H. Duus fra Tyler, som var med til at organisere kolonien i dens tre første år, har med færdighed udhugget døbefonten til Bethlehem Kirken af en lokal sandsten. Jes Smidt fra West Denmark i Wisconsin har med sand kunstforståelse tilpasset kirkens indre til arkitekturen i sine træskærerarbejder i alteret, nummerpanelerne, knæfaldet og prædikestolen. Når man ser alteret, de udskårne gotiske figurer, cirklerne med et malteserkors i hver, egebladene og Aet og Oet, fyldes man med tilbedelse for Ham,

Askov kirke og præstebolig

som er: JEG ER. Herren er Alfa og Omega – Begyndelsen og Enden.

Lad os dvæle lidt ved altertavlen og dens ramme. Alt dette er udført af vor kunstner Jes Smidt. Maleriet afbilder Den Gode Hyrde, der redder lammet fra ulven. Under maleriet står det velkendte vers af den store danske digter B. S. Ingemann:

Saaret jeg flyet fra Ulvens Tand,
Mit Blod til hans Fod er rundet:
Selv Han bar mig til Kildens Rand,
Der har jeg Lægedom fundet.

Altertavlen i Askov kirke

Ved jernbaneoverskæringen

Den øverste del af altertavlen viser korset, hvordra der springer en vandkilde, og to rådyr, der slukker deres tørst ved at drikke dette vand. Det illustrerer det højtskattede vers fra Salmernes Bog, kap. 42, hvor der står: »Som Hjorten skriger efter rindende Vand, Saaledes skriger min Sjæl efter dig, o Gud. Min Sjæl tørster efter Gud, den levende Gud«.

På den enestående udskårne prædikestol ser man gentagne gange det smukke malteserkors i en cirkel, men mest fængslende har Jes Smidt udskåret de fire Evangelister, Matthæus, Markus, Lukas og Johannes, for alle kirkegængere at se. Ved foden af hver figur er der et symbol, hvis fortolkning har varieret gennem tiderne. De fleste historikere accepterer vist denne fortolkning: Matthæus – Et menneske, fordi hans Bog begynder med en genealogi. Markus – En løve, på grund af 1,13: Han er blandt de vilde dyr. Lukas – En okse, offerdyret, fordi vi kommer ind i templet i første kapitel. Johannes – En ørn, Bogen løfter os på ørnevinger. Autoriteten er her den eminente kirkehistoriker Frederik Nielsen.

Pastor Kr. Andersen fra Brush i Colorado tog imod kaldet til at blive præst i den nybyggede kirke. Kirkeindvielsen fandt sted den 18. og 19. juli, 1915.

Pastor Andersen prædikede ved morgengudstjenesten, Pastor H. C. Strandskov ledede indvielsen og altergangen, hvorefter den nye præst blev indsat i embedet. Der blev holdt festmiddag, som blev efterfulgt af diskussion af emner, der optog pionererne meget, bl.a. børnenes religiøse uddannelse.

Foruden en skolekomité, der blev valgt ved et årligt møde i kirken til at tage sig af de forskellige facer af børnenes dansk- og religionsundervisning, blev der inden for kirkens rammer oprettet en sygekomité, for at menighedens kvinder kunne hjælpe og støtte syge og mennesker i sorg. Kirken gav også økonomisk støtte til visse formål i samfundet; i mange år bidrog den årligt med $50 til indkøb af danske bøger til kommuneskolen. I 1923 købte den en lille ejendom nord for Askov til en syg mand og hans familie. Den 28. oktober, 1922, holdt Kirken Hr. og Fru Wilhelm Nielsens guldbryllup, og det blev senere til flere af den slags fester. De residerende præster holdt Sangaftner for de unge, hvor man sang og hørte foredrag om litteratur, historie osv. Man var også politisk aktiv i kirkesamfundet; i 1928 sendte Kirken en henvendelse til regeringen i Washington D.C. med appel om at skride ind for at afværge, at der blev restriktioner på immigrationen fra Danmark.

Den nye kirke fik en trofast kirketjener i Charlie Laursen, som Fru Frede Støttrup husker:

> Da kirken blev bygget i 1914 blev Charlie kirketjener og tjente med hele sit hjerte. Jeg ser ham i ånden om søndagen gå op for at tænde de høje lys på alteret; først det højre, og så skærmede han omhyggeligt den tændte tændstik, gik om bag alteret og tændte lyset til venstre. Ingen anden end præsten måtte gå foran alteret; det var en dansk tradition, og det var godt at følge en sådan gammel skik. At få kirken varmet op, når det frøs hårdt, var et hestearbejde. Charlie begyndte lørdag aften; så var et venskabeligt besøg i et nabohjem hans skik, efterfulgt af et andet møde med fyret i kirken. Somme tider sov han på sofaen, som stod der til de allerkoldeste nattevagter. Kirken skulle være varm til de familier, som havde haft travlt med at få børnene færdige og komme med hestevogn for at deltage i morgengudstjenesten.

7. Pionerliv

Da danske pionerer måtte arbejde hårdt, og børnene måtte tage deres tørn med, for at deres håb for fremtiden kunne gå i opfyldelse. Man hjalp også hinanden på alle måder ud over familiegrænserne og plejede fællesskabstanken i det lille samfund, som Fru Jørgen Paulsens fortælling viser:

> Mejeribrug blev vor mest pålidelige indkomstkilde. Det var noget vi var fortrolige med fra vort hjemland, og flere og flere køer blev købt eller opdrættet hvert år. Men det var et stort problem at få foder til kvæget. Der var træer og tæt underskov overalt med store sumpe hist og her. Hele sommeren vogtede børnene kvæg rundt omkring, hvor de kunne finde græs til dem. Høet skulle slås med le. Min mand tog af sted med sin le og en madpakke for at finde de lave steder, hvor der ingen træer voksede. Han arbejdede hele dagen, blev der om natten og sov i en høstak. Næste morgen tog vore to drenge på ni og ti år ud med vogn og sidefjæl for at bringe mad ud til deres far og for at køre et læs hø hjem. De kørte ned over Simonsens og Bruses jord ud til Sandstone vejen. Jeg plejede at være noget bekymret, indtil jeg så de to små fyre vende tilbage oven på hølæsset i højlydt sang.
>
> Året 1910 var et meget tørt år, og det var næsten umuligt at få foder til vore køer. Så en dag mødte min mand S. Chr. Dixen, som var flyttet til Askov omtrent samtidig med os. Da Jørgen nævnede manglen på foder, sagde Dixen: »Kom over til mig, og du kan få alt det, du behøver; du kan betale for det, når du føler, du kan«. Det hjalp vidunderligt. Dixens var kommet fra Lake Benton og havde medbragt en temmelig stor kvægbestand og megen foder.
>
> Godt og trofast venskab trivedes blandt os i de dage, og et sandt samarbejde. Jeg husker, at vi engang havde et stykke jord, som skulle pløjes, før det blev for sent på årstiden; og en af vore okser var syg, så vi kunne ikke få pløjet. Så en morgen så vi en mand med en plov og heste ude på marken. Det var Dixens søn Einar, som var kommet for at pløje for os.
>
> Om vinteren fældede min mand træer; han kørte træet til byen og

solgte det som brændsel. Han plejede at sige: »Vi har ingen høst om sommeren, så vi må høste, hvad vi kan om vinteren«. Jeg husker, at han engang kort før jul havde solgt for elleve dollars træ – til mejeriet, tror jeg – og havde håbet at få disse penge til at købe lidt ekstra til jul for. Men bestyrelsen skulle ikke have møde før efter jul, og Jørgen fik først sine penge senere. Så vi måtte klare os så godt, vi kunne. Men vi havde jul alligevel. Vi var glade og tilfredse med lidt i de dage.

Vi gik tit flere miles for at besøge venner eller hjælpe syge mennesker. Vi forventede ikke og krævede ikke at blive bragt her og der, vi gik bare. Jeg har mange gange gået den mile til byen efter fyraften for at deltage i et møde.

Ligesom så mange andre gik vore piger på arbejde og rejste ud og fik arbejde, og de sendte alt det hjem, de kunne undvære af deres små lønninger. Det hjalp meget i de svære tider, vi havde. Indkomsten var så lille, og vi var mange, der skulle have føde og klæder.

Vi havde ikke okser efter de første par år. Det krævede megen tålmodighed at køre et spand okser; de var så forfærdeligt langsomme. Det kunne dog ske, at de fik lyst til at gå hurtigt. Min mand havde en sjov oplevelse. Han kom kørende igennem byen med nogle sække kartofler i vognen. Der var løse brædder i bunden af vognen, og han sad på kartoffelsækkene. Da han kom til baneoverskæringen og forsøgte at dreje mod syd, besluttede okserne at gå den anden vej. De brød ud i gallop og drejede mod nord i retning af kartoffelhuset. Pludselig med et stød gled Jørgen ned af vognen og landede på sporene. Der gik hul på sækkene og kartoflerne rullede over det hele. Netop da kom Hr. Slott forbi; han var en stor spøgefugl, og han lo og lo og begyndte at svinge med sin hat i luften og råbe, at nu kunne han sandelig se, at hans drenge havde haft ret, da de fortalte, hvor farligt det var at møde Jørgen Paulsen, når han var ude med sine okser. Den dag vi solgte det spand okser, græd vor dreng Alex af glæde.

Der var meget fælles samvær i de tidlige pionerdage, og intet kunne afholde nybyggerne fra at more sig sammen, erindrer Fred Johnsen:

Der var mere »Fællesskab« dengang end nu, hvilket kun var naturligt, da vi kendte hinanden bedre dengang. Vi havde bestemt arbejde nok at gøre derhjemme – rydning, sprænge stubbe væk, køre sten, foruden at pløje, som var et hårdt og trættende arbejde. Men vi kunne altid få tid til at komme ind med heste og vogn for at rydde op i parken og på grundene, hvor kirken og præsteboligen nu ligger. Det var meget for-

nøjeligt, fordi vi alle følte, at vi virkeligt gjorde noget, som var umagen værd. Vi tænkte aldrig på at tage noget for vort arbejde, da der ikke var sat penge af til det formål. Vi var tilfredse med glæden over at gøre det og kaffen, som vore gode kvinder serverede for os.

Der var tilfældigvis en hel del, som kunne fejre deres fødselsdag i slutningen af februar. Så de slog sig sammen og inviterede hele byen til fest i det gamle rådhus. At sige, vi havde en pragtfuld aften, er mildt sagt. Somme tider var temperaturen 30-40 grader under frysepunktet, men det kunne ikke holde os og vore børn hjemme. Vi tog allesammen vore børn med os. Vi lagde de små på bordet i den bageste ende af salen og dækkede dem til med frakker og sjaler. Der sov de varmt og godt, mens vi ældre folk dansede. Der hvor børnene lå, blev meget passende kaldt »barnekammeret«.

Et år mens sådan en fest fandt sted, gik der ild i Rasmus Rasmussens hus. I huset boede gamle Simonsen og Simon Schmidt. De to mænd logerede sammen, holdt hus og fældede træer om dagen. Skønt det den dag var 30 grader under frysepunktet, blev deres tøj lidt fugtigt, og for at få det tørret hurtigt til festen, bandt de det rundt om kakkelovnsrøret. Resultatet blev, at der gik ild i både tøj og hus. Men selv det tog ikke modet fra dem; det lykkedes dem at låne noget tøj, og deres filtstøvler blev reddet, så de kunne danse i dem.

Fru Frede Støttrup fortæller, at Charlie Laursen var en person, man altid kunne forvente hjælp fra. Han var vokset op i et meget beskedent hjem på den jydske hede. Allerede som otte-årig arbejdede han om sommeren på nabogården, og hans mors råd til ham var, at han altid først skulle gøre, hvad madmoder bad ham om. Hvis husbonden bad ham om at gøre noget, skulle han svare, at så snart madmoders ønsker var udført, skulle det blive gjort. Så ville alle være glade:

Charlie var glad for at udføre alle de almindelige dagligdags opgaver og at lave de nødvendige redskaber. Et år kunne vi ikke få nogen til at høste 2-3 acres byg og havre. »Det kunne være sjovt at høste og binde det med hånden,« funderede Charlie; og det gjorde han.

Jeg vil også fortælle om vor vens alsidige talenter på et andet område. En eftermiddag ved en komsammen talte nogle damer om en ny strikkeopskrift, og en af dem viste, hvordan det skulle gøres. Charlie, der havde lært at strikke, da han var barn, sad ved siden af og hørte forklaringen, og da han så demonstrationen, var han sikker på, at han kunne gøre det efter. Senere købte han garn og strikkede faktisk man-

ge nyttige og smukke ting. Engang lavede han et sjal til en dame, som havde været syg, og som havde så mange små børn, at hun ikke havde tid til at lave sådan noget som et sjal til sig selv ... Til nære venner strikkede Charlie kunstfærdige sokker – røde, hvide og blå – eller handsker i julegave. Han forstod, at det er mere velsignet at give end at tage.

Jeg har altid forestillet mig, at det var folkehøjskolen, der gav denne jævne og selvlærte mand hans sunde og beundringsværdige kvaliteter; han var ægte og uforfalsket i sin omgang med sine medborgere og altid ivrig efter at tjene.

En anden Askovbeboer, der var kendt for sin hjælpsomhed, var landsbylægen. Før Dr. Palmer Nathaniel Fenger kom til Askov fra Cedar Falls i Iowa i 1913, havde der ikke været nogen læge i byen. En bekendt af Dr. Fenger sagde til ham, da han kom: »Du har valgt et dårligt sted at tjene penge, Dr. Fenger, ingen bliver nogensinde syge heroppe. Det er et sundt sted at bo«. Dr. Fenger blev faktisk ikke rig, men han havde altid travlt. Askov havde på det tidspunkt hverken biler eller telefon, så hvis man havde brug for lægen, måtte man hente ham til fods eller i hestevogn. Askov havde et sundt klima, vandet var godt, og pionererne fik god motion og frisk luft, men man behøvede hjælp ved børnefødsler, og der skete ulykker; desuden virkede han af og til som tandlæge og somme tider endog som dyrlæge, fortæller Fru Chas. Krantz:

Dr. Fenger havde ingen normalsatser. Han var mindst af alt interesseret i, hvilken betaling han skulle have af sine patienter. Undtagen hvis patienten i al rimelighed spurgte doktoren, hvad han skyldte ham, ville Dr. Fenger bare lade regningen være. Når familiens spisekammer var i skrækkeligt trange kår, traf Fru Fenger, som tænkte på sin mands og børnenes velfærd, foranstaltninger til at få penge nok ind til at holde sammen på familiens ånd og krop. Jeg behøver ikke sige, at doktorens familie kun nød det allernødvendigste. Jeg betoner »nød«, for hele familien nød livet og havde livskunsten i sig. Hvert medlem var vittig, vis og munter.

Dr. Fenger var kendt for sin tørre humor: Da Krantzes første lille pige skulle navngives, blev han spurgt, om han syntes det var bedst at give alle børn et mellemnavn. Efter et øjebliks betænkningstid sagde doktoren: »Hvis en mand hedder Hansen, og han kalder sin søn Hans, ville det være en god idé at give drengen et mellemnavn. Men hvis en mand hedder Krantz, og han kalder sin datter Lesley, tror jeg ikke, hun behøver et tredie navn.

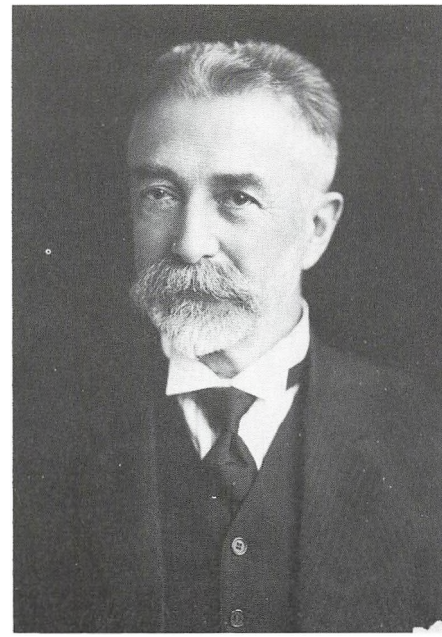

Dr. P. N. Fenger

Dr. Fenger arbejdede også på at forbedre byens sanitære forhold, og den 1. juni, 1924, skriver han bl.a. i et åbent brev til byrådet i den lokale avis *Askov American:*

> Jeg ønsker at gøre byrådet opmærksom på nødvendigheden af at forbedre de sanitære forhold i byens forretningskvarter, især nu da et bageri er under opførelse i dette område. Under min inspektion fandt jeg alt muligt affald ligge og flyde til trods for loven – og vente på at stakken skulle blive stor nok til at fylde et vognlæs til skraldemanden at køre væk!

Hotellet blev fra første færd pionerernes samlingssted. I hotellets gæstebog, der er bevaret fra 1909, er den første indskrevne gæst Klara V. Petersen fra Hibbing i Minnesota, den 4. september, 1909. Hun fik værelset, der hed »Fuglereden«. Samme dag indskrev Helga Justesen fra Ringsted i Iowa sig, og hendes værelse hed »Trækfuglereden«. Jens P. Miller kom også den dag; han fik dog værelse nr. 23. Den 3. februar, 1924, brændte hotellet. Branden startede ved halvsyv-tiden om morgenen, og inden der var gået to timer, var der kun fundamentet tilbage.

Fru Krantz, der boede på hotellet som barn, fortæller, hvordan man her underholdt hinanden og gjorde brug af hinandens evner og viden:

Hotel Dannevirke. Da danskerne kom til flyttede de hotellet med facaden ud mod gaden og byggede veranda, balkon og to kviste til

Hotellet, der hed »Dannevirke«, var samlingssted for alle og enhver, når de gerne ville more sig. Jeg kan huske, at jeg lå i sengen om aftenen og hørte mine storesøstre Signe og Marie spille på klaveret og mange stemmer synge danske og amerikanske sange. Der var regelmæssige søndag aften-sammenkomster med sang, oplæsning, recitation og mange ordlege. Ofte ledede præster, der var på besøg, dem; men vi havde mange talentfulde folk selv. Niels Brus var nok den dygtigste. Han havde en uovertruffen hukommelse. Han havde i sig et uendeligt lager af historier, eventyr, digte og oplæsning. Niels Bruses viden om litteratur og folkeminder kunne fylde bøger. Og hans hjerte var lige så stort som hans hjerne. Han og seks moderløse børn havde en lille købmandsbutik et stykke tid. Når hans ordrer kom, og nogen af os bybørn var på stationen – vi var der altid, når der kom et tog, det var vor eneste

berøring med verden udenfor – åbnede Niels Brus kasserne med kager og slik og gav os en god portion.

En anden utrættelig og interessant underholder var Jens P. Miller. Jeg kan stadig se ham for mig recitere »Terje Vigen« og mange andre stykker. Jens P. Miller var også god til ordsprog og forskellige indendørs lege, der krævede vid. Og så var der Jens Jensen – »geniet«. Vi glemmer aldrig R. Notvig, vor digter – åndfuld og all-round underholder. Han var tusindkunstner. Men han var stationsforstander et godt stykke tid, og barber hele tiden, foruden hvad han kunne få af arbejde. Han var også god til at spille kort. Min far kunne lide at spille kort om aftenen, og vi børn skulle bringe breve ud til ofrene for min fars valg. Brevene blev afleveret, når vi leverede mælk rundt i byen.

De mange ungkarle, der logerede i to-mandsværelser på hotellet, kunne finde på at underholde sig med at lave sjov med hinanden. En aften Carl M. Madsen gik op for at gå i seng, var døren låst. To andre ungkarle var på værelset, Chris Andersen og Olof Keller, og de bad ham om at gå ind og sove på Holger Bucks værelse:

Jeg fortalte Holger om det. Jeg havde på fornemmelsen, at der var noget i gære, og ad omveje fandt jeg ud af, hvad det var. Næste dag var det Holgers fødselsdag, så de planlagde at stå tidligt op og komme ind og tage vort tøj for at holde os i sengen hele dagen.

»Ja, den er god«, sagde Holger, »så giver vi dem en hjælpende hånd ved at lade døren stå på klem, men vi sætter en stor spand isvand op over døren«. Da det blev tidligt morgen, kom de listende hen ad gangen, og da de så, at døren stod lidt åben, var alt jo i den skønneste orden, indtil de begyndte at gå ind, og spanden pludselig væltede. I kan tro, de fik deres iskolde brusebad. De for hen ad gangen, ingen listegang mere, til deres værelse for at skifte tøj. Holger og jeg kunne ikke gøre noget ved, at vandet begyndte at sive ned gennem gulv og loft og dryppede ned på spisebordet.

Der var mange andre fritidsfornøjelser i årets løb ifølge Jens. P. Miller:

Hvad lavede vi i vor fritid? Vi plukkede blåbær i spandevis; vi gik på jagt efter rådyr; vi løb på skøjter på Clausens sø; gik i kirke, når man kunne få en præst; og gik til ungdomsmøder, hvor ungkarlene var i flertal. Når vi legede sanglege, havde mange af de unge mænd et tørklæde bundet om armen for at vise, at de var piger for den aften.

High Landing ved Kettlefloden. Skovtur i august, 1907. I bådene fra venstre Gunnar Mosbæk, Carl Madsen, K. H. Duus, Hans Christensen, Niels Andersen

Hver sommer var der flere fælles skovture for alle i Askov. Deltagerne blev transporteret i hestevogne. Der blev lagt brædder på tværs af vognene, så der kunne sidde fire rækker, og turene foregik altid i sang. Der blev lavet kaffe over åben ild af kildevand, og underholdningen var spil, historier, sang, fiskeri og ofte tovtrækning mellem »jyder« og »øboere«.

Blåbær var en af de få ting, pionererne fik foræret. Området bugnede af blåbær i sensommeren, og man plukkede og plukkede, som Fru Wilhelm Holm husker det:

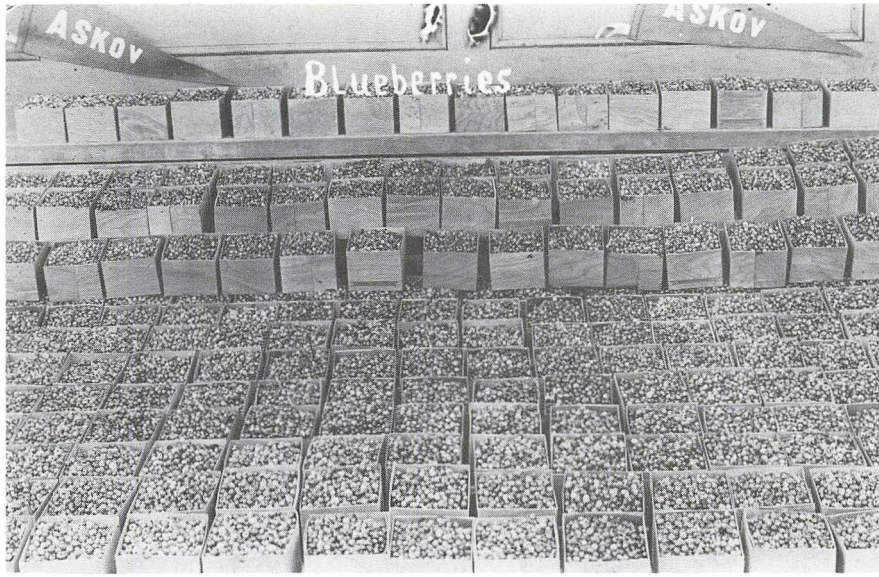

Blåbær

Åh, disse blåbær! Jeg glemmer aldrig, hvordan vi mæskede os i dem. I hele sæsonen spiste vi dem morgen, middag og aften og ofte ind imellem. Kvinderne tog på blåbærskovture og blev væk det meste af dagen. Sikke et syn, når de kom hjem, trætte og solskoldede, men med kurve, spande, kar, ja, selv vaskekedler – der flød over med den søde frugt. I mine drømme så jeg ternede mønstre i grønt, hvidt og blåt spredt ud i et endeløst rum.

Fred Johnsen var med på blåbærskovture:

Blandt de mange gode minder jeg har fra de tidlige dage i Askov – Partridge som byen blev kaldt på den tid – er de gange vi tog ud og plukkede blåbær. Der var rigeligt med blåbær dengang. De af os, som havde heste, kørte ind til byen og tog så mange med i vognen, som den kunne rumme, fortsatte ud til skoven og lavede samtidig en skovtur ud af det. Vi tog vor middagsmad med; og naturligvis en god forsyning kaffe. Fru Mosbæk, som altid var med, blev udvalgt til at se til, at det indvortes blev velforsynet med føde og kaffe. Hun havde en gammel

kobjælde med, og når maden var færdig, ringede hun med klokken, og vi kom alle hujende ud af skoven. En gang var nok.

At køre med et tungt spand og en lavhjulet vogn var meget langsommelig, og vejene var på den tid ofte meget dårlige, så det tog selvfølgelig tid. Jeg husker en søndag, en gruppe havde været ude for at plukke bær fem miles nordøst for byen og var på vej hjem ca. halvvejs ved byen, da to brødre, Sigurd og Aage Jensen, som også var på vej til byen, trådte ud af buskene, da vi kom kørende. Vi hilste på dem, og spurgte, om de ville køre med. Sigurd rettede sig op, så på os og sagde så: »Nej tak, vi har ikke tid til at køre med jer«. Og ned af vejen gik de. De var en mile foran os, da de nåede byen.

På den tid var der virkelig overflod af bær. Nu plukker vi dem i litermål. Dengang brugte vi store mælkejunger, og somme tider kunne vi fylde to af dem i tre-fire timer. En søndag nede ved Low Landing plukkede en gruppe fem hundrede liter og havde skovtur samtidig.

Man fejrede både de amerikanske og de danske højtider i Askov. Der blev holdt fest på den amerikanske Uafhængighedsdag, den 4. juli, og den 5. juni, Danmarks Grundlovsdag, tog man på skovtur. Til fastelavn klædte man sig ud og slog katten af tønden i god dansk tradition. I nogle år lavede man ved den lejlighed desuden et historisk optog, der illustrerede detaljer fra Danmarkshistorien. Fru Wilhelm Holm husker også, hvordan man holdt jul på dansk:

... Fjerde-juli festen blev holdt i Anders Ravnholdts hjem. Vi var så heldige at have en pony og et enspænderkøretøj med gummihjul. Det var en forfriskende oplevelse at køre de ti miles til Sandstone. Skønt vejene absolut ikke var motorveje, bumpede vi glade af sted mellem stubbe og over korduroy veje. Begejstringen var altid på sit højeste, når vi passerede broen og kørte rundt om de høje klipper, før vi var inde i byen.

Når det blev efterår og tidlig vinter dæmpedes tilstrømningen af tilflyttere, og vi fik lidt mere tid til sammenkomster i vore hjem og også til fælles aktiviteter. Der var juletræ i skolen, og alle børnene fik gaver. Jeg husker, at nogle af os tilbragte en hel del aftener med at klæde dukker på til de små piger. Næste år var gruppen blevet for stor til, at vi kunne være så specifikke i udvælgelsen af legetøj. Jeg husker en meget fornøjelig slædetur nogle få miles op nord for byen efter juletræet. Vi havde kurvefester, hvor vi damer medbragte kurve i de mest fantastiske udformninger; når vi holdt bal, kom alle både unge og gamle.

Fru Krantz mindes også sin første jul i Askov:

> Den første jul vil altid være en lysende prik i min erindring. Der var »Klippegilde« på hotellet flere aftner før jul, hvor vi lavede papirsliljer, roser, jakobsstiger, kurve og »Kræmmerhuse«. Den hurtige køretur med Thorvald Duus og slæden fuld af børn ud for at vælge et træ blandt de tusinde af træer i mosen, som ligger mellem landevej nr. 23 og Adolpsens hus, kom næstefter. Fru Anders Ravnholdt var inspiratoren ved den første juletræsfest i rådhuset. Vi børn måtte vente ovre i Holm og Pedersens butik, indtil signalet blev givet til at komme ind i rådhuset. Der stod træet i al sin glans, som traditionelle juletræer har stået for i generationer. Fru Ravnholdt hjalp os med at lege danske sanglege som »Jeg gik mig over Sø og Land«, og mange andre. Vi sang også de danske julesalmer, og vi dansede rundt om træet. De mange juler er løbet sammen i et i min erindring, men i alt væsentligt er de alle det samme – »Klippegilde«, danse rundt om træet, dele poser med slik og nødder ud.
>
> De første år var der ingen, der blev væk, undtagen der var sygdom, og de, der ikke var der, blev savnet og husket. Så dagen efter julefesten blev vi børn sendt rundt til disse fraværende familier med de poser med slik og nødder, der var reserveret til deres børn, og med nogle af papirsblomsterne og pynt fra det store træ. Jeg blev sendt ud – til fods naturligvis – til to fraværende familier, som boede i nærheden af hinanden på den samme vej – Carl Paulsens og Frede Støttrups. Da der ingen postomdeling var i de tidlige år, tog jeg posten med til dem fra posthuset. Jeg kom ud til Støttrups ved middagstid. Jeg kan huske, Frede Støttrup øste kartofler op til de små og sagde: »Spis masser af kartofler, så de bliver dyre«. Mari Støttrup rørte til »Æbleskiver« til dessert på grund af »gæsten«. Børnene plagede om historierne i *Børnevennen,* som jeg havde bragt ud sammen med posten. Mari rørte og bagte »Æbleskiver«, snakkede med mig, læste en linie eller to fra *Børnevennen* for børnene med bladet stillet op på hylden over komfuret, en travl mor, der brugte sit hoved, sin stemme, sine hænder og fødder for at imødekomme de mange krav, det ene lige så vigtigt som det andet.

Den 9. juni, 1907, mødtes 28 personer i rådhuset for at diskutere planerne om en ungdomsforening. En bestyrelse blev valgt, der bestod af Gunnar Mosbæk som formand, Charlie Laursen som næstformand, Carl Madsen som sekretær og Olof Keller som kasserer. Foreningen skulle også have et

Ungdomsforeningen Skovrosen har været ude at hugge brænde

navn. De bestemte, at alle skulle skrive et forslag ned på et stykke papir, som så skulle læses op. Valget faldt på »Skovrosen«. Ungdomsforeningen mødtes i forskellige hjem om sommeren; man samledes om eftermiddagen til forskellige spil, spadserede hjem for at malke, og spadserede ud igen om aftenen, hvor man så spillede indendørs spil. Foreningen arrangerede foredrag, gymnastik, kurvefester og baller. Sanglege var meget yndede; når nogen ved møderne sagde: »Jeg foreslår, vi leger«, var det optakten til sanglege. Alle møderne sluttede med fællessangen »Altid frejdig når du går«. Fru V. S. Petersen var medlem af »Skovrosen«:

> Der var ingen biografer eller radioer og ingen biler dengang. En ungdomsforening blev startet. Vi var mange unge mennesker, og vi havde dejlige timer sammen. Der var folkedans og gymnastik for drenge og piger ... Vi arbejdede i dagevis med at ordne vore kurve og

tilberede godbidder til kurvefesterne. De forskellige hjem inviterede ofte ungdomsforeningen til fest, somme tider en to-tre miles ude på landet. Vi plejede at danse i rådhuset. Når nattoget kom, var ballet forbi. Omkring midnat inviterede vor bedste ven os til natmad, som blev serveret på hotellet. Sikken romantisk spadseretur fra det gamle rådhus og tilbage igen med stjernerne, der strålede oven over os, og med musikken stadig i vore øren. Martin Sørensen og »Skomager« Larsen var som regel vore musikanter, og deres musik var ikke kedelig. Charlie Laursen var altid med ved disse baller. Somme tider tog han en kost og dansede en vals med. Vi gav ham ofte grå hår i hovedet – hvis han havde haft noget mere hår – for han følte, at han var ansvarlig for os alle gode gamle Charlie!

Ved juletid blev så mange som muligt hobet op i en bobslæde og man satte af sted for at finde et pænt grantræ til vore julefestligheder. Der var »Fest« i luften og i vore hjerter, når vi kom tilbage med det store træ, og det blev sat på fod i salen. Før den dag havde hele ungdomsforeningen tilbragt en aften med saks, lim og papir og havde lavet kurve, jakobsstiger og alle de andre fine ting, som blev hængt på træet. Og på en eller anden måde blev det grantræ, som var blevet til et juletræ, midtpunkt i hele juletiden.

Da jeg skulle konfirmeres, besluttede mine forældre sig til at tage til Sandstone for at købe mit konfirmationstøj. Vi tog af sted tidligt om morgenen i den gamle hestevogn bag Nancy og Daisy. Vejene var frygtelige, og jeg er sikker på vi ramte hver stamme i korduroy vejen over den store mose. Vi jagtede gennem Fru Falks brogede lager; men så vidt jeg husker, var det i landmændenes butik, vi købte det hvide kashmir-uld til min kjole og de smukke sorte, åbne lædersko. Vi kom ikke hjem før aften. Fru Fogt syede min kjole, og hun må have ment, at der skulle være plads til at vokse i den, for jeg tror, jeg næsten kan passe den endnu.

Der var altid et »Fastelavnsgilde«, når det var fastelavn; ofte spillede vi komedie; og efter næsten alle vore ungdomsforeningsmøder brugte vi en time eller to til at lege de gamle sanglege. Jeg er faktisk sikker på, at vore forældre, som så mange forældre idag, troede, at der skete alt for meget. I nogle henseender har tiderne ikke ændret sig.

Amatørteater blev en yndet underholdningsform i Askov. Fru Emilie Pedersen Lerager var med i teatergruppen, som opførte skuespil af danske forfattere på dansk:

Amatørteater

Skuespil

„NYE TIDER" af Zakarias Nielsen.

Sjællandsk Folkelivsbillede i to Handlinger. — Foregaar i en sjællandsk Landsby i Begyndelsen af Halvfjerdserne; 1ste Akt Juledagsformiddag i Lystrups Dagligstue; 2den Akt halvtredie Aar senere i Rorby Skov.

Musikken af Madsen-Stensgaard.

PERSONERNE:

Lystrup, Skolelærer og Kirkesanger, Enkemand.....*L. Olsen*
Emma, hans Datter.....*Mrs. Paula Rasmussen*
Frits Sommer, hans Halvbroderson.....*H. Simonsgaard*
Knud Olsen, Ungkarl.....*Th. Sorensen*
Jørgen Siversen, Gaardmand.....*P. Hermansen*
Ellen, hans Datter.....*Ellen Paulsen*
Mads Larsen, Gaardmand.....*Svend Andersen*
Besser, Kroforpagter.....*Th. Jensen*
Else, en Huskone.....*Sine Sorensen*

Skytter, Kor, osv.

„Ei blot til Lyst!"

Teaterprogram

Askov baseball hold ved stationen før navneforandringen til Askov

> Et år havde jeg rollen som byens sladdertaske og var klædt ud og sminket til rollen. Da vi stod i kulissen og ventede på, at tæppet skulle gå op, kom jeg i tanker om, at det nok ville have sin virkning, hvis jeg fjernede en bøjle med tre forlorne fortænder. Det havde det! Alle de medvirkende knækkede sammen af grin. Jeg skyndte mig at sætte den på plads igen, men Louis Olsen havde alligevel temmelig meget besvær med at holde sig alvorlig under spillet.

I 1924 blev man enige om at lave en »Amatøruge« med underholdning af lokale kræfter. Der blev et musikprogram under ledelse af Hjalmar Petersen, et sangshow ledet af A. M. Simonsen, et foredrag af S. D. Rodholm og et teaterstykke, »Små Kvinder«, instrueret af Louis Olsen. Og ved Askovs 25 års jubilæum i 1931 opførte amatørskuespillerne »Nye Tider« af Zakarias Nielsen.

Gymnastik var en vigtig del af de unges aktiviteter. Man lavede selv sine gymnastikredskaber; hesten blev f.eks. lavet af en krum egestub. Mange spadserede flere miles for at komme til gymnastik. Der blev også hurtigt dannet et baseball hold, som Carl Madsen var med på:

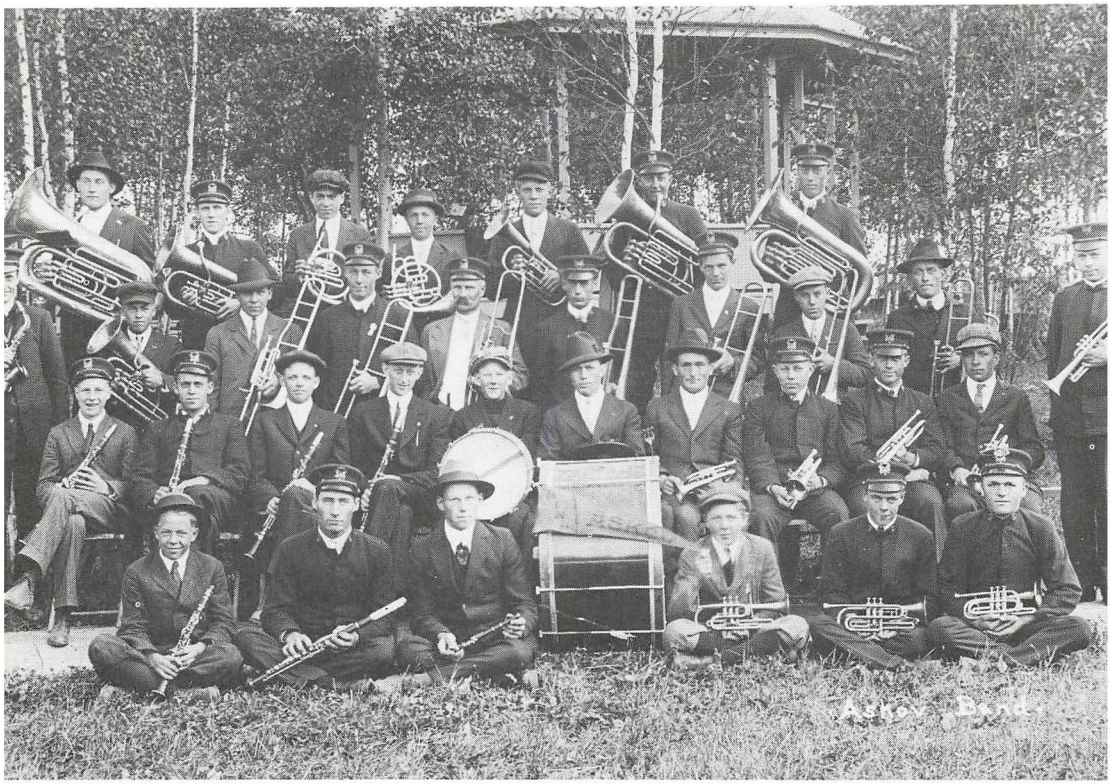

Askov Orkester. Orkesterleder Hjalmar Petersen yderst til højre

> Billy Holm var vor træner og arrangerede kampe for os. Vi spillede mod Sandstone, Bruno og Kerrick. Når vi spillede de to sidstnævnte steder, holdt middagstoget og tog os med, og femtoget stoppede og tog os med hjem igen. Engang glemte det at holde i Kerrick, og vi måtte gå hjem. Når vi spillede i Sandstone, gik toget i den forkerte retning til, at vi kunne benytte forbindelsen, men engang lod stationsforstanderen os låne troljen at køre på.

Askov fik sit eget orkester med Hjalmar Petersen som orkesterleder i 1914. Der blev øvet i rådhuset, og man tjente til uniformer ved at spille ved fester og markeder i de nærliggende byer. Orkestret spillede serenader for alle nygifte, begravelsesmarcher ved begravelser, og når der, som det ofte skete i de tidlige dage, blev bygget en ny stald i Askov området, var det skik og

brug at holde bal i stalden, når den var færdig; ved disse baller blev orkestret lejet til at spille.

I 1912 dannede kvinderne i Askov med Fru Pastor Strandskov i spidsen foreningen »Ladies' Aid Society«. De skulle mødes regelmæssigt for at tale om deres problemer og hjælpe hinanden. Man gav et bidrag på ti cent ved hvert møde, som hovedsageligt skulle gå til udsmykning af den nye kirke, men i tilfælde af sygdom eller anden nød skulle man hjælpe. Flere af de tidligere nybyggere var allerede ved ankomsten til Askov medlemmer af Dansk Brodersamfund, og i 1907 oprettede man en lokal afdeling af logen. Carl Madsen var med til at starte logen:

> Der havde været nogen snak om at starte en Dansk Brodersamfund loge, så en søndag mødtes vi i en lille bygning på Lars Sørensens jord vest for byen og stemte om at gøre det til virkelighed. Jeg blev valgt til formand, men afslog, da jeg skulle rejse tre måneder efter og ville ikke skifte frem og tilbage for så kort en tid, så Harold Jensen blev valgt som formand og Simon Schmidt som næstformand. Så kom vi til sekretæren, og Simon Schmidt foreslog, at vi valgte resten af bestyrelsen først, og ventede med sekretæren til sidst. Det gjorde vi, men så var der ingen tilbage til at påtage sig sekretærhvervet. Og så sagde Simon Schmidt: »Nå, Carl, da du ikke ville tage imod valget til formand, må du nu tage hvervet som sekretær, ellers kan vi ikke starte logen, nu er det op til dig«. Det var ikke lige efter mit hoved. Jeg kunne ikke skrive dansk. Jeg vidste, at ordene blev stavet, ligesom de lød, at der var stumme bogstaver, og at der var tre eller fire flere bogstaver i alfabetet. Det var omtrent alt det, jeg vidste. Men jeg ville ikke stå i vejen for logen, så jeg tog imod hvervet.

En tilsvarende loge for kvinderne, Dansk Søstersamfund, blev oprettet i 1918 til gensidig hjælp og for at fremme velfærdsarbejdet i samfundet. Og i 1919 organiserede en gruppe veteraner fra Første Verdenskrig en afdeling af The American Legion i Askov. Afdelingen blev kaldt Jens Jensens Post efter Jens H. Jensen som faldt i krigen.

> Der var megen komsammen i organisationer. Måske har intet samfund i landet haft flere organisationer – gode, dårlige, ligegyldige – end samfundet i Askov. Mange af nybyggerne lærte regler, forretningsgang og korrekt bogholderi af at styre disse forskellige organisationer. Det satte dem i stand til at styre de organisationer effektivt, der stod deres prøve og viste sig værdifulde. Da en stor del af samfundets liv og

LET THE VOTERS DECIDE

An Experienced Man of the People

Hjalmar Petersen

Candidate for Nomination, Farmer-Labor Ticket,
Primary Election June 20, 1938, to the Office of

GOVERNOR

"Intelligent co-operation between labor, industry and agriculture will be the ultimate solution of our economic difficulties. Government must function to promote that intelligent co-operation."

Read Hjalmar Petersen's Radio Talk of Jan. 17, 1938

Issued by Hjalmar Petersen for Governor State Volunteer Committee, Dr. J. L. McLeod, Grand Rapids, Minnesota, secretary-treasurer

Hjalmar Petersen i valgkampagnen

> fremgang blev bygget op omkring samfundsorganisationerne, viste denne erfaring sig helt bestemt at være en aktiv fordel (A. M. Simonsen).

Et af de fænomener, der viste Askovs ansigt udadtil og fremmede kommunikationen inden for samfundets egne rammer, var avisen *Askov American,* der blev startet af Hjalmar Petersen, som kom til Askov i 1914 med det formål for øje. Hjalmar Petersen var født i Eskildstrup i Danmark i 1890, men udvandrede til Amerika med sine forældre, allerede da han var 18 måneder gammel. Udgivervirksomheden i Askov blev snart udvidet, og Hjalmar fik hjælp af sin bror Svend Petersen, som blev hans kompagnon i virksomheden, der kom til at hedde Petersen Brothers og senere American Publishing Company. Hjalmar Petersen blev den nok hidtil mest kendte Askovborger, da han blev politiker og valgt ind i Repræsentanternes Hus i staten Minnesota. Han blev senere statens viceguvernør, og da guvernøren døde i sin embedstid, overtog Hjalmar Petersen guvernørposten i Minnesota i resten af perioden i 1936-37.

A. M. Simonsen skriver i avisen ved *Askov Americans* 50 års jubilæum i 1964:

Tanken om en avis i Askov var noget, der berørte de mennesker dybt, der var kommet for at etablere et andet dansk samfund i Amerika. Ville en ung mand som Hjalmar, der havde boet og arbejdet forskellige steder og derfor nok var noget af en kosmopolit, være af den slags, som kunne slutte sig til og støtte de normer, de så omhyggeligt havde stillet op som grundlag for det nye samfund?

De første numre af den nye ugentlige avis gav dem snart svar på det spørgsmål. I det halve århundrede han har været redaktør af *Askov American* har ingen haft grund til at klage over, at Hjalmar ikke fuldtud forstod de idealer og principper, samfundet var grundlagt på.

I første nummer af *Askov American* den 17. september, 1914, udtrykte redaktøren filosofien bag sin avis:

Ja, i dag fødes en 'American', men det er en avis. 'Askov American' er det navn, vi har valgt til denne, den første avis, der nogensinde er trykt og udgivet i Askov. Ordet 'American' har en meget vid betydning, og det er redaktørens alvorlige håb og ønske, at denne avis skal stå for netop det, som ordet omfatter. Vore spalter står åbne for diskussioner af alt, hvad der har offentlighedens interesse, en ånd der tilhører enhver virkelig amerikaner – altid rede til at lytte til andres argumenter og meninger.

Avisen skulle udkomme hver torsdag og abonnementsprisen var $1 om året. Det første nummer bestod af fire sider genoptrykt stof og fire sider af egen produktion med seks spalter på hver side. Der var ingen forhåndsabonnenter, og de første aviser blev solgt til folk, der var til en auktion i nærheden. De første 100 abonnenter tog imod bestilling, og så var *Askov American* en af Minnesotas aviser.

Hjalmar Petersen fortæller om et af sine problemer på arbejdspladsen:

Engang i 1915 fortalte brødrene Christensen, som var kuske i Askov, at en af deres slægtninge, som var typograf i København i Danmark, ville komme til Amerika for at besøge dem og søge arbejde i trykkeribranchen. De udtrykte ønsket om, at jeg ville give ham en chance for at arbejde på *Askov American*.

Dagen kom, da han ankom til trykkeriet. Han kunne ikke tale et ord engelsk, så vi konverserede på dansk. Jeg spurgte, om han var kendt med skriftkassen. Han sagde ja, men at den så anderledes ud end i Danmark, hvilket betød, at jeg måtte lægge et stort »A« i A-rummet,

Askov park

et stort »B« i B-rummet osv., så han kunne finde de forskellige bogstaver.

Jeg satte ham igang med en trykt side. Processen gik meget langsom. Han havde ikke været ved skriftkassen mere end en time og havde kun sat en fire-fem linier, da han vendte sig om og sagde, at nu mente han, vi skulle tale løn. Han spurgte, hvad jeg ville give ham. Jeg foreslog 10-12 dollars om ugen, mens han lærte. Hans svar var, at han var medlem af typografernes fagforening i København og kunne ikke arbejde for en sådan løn. Jeg svarede, at indtil nu havde han ikke produceret meget, og endvidere at fagforeningen i København ikke havde megen jurisdiktion i Askov og De Forenede Stater.

Så lagde han vinkelhagen fra sig, vaskede sine hænder og gik.

Den 17. marts, 1907, blev en lokalafdeling af Dansk Folkesamfund oprettet i Askov. Man planlagde møder hveranden uge, og et bibliotek blev startet med danske bøger. Samfundet promoterede, hvad de kaldte sund underholdning og aktiviteter, hvor unge og gamle kunne mødes i sand kammeratskab. Et af Samfundets tidlige projekter var at hjælpe nybyggerne med deres ejendele, når de kom med jernbanen; i de tidlige dage kunne der komme helt op til fem godsvogne med flyttegods på en dag. Landsforeningen Dansk Folkesamfund havde købt 40 acres i byen, som blev solgt i grunde. Tre af de grunde blev reserveret til en park, og det blev lokalforeningens opgave at holde parken i stand. I 1936 blev parken givet til Askov by med den betingelse, at den skulle vedblive at eksistere som park. Da Askov holdt 25 års jubilæum i 1931, blev en mindesten sat op i den over de tidlige pionerer. Stenen bærer indskriften: *Mandemod, Kvindetro, Værket lykkes, 1906-1931.* Frede Støttrup skrev følgende digt til lejligheden:

Til Mindestenen 1906-1931

Med Sten har vi stridt
Det voldte os tit
Usigelig Møje at blive dem kvit,
Men mod denne Sten vil ej Krig vi føre,
Ej blæse den op eller bort den køre.
Vil i Fremtid man spørge om Danskens Bedrift,
Bør man læse i Stene saa vel som i Skrift.

8. De gode gamle dage

Som tiden gik, blev man klar over i Askov, at danskheden ikke skulle bevares i koloniform, men som en integreret del af den amerikanske kultur. Selv om pionerernes børn lærte dansk i skolen foruden engelsk, var de ikke mere danskere, som Anton Gravesen rapporterer til *Dansk Folkesamfunds Aarbog* 1919 (s. 13):

> Vi er, de fleste af os i al Fald, klar over nu, at vi ikke er her paa Træk, men at vi har hjemme her, at vore børn vil og maa tilhøre det Land, som vi valgte for os og til dem, og at jo bedre vi ældre kan komme i Forstaaelse med dette Lands gode Aandsliv, jo lettere vil det blive for vore Efterkommere.
>
> Vi ved ogsaa, at dette Land ikke kan, og ønsker ikke, det skal blive et lille Danmark, og at Livet her vil drage Ungdommen til sig, og at det maa være saadan, hvis vi ikke ønsker at forkludre det for dem.
>
> Det, vi ønsker, er, at noget af det store og bærende i vor Arv fra Fædrene maa forplante sig i mange Led og derved gøre Livet rigere og lykkeligere, og det kan bedst gøres ved, at vi ældre, saa godt som vi kan, sætter os ind i og gaar op i det Aandsliv, der leves her, og som absolut maa blive vore Børns, om de ikke skal blive Krøblinge i aandelig Henseende.

H. R. Buck ser tilbage på »de gode gamle dage«:

> Vi hører ofte den tidlige pionertid blive kaldt »De lykkelige Dage« eller de »Gode Gamle Dage«. Det var helt bestemt en lykkelig tid. Det var en tid med intens aktivitet og fremgang, men det var også en tid med hårdt opslidende arbejde, og for mange af nybyggerne var det en tid med fattigdom, opofrelse og selvfornægtelse.
>
> Mange af de nybyggere, som kom til dette samfund, havde gode finansielle midler, men meget få af dem havde penge nok til at kunne klare sig, indtil de kunne fraviste jorden en indkomst. Først skulle der bygges huse for at give ly til mennesker og dyr. Så kom den langsom-

melige, anstrengende opgave at omdanne det vilde land til produktive marker. Der var en ret tyk kratvækst, som skulle hugges om og fjernes; der var vindfældede træer, der skulle stables op og brændes. Så var der stubbene, der skulle sprænges, stables op og brændes. Når alt dette var gjort, var der stadig det næsten endeløse hverv at fjerne stenene, som jorden var oversået med. Selv det at pløje jorden med en let plov, der blev trukket af et spand heste eller okser, var ikke den rene børneleg; det var virkelig arbejde for stærke mænd, mænd med stærke arme, stærke rygge, endnu stærkere viljer og en urokkelig beslutsomhed om at besejre og underlægge sig jorden til trods for alle hindringer.

Mens dette allerførste rydningsarbejde fandt sted, måtte man sørge for foder til heste og køer. Høhøsten var dengang helt anderledes, end den er idag. Der var ingen ryddede marker, der bølgede med græs, som vi ser det idag, hvor man kan bruge moderne høstredskaber. Nej, høet kom fra sumpene, hvor det blev slået med le og ofte båret på to stænger hen til stakken. Sumpene var for bløde til at køre hen over dem, og selv om de kunne have båret et spand heste, var de for blokeret af stammer og stubbe til, at man kunne bruge en vogn til at samle afgrøden sammen i. Man plejede at bære høet til et højere sted og stakke det, for at det kunne køres væk til vinteren.

De mange besøgende vi havde i den tid, var meget imponerede af den umådelige fremgang, der skete i udviklingen af den afdrevne jord til landbrug, men kun nybyggeren og hans kone og børn kendte prisen for dette fremskridt, ikke blot i penge, men i sved og møje, i ømme og trætte knogler og muskler. Det var de mænd og kvinder, som lagde samfundets faste og solide grundlag.

A. M. Simonsen kunne i 1940'rne se de mange ændringer, der var på vej i samfundet, der viste, at pionerens tid var forbi. Men deres værk bliver aldrig glemt:

Krige, tiden og årenes gang fremtvang en ændring i samfundets første håb og forbilleder. De fleste af de tidligere pionerer var storsindede nok til at akceptere disse ændringer med imødekommenhed. Der var en tid i samfundet, hvor en person, som boede her og ikke kunne tale dansk, måske følte sig en smule fortabt og i en fremmed verden. Ingen blev dog egentlig behandlet dårligt, og gradvist flyttede blandede nationaliteter ind, uden at nogen satte sig alvorligt imod det eller nægtede at optage dem i livet og organisationerne, der allerede var etableret her.

Som dreng og voksen har jeg haft det privilegium at kende dette

samfunds første pionerer, at iagttage deres liv og at have en lille del i det arbejde, de har udført. Når man idag kommer forbi kirkegården vest for Askov, hvor mange af dem ligger begravet, og hvor resten vil følge, kan man ikke lade være med at tænke på det liv, de levede, deres håb, deres sparsommelighed og beskedenhed. Og de afsavn de måtte lide, og arbejdet de fuldførte. De folk vidste, at de ikke blot byggede for sig selv, men for deres børns og denne nations fremtid. Økonomisk og socialt kunne de fleste af dem have levet et lettere og mere fornøjeligt liv i deres fødeland Danmark. Livet, som disse mænd og kvinder levede, som havde mod og sjælsstyrke til at forlade deres fædrene arne, rejse tusinder af miles ind i Amerikas vildmark, og der bygge de hjem og institutioner, som er skattet af os alle idag, er et epos i det nordvestlige landbrugslands historie.

Vi erkender, at disse pionerer var de virkeligt store mænd og kvinder i dette samfund. Da de lagde deres skovsabler og leer, deres løftestænger og hakker, stod landbrugsekspansionen og -udviklingen i dette samfund stille. Deres tid er ovre, og det er også de fleste af de redskaber, de brugte. En ny æra kommer: en æra med maskiner, hvor kæmpe larvefodstraktorer vil rydde krattet og trække tunge plove gennem jomfruelig jord. Maskiner vil samle og fjerne stenene. Mekaniseret kraft vil gøre det arbejde, disse pionerer udførte med håndkraft, med viljekraft, med beslutsomhed og udholdenhed. Kun tiden kan vise, om denne nye æra vil skabe et bedre samfund eller en bedre verden.

Vi må erkende, at uforudsete krige og økonomiske forhold, som de ikke havde kontrol over, ødelagde planerne om en komfortabel alderdom for mange af nybyggerne. At de forlader os en for en uden nag eller bitterhed er et talende vidnesbyrd om deres dybe karakter og indre storhed. Jeg tvivler på, at verden nogensinde vil se deres lige igen. Andre store hære af unge mænd er gået frem i menneskehedens historie, men mest for at ødelægge og dræbe for en eller anden sag, der var virkelig eller indbildt. Men disse pionerer i Askovsamfundet var engang del af en immigranthær af unge mennesker, som kom til dette land ikke for at ødelægge eller dræbe, men for at overvinde en vildmark og bygge et civiliseret samfund.

For ikke ret længe siden forklarede en af disse mænd, en gammel mand på firs, mig sin filosofi og tanker om årene, han havde tilbragt i Amerika – og denne mand havde tilbragt tres år i hårdt arbejde med at udvikle to nybyggersamfund herovre. Han sagde: »Jeg har ingen materiel rigdom at vise som resultat af det arbejde, jeg har udført her, og kun en alderdomspension, som jeg bestemt har tjent til, at leve af; men

Nogle af de gamle pionerer

jeg fortryder det ikke, da jeg ikke kan tage noget med mig, når jeg forlader denne verden. Jeg er tilfreds med det liv, jeg har levet her i Amerika. Jeg kunne være gået ind i politik i Amerika som ung; men undtagen jeg havde været en ny Lincoln eller Washington, ville jeg snart være glemt. En mand kan blive videnskabsmand eller opfinder, men undtagen han bliver en ny Fulton, Edison eller Marconi, vil han og hans værk snart blive glemt. En mand kan gå ind i forretningsverdenen, men når han går bort, er der kun bygningen, han byggede til at huse forretningen, tilbage, og om nogle få hundrede år er den smuldret væk. En mand kan gå i religionens eller uddannelsens tjeneste, men undtagen han er en nye Luther, Platon eller Sokates, bliver han og hans værk snart glemt. Men jeg – jeg har skabt to landbrug i to nybygger-områder, en i vestlige græstørv, og en her i dette samfund ud af sten, stubbe og krat. Når jeg går bort, forventer jeg snart at blive glemt. *Men* – om tusinde år – ja, titusinde år fra nu af og fremad, vil dette, der engang var øde land, som jeg gjorde til landbrug, producere føde til denne nations folk. Arbejdet, jeg udførte, er varigt, det går aldrig bort. Jeg kan forlade jer vel vidende, at mit liv ikke har været forgæves«. Hvem af os vover at sige, at det ikke var en stor mand, som havde haft et nyttigt liv? Det var hans ånd, der byggede dette samfund, hvis fremtid bygger på det grundlag, han og andre som han lagde.

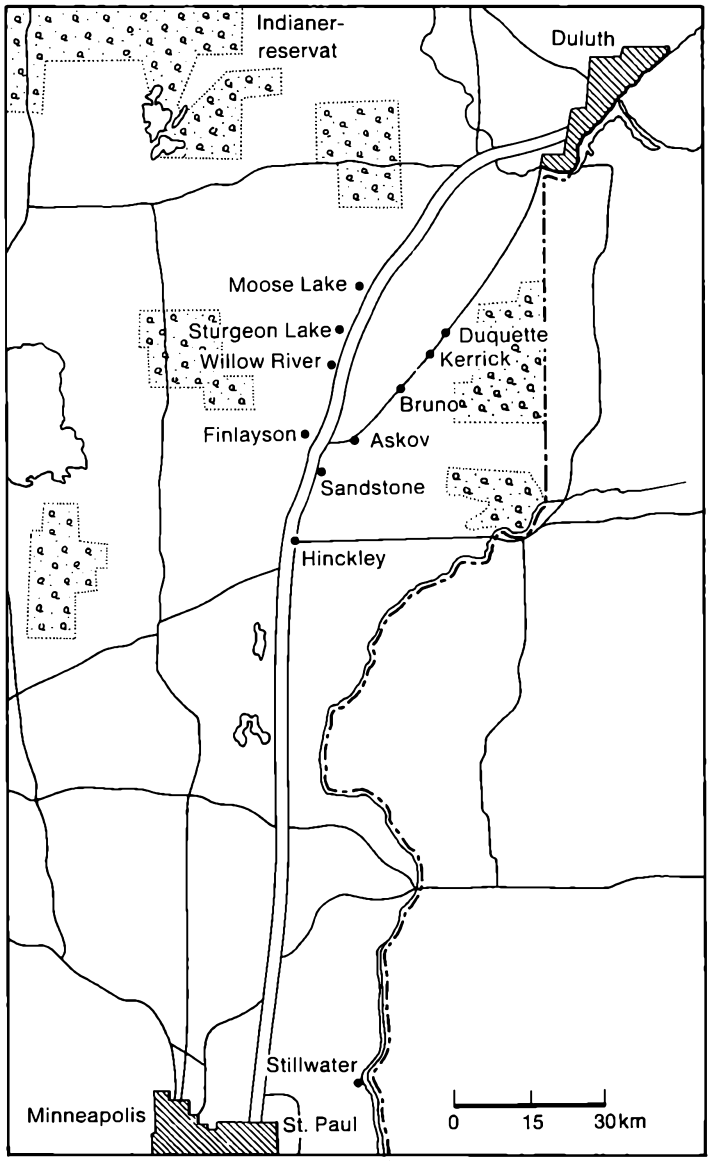

Kort over Pine County, Minnesota med opland

Noter

1 acre = 0,4 hektar, 4047 m^2, 0,7336 tønder land.
1 mile = 1,609 km.
1 fod = 30,48 cm.

1. Thomas P. Christensen, »Danish Settlement in Minnesota« *Minnesota History,* 8 (1927), s. 382. Thomas P. Christensen var skoleleder i Askov i perioden 1910-1914.
2. L. Henningsen, *Dansk Folkesamfund i Amerika 1887-1912,* Aarhus, 1914, s. 33.
3. L. Henningsen, *Op. cit.,* s. 34.
4. M. L. Appel, »Dansk Folkesamfunds Nybygd i Minnesota«, *Kors og Stjærne,* 7 (1906), s. 58.
5. *Eld-cyclonen or Hinckley fire,* Askov, 1976, s. 75f.
6. *From Partridge to Askov,* Askov, 1946, s. 8.
7. På engelsk *'poll tax'*. Skat på enkeltpersoner. Alle mandlige indbyggere mellem 21 og 50 blev pålignet ikke mindre end én eller mere end fire dages vejarbejde om året. Betaling af denne skat var en betingelse for stemmeret.
8. Elwell loven: Lov vedtaget i delstaten Minnesota i 1911 (T. Elwell, Minnesota Senator, 1907-13) om ekspropriation af jord til gader og parker samt vedligeholdelse deraf.
9. En national amerikansk helligdag, hvor man takker Gud. Falder hvert år på den fjerde torsdag i november.
10. En bushel er et rummål, der svarer til 35,238 liter.
11. L. Mosbæk, *A Brief Historical Outline of the Askov Community,* Askov, 1935, s. 9.
12. L. Mosbæk, *Op. cit.,* s. 10.
13. L. Mosbæk, *Op. cit.,* s. 11.
14. Genoptrykt i *Askov American,* Bicentennial ed., 1. juli, 1976, s. 4.
15. Konrad Bercovici, *On New Shores,* Century, 1925, s. 29.
16. K. Bercovici, *Op. cit.,* s. 32.
17. Niende til tolvte skoleår. Svarer omtrent til det danske gymnasium.

Litteraturliste

Askov American, ugentlig avis, Askov, Minnesota.

Babcock, Kendric C., *The Scandinavian Element in the United States,* New York, 1969.

Bercovici, Konrad, *On New Shores,* Century, 1925.

Bille, John H., *A History of the Danes in America, Transactions of the Wisconsin Academy of Science, Arts, and Letters,* XI, 1896. [Genoptrykt, R and E Research Associates, San Francisco og Saratoga, California, 1971].

Christensen, Thomas P., »Danish Settlement in Minnesota«, *Minnesota History,* 8 (1927): 363-385.

Christensen, Thomas P., *A History of the Danes in Iowa,* Solvang, California, 1952. [Genoptrykt, Arno Press, NY, 1979].

Dannevirke, Cedar Falls, Iowa, og Minneapolis, Minnesota, 1899-1951.

Dansk Folkesamfunds Aarbog, diverse årgange.

Den Danske Pioneer, Omaha, Nebraska; nu Elmwood Park, Illinois.

Eld-cyklonen or *Hinckley fire,* udgivet anonymt på svensk af Companion Publ. Co., Minneapolis, Minnesota, 1894. Oversat til engelsk og udg. af American Publishing Co., Askov, Minn., 1976.

Faaborg, J. S. »Dansk Folkesamfund«, *Den Danskfødte Amerikaner,* Chicago, 1912.

From Partridge to Askov, Danish Ladies' Aid, Askov, Minn., 1946.

Henningsen, L., *Dansk Folkesamfund i Amerika 1887-1912,* Aarhus, 1914.

Jensen, N. P., *Amerika og Dansk Folkesamfund.* Foredrag. Nexø, 1889.

Kors og Stjærne, Kolding, 1889-1931.

Mosbæk, Ludvig, *A Brief Historical Outline of the Askov Community,* Askov, Minn., 1935.

1906-1931. 25 Aars Jubilæum, Dansk Folkesamfunds Koloni i Askov Minnesota, American Publishing Co., Askov, Minn. 1931.

Program-Udtalelse. Articles of Incorporation og Bilove for Dansk Folkesamfund i Amerika, 1887.

Register

afgrøder 13, 34, 63, 70ff.
Alberg, F. O. 24
Alberg, Olaf 24
altertavle (i Askov Kirke) 92
amatørteater 107
Andersen, Kr. 85, 86, 93, 101
Andersen, Niels 102
Anderson, Oskar W. 21
Ankermark, Gudmund Emanuel 18
Askov
  hotel 23, 43, 100
  grundlæggelse 12, 42-66
  købmandsbutik 50
  navngivning 30
Askov American 64, 112, 113
Askov Andelsforening 69

bankvæsen 73f.
Bear Creek 16
Bercovici, Konrad 77
Big Sand Creek 16, 17
blåbær 103
Bobjerg, Anders 12, 81
brugsforening 68f.
Bruno 15, 17
Buck, Holger R. 15, 25, 37, 101, 116

Changwatana 15
Christensen, Thomas P. 9, 29, 34, 82
Clinton 17

Dane Lumber Co. 48, 61f.
Danevang (Texas) 12
Dannevirke 9, 60
Dansk Folkesamfund 9-12, 30, 31
  Askov 12, 43
  Danevang 12
  grundtvigianisme 11
  programerklæring 10f.
Deer Creek 15
Degerström, Fred 23
Degn, Carl H. 72
Dixen, S. Chr. 95
Duloth 12, 13
Duquette 15
Duus, K. H. 25, 28, 29, 30, 35, 46, 50, 51, 77, 83, 90, 102
dyreliv 23, 49

Faribault, Bill 72
Fenger, P. N. 98f.
Finlayson 15
forsikringsselskab 63f.

Gravesen, Anton 19, 73, 75, 86, 89
Grundtvig, F. L. 9, 11
gymnastik 109

Hansen, Hertha 7, 8
Hansen, Holden 53
Henningsen, L. 11
Henriksen, Niels 63
Hinckley 15, 17, 20, 21
Hinckley-branden 15, 17, 19, 20, 21, 58, 60, 61
Holm, Thorvald 44
Holm, Wilhelm 30, 35, 44, 45, 50, 77
Hovgaard, Marie 81, 82

Jensen, Harold 50
jernbane 13, 15
jernbanestation 52
jordbundsforhold 13f., 16
jordpriser 12f., 25, 32
jul 104, 105
jægere 23
Jørgensen, J. 87

Keller, Olof 49, 55, 56, 101, 105
Kerrick 15
Kettlefloden 15, 16, 17, 18
kirkevæsen 86-94
Kors og Stjærne 9, 12, 48, 49, 75
kort 121

kortlægning 15
Krag, Jens 30
Krag, Maren 43, 89
Krantz, Charles, fru 42, 80, 98, 99
kvæghold 13, 22, 54f., 63f.
kvægavlerforening 63
kålrabi 70f.

La Crosse 17
Landboforeningen 63
landbrug 13, 58, 59
landskab 14, 16, 42
Larson, Adolph S. 20
Larson, Anne 24
Lauersen, Karl (Charlie) 57f., 87, 94, 97, 105
Lauersen, Peter 30, 48, 49
Lerager, Emilie Pedersen 53, 107
Lindström, Nels 20, 21
Little Sand Creek 16
Lund, Jens 30, 87
Lund, Jeppe 30, 87
lønniveau 13, 21

McKenzie-familien 23
Madsen, Carl M. 25, 49, 55, 56, 72, 101, 102, 105
matrikulering 15
mejeridrift 13, 36, 64-67, 95
Miller, Carl 36, 64, 65
Miller, Jens P. 45, 50, 78, 79, 82, 83, 101
Miller, Niels 48
Minneapolis 34
Mireault, Delia 81
Moose Lake 15
Morgensen, Chr. 71
Morgensen, Phyllis 7, 8
Mosbæk, Einar 45
Mosbæk, Gunnar 50, 102, 105
Mosbæk, Ludvig 30, 31, 33, 34, 63, 64, 69, 86
Mosbæk, Ludvig, fru 43, 51, 61
Muehlbauer-familien 23

Nelson, Oliver 22
Nielsen, F. Clarey 52, 53, 85
Nielsen, Hans 30
Nielsen, Marie 81
notarius publicus 44
Notvig, R. 101

Partridge 7, 12, 17, 19
se også Askov
Paulsen, Jørgen 25, 35
Paulsen, Jørgen, fru 53f., 95
Pedersen, L. C. 25, 26, 27, 28, 29, 30, 34, 35, 46, 63, 73
Pedersen, P. H. 53
Pedersen, Rasmus 82
Petersen, Cora 24
Petersen, Hjalmar 112
Petersen, Peter 30
Petersen, V. S. 27
Petersen, V. S., fru 56, 87
Pine County 12, 15, 20, 34, 49
Pioneer Pine County Historical Museum 7
planteliv 49
planteskole 69
Poulsen, Hans 48
præstebolig 56, 91

Ravnsholt, Anders 56, 104, 105
Rutabaga Festival 7
rydning 13, 17, 58f.

Sandstone 15, 17
St. Paul 12, 13, 15, 34
savmølle (i Askov) 13, 48, 61f.
savværker 16, 17
Saxogram 67
Schrøder, L. S. 9, 88
Sebald, Anton 22
Sebald, Clement 22, 23, 77
Simonsen, A. M. 42, 117
skatter 79
skolevæsen 22, 23, 53f., 77-86
skov 14, 20, 75
skovbrand *se* Hinckley-branden
skovrydning/skovhugst 15, 16, 17, 58, 59, 60, 61, 75
Smidt, Jes 90
Smidt, Simon 61
Stillwater 17
Strandskov, H. C. 11, 48, 87, 88, 89, 93
Sturgeon Lake 15, 22
Støttrup, Frede, fru 97, 105, 115
Støvring, Sigurd 90
Superior-søen 15
Sørensen, Arnold, fru 23
Sørensen, Ellen 62
Sørensen, Lars 50
Sørensen, Martin 48, 61, 87, 107

Thøgersen, Theodor H. 87
Tyler 13, 28

Ungdomsforeningen 105-107

vandforsyning 46, 51, 56
vejvæsen 23, 37, 38-41, 42
Vilstad Lutherske Kirke 20

West Denmark 13, 34, 35
Willow River 15
Winona 17

æggesalg 64, 66

Østergaard, Sigurd 83

Else Mogensen

Askov

En by i Minnesota

Omkring århundredskiftet grundlagde danske immigranter en by i Minnesota, som de gav navnet Askov. Else Mogensen har besøgt byen flere gange, foretaget grundige arkivstudier og har således været i stand til at grave et enestående kildemateriale frem. Hun er i stand til at klarlægge livsforløbet for næsten hvert enkelt individ, der tog del i kolonien i de første år. Købmændene, hotelforpagterne, kontoristerne, farmerne m.fl. I bogen beretter de hver især deres lille del af historien om Askov. Vi hører om de overordnede ideologiske ideer med rod i Dansk Folkesamfund og vi hører om alle de praktiske forhold: køb af jord, bygning af huse, anlæg af marker, vejbygning osv. Citaterne fra nybyggernes egne beretninger giver bogen en særlig værdi – man kommer pludselig tæt ind på livet af en gruppe mennesker. Det er ikke længere en fjern tid i et fjernt land.

Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck

ISBN 87-17-05212-2